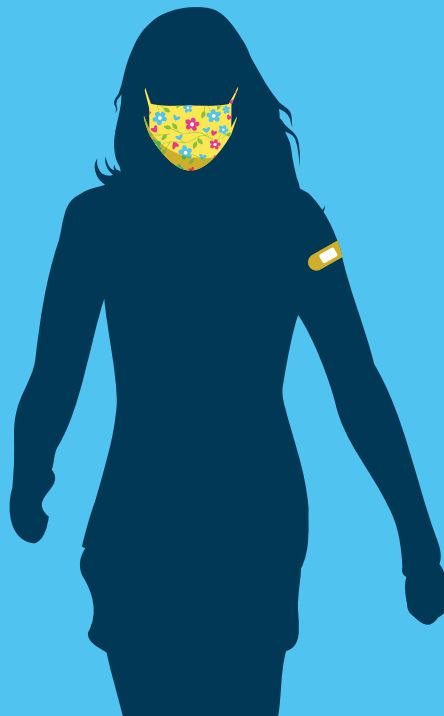

LÉLEKBEN A JÁRVÁNYON TÚL

A magyar társadalom a koronavírus-járvány
negyedik hullámában

LÉLEKBEN A JÁRVÁNYON TÚL

A MAGYAR TÁRSADALOM A KORONAVÍRUS-JÁRVÁNY
NEGYEDIK HULLÁMÁBAN

Budapest, 2021

Impresszum

LÉLEKBEN A JÁRVÁNYON TÚL A MAGYAR TÁRSADALOM A KORONAVÍRUS-JÁRVÁNY NEGVEDIK HULLÁMÁBAN

© Friedrich-Ebert-Stiftung – Policy Solutions, 2021

Felelős kiadó és szerkesztő: **Bíró-Nagy András**

Szerzők: **Bíró-Nagy András** (Policy Solutions, TK PTI) – **Szászi Áron** (Policy Solutions)

Adatfelvétel: **Závecz Research**

Grafikai tervezés és tördelés: **WellCom Stúdió**

Kiadó: **Friedrich-Ebert-Stiftung – Policy Solutions, Budapest**

ISBN 978-615-6289-08-7

Ezen kiadvány a szerzők saját véleményét tartalmazza, mely nem feltétlenül tükrözi a Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) hivatalos álláspontját.
A Friedrich-Ebert-Stiftung által publikált kiadványok kereskedelmi forgalomba kizárólag a FES előzetes írásos engedélyével kerülhetnek.

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	3
Bevezetés	4
Vezetői összefoglaló	6
1. Járványügyi intézkedések	16
2. Koronavírus és a lelki egészség	30
3. A koronavírus-válság hatása a magyarok gazdasági helyzetére	40
4. Az Orbán-kormány válságkezelésének megítélése	58
5. Magyarország problématérképe 2021 őszén	65
6. A magyarok viszonya a COVID-19 oltásokhoz, a harmadik vakcina felvétele	72
7. Összeesküvés-elméletek elterjedtsége	80

Bevezetés

A Policy Solutions missziójának tekinti, hogy rendszeresen átfogó és tényyszerű képet adjon a magyar társadalomban zajló fő folyamatokról. Ennek jegyében indítottuk el 2021 elején a koronavírus-járvány társadalmi hatásairól szóló kutatási sorozatunkat, melynek első eredményeit a járvány harmadik hullámában, 2021 tavaszán hoztuk nyilvánosságra. A „Koronavírus és válságkezelés. A magyarok tapasztalatai egy év után” című kiadványunk megjelenése óta eltelt fél évben a magyarok részesei voltak egy gyorsan induló, később lelassuló oltási kampánynak, a járványügyi intézkedések alóli nyitásnak, majd a nyár végén kezdődő és az ősz folyamán erősödő negyedik hullám mindenki számára világossá tette, hogy a járványnak még nincs vége.

A Policy Solutions új kutatásának – mely a tavaszi kiadványunkhoz hasonlóan a Friedrich-Ebert-Stiftung támogatásával készült – célja annak vizsgálata volt, hogy a magyarok miként látják a járványt és a nyomában járó válságot a negyedik hullámban, különösen az elmúlt fél évet jellemző nyitási tapasztalatok fényében. Tanulmányunkban számos kérdésben alkalmaztunk időbeli összehasonlító megközelítést, annak érdekében, hogy a járvány különböző hullámai közötti társadalmi változásokat feltárjuk. Így arról is képet kaphatunk, hogy miként alakult a járványügyi intézkedések támogatottsága, a magyarok gazdasági helyzetértékelése, az Orbán-kormány válságkezelésének megítélése vagy az összeesküvés-elméletek elterjedtsége az elmúlt fél évben. Számos új szempontot is vizsgáltunk ugyanakkor: ilyen a társas kapcsolatok alakulása a nyitás után, a világjárvány maradandó lelki nyomainak felmérése, a harmadik oltáshoz és az oltási kötelezettséghez való hozzáállás, vagy az oltásszkeptikusok motivációinak elemzése.

Az elemzés megalapozásához 2021. szeptember 13–20. között közvélemény-kutatást végeztünk, melyben a Závecz Research volt a partnerünk. A koronavírus-járvány negyedik hullámában, személyes megkérdezéssel készült felmérés során elért 1000 fő életkor, nem, iskolai végzettség és településtípus szerint az ország felnőtt népességét reprezentálta. Az egyes szocio-demográfiai csoportokon belüli bontások az arányok érzékeltetésére alkalmasak, ezekben az esetekben a megnövekvő hibahatár miatt a pontos számok tájékoztató jellegűek. Tekintettel a hat ellenzéki párt közös indulására a 2022-es országgyűlési választásokon, kiadványunkban a különböző táborokat az ebből fakadó politikai realitásnak megfelelő bontásban (Fidesz-KDNP, ellenzéki közös lista, párt nélküli/bizonytalan szavazók) mutatjuk be. E hármas bontás egyben fedi is valamennyi, a teljes népességben legalább 5 százalékos nagyságú választói csoportot.

Azt, hogy a választók miként vonják meg ennek az időszaknak a mérlegét, mindenkinek érdemes ismerni, aki érteni szeretné, hogy mi történik Magyarországon 2021-ben. Bízunk abban, hogy ezzel a kötetünkkel is hozzájárulunk a magyar társadalom koronavírus-válság alatti tapasztalatainak és véleményének mélyebb megértéséhez, és ezáltal ahhoz, hogy a válság utáni Magyarország olyan közpolitikákra épüljön, amelyek a társadalom legfontosabb problémáit orvosolják.

Bíró-Nagy András

Vezetői összefoglaló

A magyarok többsége elutasítja a kötelező Covid-védőoltást

Kutatásunkban a járványügyi intézkedésekkel kapcsolatosan először a kötelező COVID-19 oltás koncepciójával kapcsolatos véleményeket mértük fel. **Tíz megkérdezettből hatan (61%) ellenzik a kötelező oltás bevezetését. A magyarok alig több mint harmada (35%) támogatna egy ilyen rendelkezést. A kötelező oltás támogatottsága terén az összes politikai csoportban abszolút többségben vannak az ötletet elutasítók.** A támogatók és elutasítók aránya a kormánypártiak körében 44% vs. 52%, az ellenzéki összefogás támogatói között 37% vs. 59%. A nagy politikai tömbökön kívülállók körében teljesen elsöprő a kötelező oltás elutasítottsága (a támogatók-ellenzők aránya a párt nélküliek körében 18% vs. 80%).

Nagyon markáns különbségek mutatkoznak a kérdésben az oltottak és az oltatlanok között. **Azok körében, akik már beoltatták magukat, 45% támogatná az oltások kötelezővé tételét, és 51% ellenezné. Az oltatlanok körében viszont masszív ellenállás fogadná az ilyen törekvéseket: 89% ellenzi az oltások kötelezővé tételét, és csak 11% támogatná.**

Az általános oltási kötelezettséggel szinte azonos a megítélése annak, hogy a munkáltatók megkövetelhessék a dolgozóik COVID-19 vakcinával való átoltottságát. A magyarok nagy többsége (58%) ezt a fajta oltási kötelezettséget is elutasítja, és csak kevesen (38%) támogatnának egy ilyen intézkedést. Ezen a téren is hatalmas szakadék tátong az oltottak és az oltatlanok hozzáállása között. Míg az oltottak körében lényegében ugyanannyian támogatják (47%), hogy a munkáltató elvárhassa a munkavállalók beoltását, mint ahányan ellenzik (48%), az oltatlanok körében mindössze 15% ért ezzel egyet, és 83%-uk elutasítja az ötletet.

Hibahatáron túlmutató különbség van a kérdés megítélésében az aktív dolgozók és az állás nélküliek között. Előbbi csoportban 36% támogatja, 60% ellenzi a javaslatot, utóbbiban 42% vs. 53% ez az aránypár. Hat százalékponttal nagyobb tehát az elutasítottsága a dolgozók körében a munkáltató által elrendelhető vakcina kötelezettségnek az állás nélküliekhez képest.

Mindkét kérdésnél az oltási kötelezettség támogatottsága magasabb a nők, a 60 év felettiek, illetve a magasabb iskolai végzettségűek körében.

A magyarok nem csak az oltási kötelezettséggel, de egy pozitív oltást ösztönző intézkedéssel szemben is szkeptikusak. Ez derül ki kutatásunk azon kérdéséből, amelyben azt mértük fel, hogy támogatnák-e az emberek szlovák mintára a vakcinalottó hazai bevezetését. **Habár Szlovákiában a korai tapasztalatok alapján népszerű és sikeres volt az intézkedés, Magyarországon kétszer annyian elleneznék (62%), mint támogatnák (30%) a vakcinalottó bevezetését.** Az oltatlanokat ez az intézkedés sem hatná meg: mindössze 13%-uk tartja jó ötletnek a vakcinalottót, míg az oltottak körében ez az arány 37%.

A harmadik hullámhoz képest visszaesett a higiéniai védőintézkedések támogatottsága

Arról is megkérdeztük a kutatásunk résztvevőit, hogy mennyire támogatnák kötelező higiéniai intézkedések újbóli elrendelését a világjárvány után is, például influenzaszezonban. Ezt a kérdéscsomagot a 2021. márciusi „Korona-vírus és válságkezelés” című tanulmányunkban is feltettük, így össze tudjuk hasonlítani, hogy miként változott meg a magyarok véleménye a világjárvány magyarországi harmadik hulláma és a negyedik hullám kezdete között.

2021 őszén továbbra is az a legnépszerűbb higiéniai intézkedés, hogy az üzletek számára legyen kötelező kézfertőtlenítő pontokat kihelyezni. Ugyanakkor fél év alatt 10 százalékponttal csökkent azoknak az aránya, akik ezt jó ötletnek tartják. Márciusban még tízből heten, míg szeptemberben már csak tízből hatan tartották ezt jó ötletnek.

Még ennél is jobban, 13 százalékponttal csökkent a kötelező maszkviselés újbóli bevezetésével szimpatizálók aránya. A Covid 4. hullámában többségben vannak azok, akik szerint a pandémia után már nem lenne szükség kötelező maszkviselésre sem a tömegközlekedésen (45% vs. 53%), sem az üzletekben (41% vs. 57%). Ez azért is szembe-tűnő, mert a harmadik hullám elején még a jövőbeli kötelező maszkviselés támogatói voltak többségben (tömegközlekedésen: 58% vs. 40%; üzletekben: 54% vs. 44%).

A válaszok alapján megállapítható tehát, hogy a magyarok nagyjából fele belátja a tömeges társadalmi gyakorlattá vált kézfertőtlenítés és maszkviselés koronavírustól független hasznosságát. **Ugyanakkor láthatóan csökkent azoknak a száma, akik szerint érdemes lenne ezeket időszakosan újra kötelezővé tenni más betegségek megfékezésének céljából. Vagyis egyfajta „kollektív felejtést” figyelhetünk meg a járványügyi intézkedések**

terén. Valószínűleg ez részben tulajdonítható annak, hogy az emberek belefáradtak a folyamatos „készenléti állapotba”, elővigyázatosságba és tudatosan maguk mögött akarják hagyni a járvány élményét, így akár annak a tanulságait is. Másfelől ez onnan is eredhet, hogy a tömeges oltási kampány után megnőtt az emberek általános egészségügyi biztonságérzete. **Egy konzisztens életkori mintát is felfedezhetünk: a 60 év felettiek körében magasabb a támogatottsága az összes higiéniai intézkedés későbbi bevezetésének.**

A magyarok negyedének lelki nehézséget jelentett a járvány másfél éve

A kutatásunkban azt is vizsgáltuk, hogy mennyire hagyott a világjárvány maradandó lelki nyomokat a magyarokban. **A válaszadók közel háromnegyedének (73%) nem okozott problémát a visszatérés a lezárások nélküli életbe, míg a megkérdezettek több mint negyedének (27%) ez nem ment könnyen.** Pontosan fele-fele arányban voltak azok, akik minél hamarabb be akarták pótolni az elmaradt élményeket, és azok, akik ezzel nem azonosultak. A járvány időszaka tízből négy válaszadót döbbsített arra rá, hogy többet szeretne otthon lenni, a többségre azonban ez nem igaz (tízbeől hat válaszadó). Összességében, a kutatásunk alapján a magyarok többségének nem okozott lelki nehézséget az elmúlt év feldolgozása, ugyanakkor **van egy számottevő kisebbség, akit traumatizált a járvány. Sokan vannak, akik a hosszú elzártság után feszengenek nagyobb társaságban (29%), illetve azok is, akik úgy érzik, hogy lelki segítségre lenne szükségük (28%).**

Kimagaslóan magas volt Budapesten azoknak az aránya, akik komolyan elszoktak a nagyobb társaságoktól: tízből négy fővárosira ez jellemző. A kisvárosokban 30%, a falvakban 25%, a megyeszékhelyeken pedig csak 22% érezte azt, hogy feszeng, ha sok emberrel találkozik a hosszú elzártság után. Az idősebb csoportok felé haladva egyre csökken azoknak az aránya, akik minél hamarabb be szeretnék pótolni azokat az eseményeket, amiket a világjárvány elvett tőlük. A 40 év alatti korcsoportok abszolút többsége érez így (58–60%), míg az idősebb csoportoknak csak a kisebbségére jellemző ez az érzés (42–48%).

Egyedül Budapesten vannak többségében azok, akik a járvány alatt rájöttek, hogy több időt szeretnének otthon tölteni: a fővárosiak 62 százaléka élte ezt át. A kisvárosokban 39%, a falvakban 33%, a megyeszékhelyeken 31% vágyik több otthoni időre a karantén után is. A járvány okozta maradandó lelki sérülések tekintetében is a lakóhelyi mintázat a leginkább látványos. A budapestiek 45 százaléka úgy érzi, hogy segítségre lenne szüksége, hogy feldolgozza az elmúlt időszakot. A kisebb településeken nagyjából fele ekkora arányban válaszoltak hasonlóan. A kisvárosokban 27%, a falvakban 24%, a megyeszékhelyeken 19% mondta, hogy szüksége lenne lelki támogatásra.

A negyedik hullámban kevésbé pesszimista a magyarok gazdasági hangulata, mint a harmadik hullámban

A tavaszi kutatásunkhoz hasonlóan szeptemberben is külön kérdésblokkban mértük fel, hogy miként érintette a magyarokat a világjárvány következtében kialakult gazdasági válság. **Fél év alatt megfeleződött azoknak az aránya, akik visszaesésről számoltak be: márciusban még 39%, szeptemberben már csak 20% számolt be anyagi helyzetének romlásáról. A javulást tapasztalók aránya ugyanakkor változatlan, továbbra is csak a válaszok 2 százalékát teszi ki.** Jelentősen többen voltak viszont szeptemberben, akik nem tapasztaltak változást (78%), mint fél évvel korábban (59%). A kormánypárti válaszadók jelentősen kisebb arányban számoltak be háztartásuk anyagi helyzetének romlásáról (15%), mint az ellenzéki szavazók (24%). A kormánypártiaknál nagyobb, az ellenzékieknél kisebb arányban tapasztaltak visszaesést a párt nélküliek (19%).

Egy árnyalatnyival pozitívabban értékelik az emberek az anyagi helyzetüket, ha a viszonyítási pont az elmúlt fél év, nem pedig a járvány kitörése. 17 százalék mondta, hogy romlott a gazdasági helyzete és 79 százalék nem tapasztalt változást. **A tavaszi nyitás utáni konszolidáció korlátait mutatja, hogy csupán a válaszadók 4 százaléka tapasztalt javulást** – annak ellenére, hogy a viszonyítási alap a válság legsúlyosabb időszaka, vagyis lett volna honnan javulnia a helyzetértékelésnek.

A budapestieket és a gyermeket nevelő családokat viselte meg legjobban a válság

Budapesten számoltak be a legnagyobb arányban anyagi visszaesésről (27%), míg a kisvárosokban volt a legalacsonyabb ez az arány (16%). Budapesten volt a legmagasabb az állásvesztők aránya is (11%), a megyeszékhelyeken és falvakban ennél kevesebb állásvesztő volt (8-8%), míg a kisvárosokban volt a legalacsonyabb ez az arány (6%). **A főváros és kisebb települések közötti különbség is azt bizonyítja, hogy a járvány nyomán kialakult visszaesés egy centrum-központú recesszióhoz vezetett,** mivel különösen nagy mértékben érintette a szolgáltató szektort. Adataink megerősítik a harmadik hullám idején mértéket.

Hibahatáron túlmutató különbséget találtunk a gyerekesek és a gyermeket nem nevelő válaszadók között is a háztartás anyagi helyzetének alakulása tekintetében. Utóbbi csoportban 5 százalékponttal kevesebben mondták, hogy anyagi helyzetük romlott a világjárvány kitörése óta (18%), mint azok körében, akik egy háztartásban élnek 18 év alatti gyerekükkel (23%). Az állásvesztésnél hasonló trendet látunk: közel kétszer akkora arányban veszítették el az állásukat a gyermeket nevelők (11%), mint a 18 év alatti gyerek nélküliek (6%).

A férfiak és nők, végzettségi csoportok és korosztályok között többnyire csak elhanyagolható, hibahatáron belüli különbségek mutatkoznak a kérdésben. Ez azért is szembetűnő, mert 2021. tavaszi kutatásunkban a 60 év alattiak, és különösen a 30–39 évesek jelentősen többen érzékelték visszaesést a háztartásuk anyagi helyzetében, és az alacsonyabb végzettségi kategóriákban is nagyobb volt ez az arány. **Vagyis március és szeptember között nem csupán a személyes gazdasági helyzetértékelése javult a válaszadóknak, de az ebben megmutatkozó egyenlőtlenségek is jelentősen csökkentek.**

A következő 1 évben további gazdasági nehézségekre már csak nagyon kevesen számítanak

A retrospektív értékelésen túl a magyarok jövőbeli várakozásait is felmértük a személyes anyagi helyzet változásának tekintetében. **A válaszadók közel negyede volt optimista (24%), ennél jóval kevesebben voltak borúlátóak, további visszaesést már csak nagyon kevesen várnak (6%). Tízből hat megkérdezett nem számít a személyes anyagi helyzetének változására (62%).** Az elmúlt időszak értékelésével szemben a jövőbeli várakozások terén már jóval kisebb volt a különbség a kormánypárti és ellenzéki szavazók között. Mindkét csoportban a válaszadók negyede volt optimista (27% és 25%). Az optimista párt nélküliek ugyanakkor jelentősen kevesebben voltak a másik két csoporthoz képest (18%). Budapesten a legmagasabb az optimista válaszadók aránya (33%), ezt a kisvárosok követik (26%), a falvakban és megyeszékhelyeken azonos arányban derűlátóak az emberek (19%–19%). Az összes csoportban abszolút többségben vannak a semleges várakozású emberek (54–65%). A fővárosban nagyon kevés pesszimista válaszadó van (2%), a városokban valamivel több (6–7%), míg a falvakban minden tizedik válaszadó borúlátó volt a következő év kilátásait tekintve (10%).

Továbbra is közepes az Orbán-kormány válságkezelésének megítélése

A magyarok 2021. szeptemberben átlagosan közepes osztályzattal értékelték a kormány egészségügyi intézkedéseit (3,2 pont), ami 0,2 pontos javulás a márciusban adott válaszokhoz képest (akkor 3,0 volt az átlag). **Ez azt jelenti, hogy a világviszonylatban is kiugróan magas magyar halálozási adatok sem rontották az Orbán-kormány egészségügyi válságkezelésének megítélését.** Mint ismert, a harmadik hullám során szabadult el leginkább a járvány Magyarországon: 2021 márciusának elején 15 ezer halálos áldozata volt a járványnak, ami a tavasz során megduplázódott.

Továbbra is a politikai álláspont determinálja az emberek helyzetértékelését. **A fideszesek jó (4,1-es) átlagértéket adtak a kormánynak, az ellenzékiek elégségest (2,4 pontot), míg a párt nélküliek közepest (3,1 pontot).** A 60 év felettiek értékelték a legjobbnak az egészségügyi válságkezelést: 3,4-es osztályzatot adtak átlagosan.

A magyarok átlagosan a gazdasági válságkezelést is közepesre értékelték (3 pont), a kormány megítélése ebben a tekintetben is kismértékben javult tavasz óta (0,2 ponttal). **A márciusi kutatásban bemutatott mintát figyeltük meg szeptemberben is, vagyis az egészségügyi válságkezelést a magyarok átlagosan egy árnyalatnyival jobbnak értékelték, mint a gazdasági válságkezelést.** Ennél a kérdésnél is jelentős szakadék látszik a politikai csoportok között: a kormánypártiak átlagosan jónak (4 pont), az ellenzékiek elégségesnek (2,2 pont), a párt nélküliek közepesnek (2,8 pont) értékelték a gazdasági válságkezelést.

Külön kérdésben vizsgáltuk azt is, hogy a magyarok szerint eleget tett-e a kormány a munkahelyek és a jövedelmek védelmének érdekében. **A válaszadók abszolút többsége (55%) hiányosnak tartotta a kormány munkavédelmi és szociális intézkedéseit.** Tízből négy válaszadó (38%) gondolja azt, hogy eleget tett a kormány. Márciushoz képest mindössze 4 százalékponttal nőtt a kormánnyal elégedettek és ugyanennyivel csökkent az elégedetlenek aránya ebben a kérdésben.

A politikai hovatartozás ebben a kérdésben is jelentősen befolyásolja a kormány értékelését. A kormánypártiak körében tízből heten gondolták úgy, hogy a kormánynak megfelelőek voltak a munkavédelmi és szociális intézkedései. Ugyanakkor a fideszesek negyede úgy gondolta (24%), hogy nem tett eleget a kormány a munkahelyek és a jövedelmek védelméért. **A párt nélkülieknek több mint a fele (56%) volt elégedetlen, és harmaduk (32%) volt elégedett a kormánnyal a kérdésben. Az ellenzékieknek azonban csak a 12 százaléka gondolta elegendőnek a kormány válságkezelését, 83 százalék hiányosnak tartotta azt.**

Magyarország problématérképe 2021 őszén: élen a megélhetési kérdések, a lista végén a migráció, az LMBTQ ügyek és a klímaváltozás

2021 őszén is felmértük, milyen társadalmi ügyek foglalkoztatják a leginkább a magyarokat. A szeptemberi felmérésünkben új elemként a „túl sok a homoszexuális propaganda” kijelentést is betettük a felsorolt társadalmi ügyek közé. Ez a válaszlehetőség a korábbi kutatásainkban nem szerepelt, ugyanakkor ezzel meg tudtuk vizsgálni, hogy a kormány LMBTQ+ közösségek ellen folytatott negatív kampánya mekkora hatással volt a magyar társadalom problémaérzékelésére.

A magyarok problémalistájának első három eleme a koronavírus harmadik hulláma óta változatlan. 2021 őszén is a megélhetés magas költségeinek problémája van az első helyen (47 százalékos említési arány). Ezt második helyen az alacsony fizetések (46%), harmadik helyen pedig az egészségügyi ellátás alacsony színvonala követik (38%). A korábbi évek trendjébe illeszkedik, hogy kiemelt jelentőségű problémának tekintik a magyarok az egészségügy helyzetét. Ugyanakkor figyelemre méltó, hogy a koronavírus-járvány másfél éve után az emberek többségének helyzetértékelését elsősorban a megélhetési válság határozza meg.

Fontos változás, hogy a korrupció a márciusi lista hatodik helyéről szeptemberben a negyedik helyre ugrott előre. Ennek magyarázata lehet, hogy az ellenzéki előválasztási kampány időszakában a korábbiaknál is intenzívebbé váltak a kormánnyal kapcsolatos kritikák a hazai közbeszédben, így a korrupciós ügyek is: a pártok és miniszterelnök-jelöltek egyenesen versenyezni kezdtek abban, hogy „ki fogja jobban elszámoltatni a Fideszt”. **A túl magas lakásárak problémája szintén feljebb került: a márciusi tizedik helyről szeptemberben a hetedik helyre ugrott előre (17%).** A lakhatási nehézségek növekvő említési aránya mögött vélhetően a valós piaci trendek állnak: a KSH adatai alapján a lakásárak elmúlt időszakban stagnáló trendje újra növekedésbe kezdett fordulni.

A Fidesz évekig tartó, intenzív migráció-ellenes kampányának kifulladását jelzi, hogy a bevándorlást csak a magyarok tizede sorolta az ország fő problémái közé, és ezzel a listán csak a 13. helyen áll (10%). A Fidesz szexuális kisebbségeket veszélyként beállító kommunikációjának korlátait mutatja, hogy a „homoszexuális propagandát” még a migrációnál is kevesebben említették (8%). Hasonló volt a környezeti és klímaválság megnevezési aránya (7%), ez a téma hat helyet csúszott hátra az elmúlt fél évben. Összességében elmondható, hogy a koronavírus negyedik hullámában az embereket nem a politikai kommunikáció által napirenden tartott veszélyek és ellenségek foglalkoztatják – a világvége helyett a hónap vége lebeg a magyarok szeme előtt.

A kormánypárti, ellenzéki és párt nélküli válaszadók csoportjában is a megélhetés magas költségei, az alacsony fizetések és az egészségügyi ellátás alacsony színvonala a három leggyakrabban említett probléma. A három probléma sorrendjében mutatkozik némi különbség csupán. A kormánypárti és a párt nélküli válaszadóknál a megélhetés költségei, míg az ellenzékieknél az alacsony fizetések vezetnek a listát.

Vannak azonban meghatározó különbségek a politikai csoportok között. **Míg az ellenzékiek közel fele említette a korrupciót (48%), a párt nélküliek már csak az ötöde (21%), a kormánypártiaknak pedig csupán a tizede (11%) nevezte meg ezt a problémát.** A demokrácia helyzete szintén sokkal jobban aggasztja az ellenzékieket (14%) és párt nélkülieket (12%), de a kormánypártiak körében ez volt a legkisebb arányban említett téma (5%).

A migrációt a fideszesek nevezték meg gyakrabban az ország fő problémái között (17%), az ellenzékiek és párt nélküliek körében azonban a lista legvégén volt a bevándorlás (4% és 3%). A „homoszexuális propaganda” a kor-

mánpártiak számára sokkal fontosabb téma volt, de így is csak 10. a kormánypártiak listáján (12%). A párt-nélküliek fele ekkora arányban nevezték ezt meg (6%), az ellenzékiek körében pedig ez volt a legkevésbé említett téma (3%). A többi csoporthoz képest a párt nélküliek az oktatás alacsony színvonalának kérdését emelték ki nagyobb arányban: a körükben 14% nevezte meg ezt a problémát, míg az ellenzékieknél 9%, a fideszeseknél 7% volt ennek az említési aránya.

Az oltásszkeptikusok az oltás hosszú távú mellékhatásaitól félnek a leginkább

Külön kérdésblokkban vizsgáltuk a magyarok koronavírus elleni védőoltásokhoz kapcsolódó attitűdjeit. **A válaszadók negyede mondta, hogy nem oltatta be magát (24%). A megkérdezettek 72 százaléka mondta azt, hogy felvette valamelyik vakcinát.** A kutatásunk időpontjában a hivatalos statisztikák szerint a felnőtt lakosság 69 százaléka vett fel legalább egy koronavírus védőoltást, tehát az általunk mért átoltottsági arány mindössze 3 százalékponttal tért el a hivatalos kormányzati adatoktól.

Azoktól a válaszadóktól, akik nem vették fel az oltást, külön megkérdeztük, hogy mi áll a döntésük mögött. A válaszadók több indokot is kiválaszthattak, illetve a felsorolt válaszokban nem szereplő, egyéb okot is megnevezhettek. **A leggyakrabban azt említették az oltatlan válaszadók, hogy félnek az oltás hosszú távú mellékhatásaitól (55%). A megkérdezettek közel harmada az oltás hatékonyságában kételkedik (30%). Minden ötödik megkérdezett nevezte meg az oltás rövidtávú mellékhatásait (19%).** Valamelyest kevesebben indokolták a döntésüket azzal, hogy nem félnek a koronavírus megbetegedéstől (16%). Az oltás felvételének megtagadása mögött álló egyéb okokat 8% említett.

Mindössze az oltottak harmada tervezi felvenni a harmadik oltást

Az első körös oltáson már túlesett válaszadóktól megkérdeztük, hogy tervezik-e a harmadik oltás felvételét (az egy dózisú Janssen oltást kapott válaszadók a második oltás felvételét). **A válaszadók mindössze 32 százaléka tervez élni a harmadik oltás lehetőségével vagy már vette is fel a harmadik oltást. Az átoltott magyarok több mint fele (54%) nem tervezi, hogy beadassa magának az emlékeztető vakcinát.** A megkérdezettek 14 százaléka érdemben nem válaszolt, vélhetően még nem döntött a kérdésben.

A harmadik oltással kapcsolatos tervek egyértelmű életkori mintát mutatnak. **Az idősebb korcsoportok felé haladva jelentősen csökken az ismétlőoltást megtagadók aránya.** Míg a 30 év alattiak 68 százaléka nem tervezi

felvenni az újabb oltást, addig a 60 év felettieknek csak a 42 százalékára igaz ez. A legfiatalabbak csupán 13 százaléka tervezi és 2 százaléka vette már fel az újabb oltást, ezzel szemben a legidősebbek 31 százaléka tervezi azt és 14 százaléka már túl is esett rajta.

Azoktól a válaszadóktól, akik tervezik az újabb oltás felvételét, vagy már fel is vették azt, megkérdeztük, hogy milyen vakcinát választanának/választottak. **A válaszadók abszolút többsége a Pfizer vakcinájára tette le a voksát (52%).** A többi vakcinatípust közel azonos arányban nevezték meg (5–8%), kivéve a Janssen oltást, aminek nagyon alacsony volt az említése (1%). **Az első körben Sputnikot, illetve Sinopharmot kapott válaszadók körében a Pfizer kifejezetten népszerű, sőt a legnépszerűbb választásnak tűnik.** Ugyanakkor az is látható mintázat, hogy általánosságban sokan akarnak ugyanolyan oltást kapni harmadik oltásnak, mint amit először kaptak.

Nőtt a vírustagadók és az összeesküvés-elméletekben hívők száma

A koronavírus-járvánnyal kapcsolatos összeesküvés-elméletek magyarországi elterjedtségét is vizsgáltuk. Ugyanezekről a teóriákról a járvány harmadik hullámának elején is kérdeztük az embereket.

Az egyes elméletek elfogadottsága szerint felállított sorrend nem változott fél év alatt, de minden általunk vizsgált elméletben többen hittek ősszel, mint tavasszal. Szeptemberben is azt az állítást fogadták el a legtöbben, miszerint „*a koronavírusat szándékosan szabadította Kína a világra, hogy átvegye a világ vezető hatalmának szerepét*”. Minden tizedik megkérdezett teljes mértékben elfogadja ezt az elméletet, 28% pedig hajlik arra, hogy higgyen ebben. A válaszadók kis többsége (52%) inkább vagy teljes mértékben elutasítja a Kína-elméletet. Fél év alatt 3 százalékponttal nőtt az elmélet elfogadóinak száma.

A lista második helyén a következő elmélet áll: „*a gyógyszercégek fejlesztették ki és engedték szabadjára a koronavírusot, hogy utána könnyebben eladhassák a gyógyszereiket és az oltásaikat*.” A magyarok harmada elfogadja az elméletet (33%), de ennél jóval többen elutasítják ezt a feltételezést (57%). Tavasz óta 2 százalékponttal nőtt az elméletet elfogadók száma.

A harmadik legnépszerűbb összeesküvés-elmélet szerint „*a koronavírus vakcina meddőséget okozhat, az oltás titkolt célja a népességszabályozás*”. A többség inkább vagy egyáltalán nem hisz ebben (58%), csupán a magyarok negyede fogadja el ezt az elméletet (25%). **Fontos azonban hozzátenni, hogy a harmadik hullám óta jelentősen (9 százalékponttal) megnőtt a népesség-szabályozásról szóló elmélet elfogadóinak száma.** Ez a növekvő trend, és a választ megtagadók magas száma is azt mutatja, hogy sokaknak komoly félelme a vakcinák termékenységére gyakorolt esetleges negatív hatása.

Az általunk vizsgált állítások közül a második legkevésbé elterjedt elmélet az, hogy „*a koronavírus nem is létezik, csak egy kitaláció*”. A válaszadóknak a 2%-a volt biztos ebben, további 19% pedig valamivel kevésbé magabiztos vírustagadó volt. A nagy többség (72%) inkább vagy határozottan elutasítja ezt az elméletet. **Az időbeli összehasonlítás ugyanakkor aggasztó trendet mutat. A harmadik hullám kezdete óta 9 százalékponttal megnőtt (közel megduplázódott) a vírustagadók száma:** márciusban még csak 1 százalék volt teljesen biztos abban, hogy a vírus kitaláció, és 11 százalék volt kevésbé határozott vírustagadó.

A legkevésbé elterjedt elmélet továbbra is az, miszerint „a koronavírus védőoltással titokban egy microchipet ültethetnek az emberek testébe”. Szeptemberben 17% hajlott az elmélet elfogadására, és 2% volt biztos a chip-teóriában. Az elutasítottsági arány ennél a kérdésnél is magas (72%). Fél év alatt 4 százalékponttal nőtt az elméletet részben vagy egészében elfogadók aránya.

Az alacsonyabb iskolázottság és a szorongás növeli a nyitottságot az összeesküvés-elméletekre

Az összes összeesküvés-elmélet esetén egy végzettségi trendet láthatunk: az alacsonyabb végzettségi szintek felé haladva növekszik az adott elmélet elfogadási szintje. Ez a minta a Kína-elmélet esetén volt a leglátványosabb. **A potenciálisan gyerekvállalás előtt álló korcsoportokban (40 év alattiak) pedig valóban átlag feletti volt a meddőségi elméletbe vetett hit.** A 30 év alattiaknál volt a legmagasabb az átlagpontszám, tízes skálán 4,4 pont (53% inkább elutasította, 30% inkább elfogadta az elméletet). A 30–39 éveseknél 4,1 pont volt ez a szám (56% vs. 27%).

Többváltozós elemzésünkéből az is kiderül, hogy az általános szorongásnak szintén szignifikáns hatása van: 1 ponttal magasabb szorongás-szint (egy 4-fokú szorongás skálán) 0,8 ponttal magasabb összeesküvés-elméletekre való fogékonytságot jelez. **Vagyis egy súlyosan szorongó egyén, akit a karantén rendkívül megviselt, a 10-es skálán átlagosan 3,2 ponttal fogékonyabb a járvánnyal kapcsolatos összeesküvés-elméletekre, mint az, aki zökkenőmentesen átvészelte a szociális távolságtartás időszakát.** Nem meglepő módon az oltást megtagadók szintén fogékonyabbak az összeesküvés-elméletekre (1,3 ponttal egy tízes skálán).

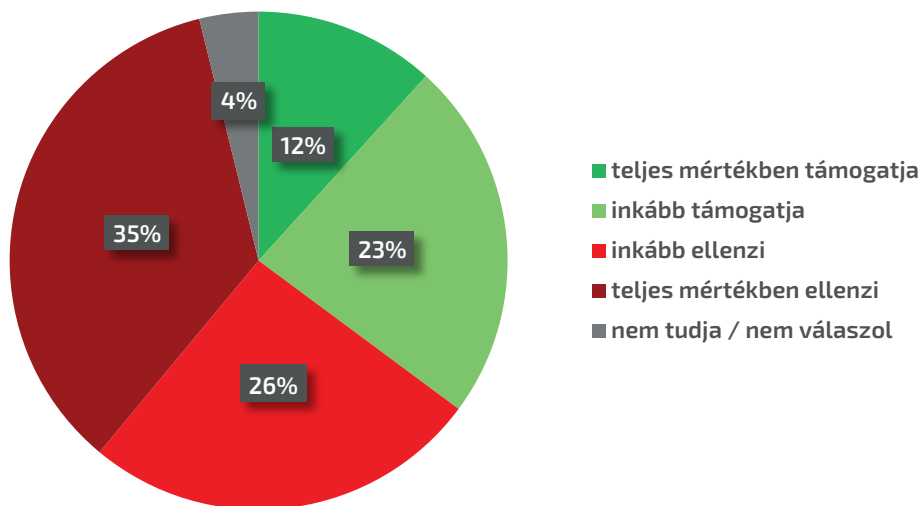
1. Járványügyi intézkedések

Általános oltási kötelezettség

Kutatásunkban a járványügyi intézkedésekkel kapcsolatosan először a kötelező COVID-19 oltás koncepciójával kapcsolatos véleményeket mértük fel. Tíz megkérdezettből hatan (61%) ellenzik a kötelező oltás bevezetését. A magyarok alig több mint harmada (35%) támogatna egy ilyen rendelkezést. Az érdemi választ megtagadók aránya alacsony a kérdésben (4%).

1. ábra

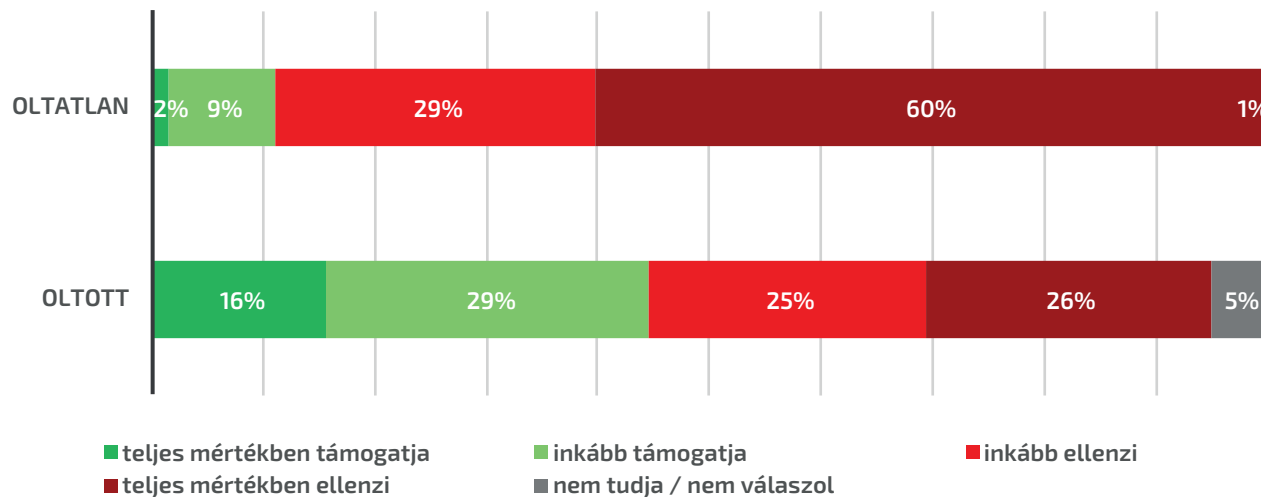
Tegyük kötelezővé törvényileg a koronavírus elleni védőoltást a felnőttek számára, kivéve azoknak, akiknek az egészségügyi állapota indokolja a mentességet (pl. várandós nők, más orvosi kezelés alatt állók stb.)

Nagyon markáns különbségek mutatkoznak az oltottak és az oltatlanok között. Azok körében, akik már beoltatták magukat, 45% támogatná az oltások kötelezővé tételét, és 51% ellenezné. Az oltatlanok körében viszont masszív ellenállás fogadná az ilyen törekvéseket: 89% ellenzi az oltások kötelezővé tételét, és csak 11% támogatná.

2. ábra

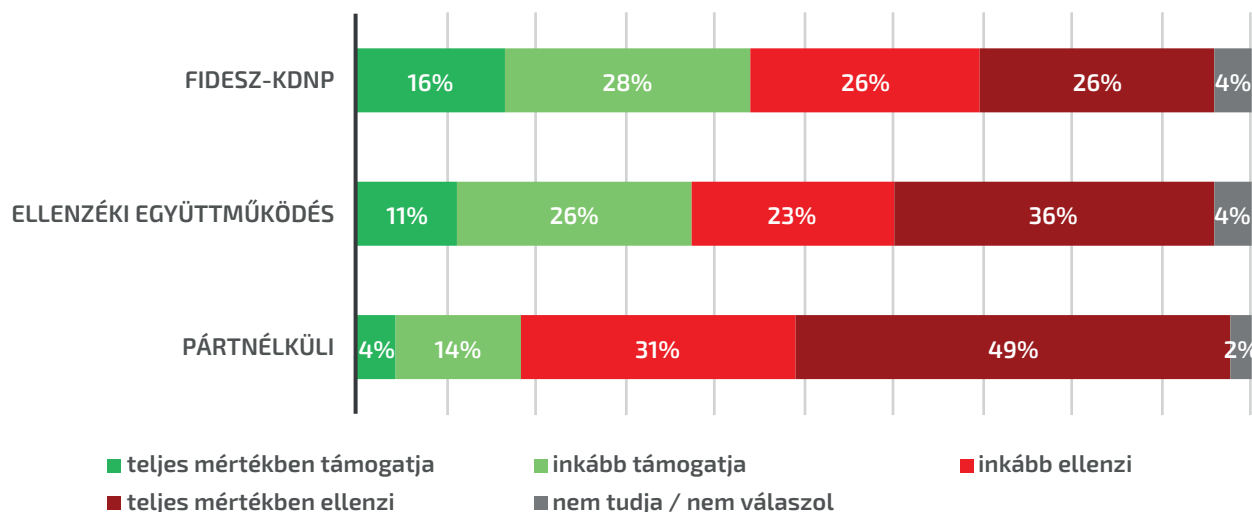
Tegyék kötelezővé törvényileg a koronavírus elleni védőoltást a felnőttek számára, kivéve azoknak, akiknek az egészségügyi állapota indokolja a mentességet (pl. várandós nők, más orvosi kezelés alatt állók stb.)

A kötelező oltás támogatottsága terén az összes politikai csoportban abszolút többségben vannak az ötletet elutasítók. A támogatók és elutasítók aránya a kormánypártiak körében 44% vs. 52%, az ellenzéki összefogás támogatói között 37% vs. 59%. A nagy politikai tömbökön kívül állók körében teljesen elsőprő a kötelező oltás elutasíthatósága. A támogatók-ellenzők aránya a párt nélküliek körében 18% vs. 80%.

3. ábra

Tegyük kötelezővé törvényileg a koronavírus elleni védőoltást a felnőttek számára, kivéve azoknak, akiknek az egészségügyi állapota indokolja a mentességet (pl. várandós nők, más orvosi kezelés alatt állók stb.)

Habár az összes demográfiai csoportban többségben voltak az ellenzők, a nők, a 60 év feletti és a magasabb végzettségűek körében valamelyest népszerűbb az általános oltási kötelezettség gondolata. 5 százalékponttal több nő támogatna egy ilyen rendelkezést (37%), mint férfi (32%). Míg a 30 év alattiak között 29% támogatja és 69% ellenzi a kötelező oltást, addig a 60 év feletti körében már jóval kiegyenlítettebb, 42%–53% ez az aránypár.

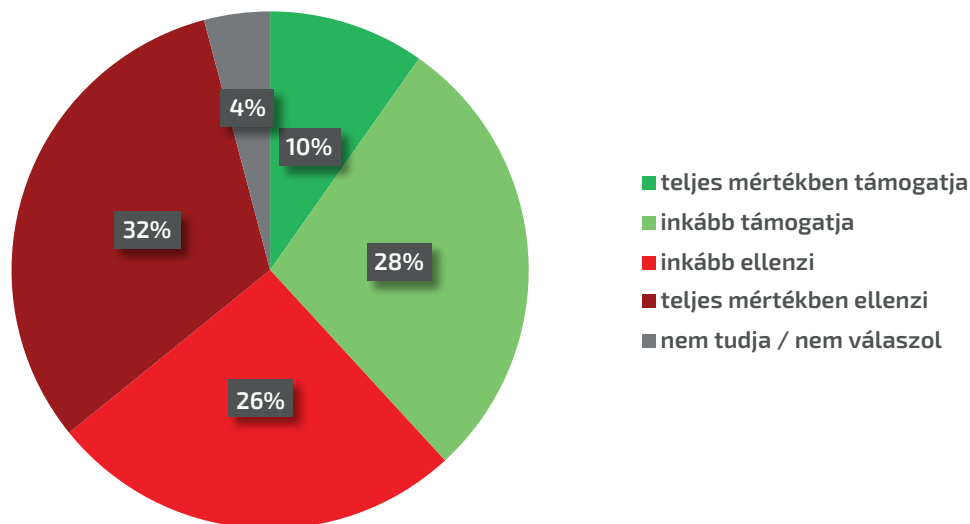
Az alapfokú és szakmunkás végzettségűek harmada támogatna egy ilyen rendelkezést (33%-33%), az érettségizettek és diplomások körében valamelyest magasabb ez az arány (37% és 38%). A településkategóriák között a kisvárosokban a legkevésbé népszerű a kötelező oltás; csak 32% támogatná és 63% ellenzi (a többi csoportban 4-5 százalékponttal több a támogató, 1–6 százalékponttal kevesebb az ellenző).

Munkahelyi oltási kötelezettség

Az általános oltási kötelezettséggel szinte azonos a megítélése annak a felvetésnek, hogy a munkáltatók megkövetelhessek a dolgozóik COVID-19 vakcinával való átoltottságát. A magyarok nagy többsége (58%) ezt a fajta oltási kötelezettséget is elutasítja, és csak kevesen (38%) támogatnának egy ilyen intézkedést. Csupán 4% nem tudott vagy nem akart válaszolni a kérdésben.

4. ábra

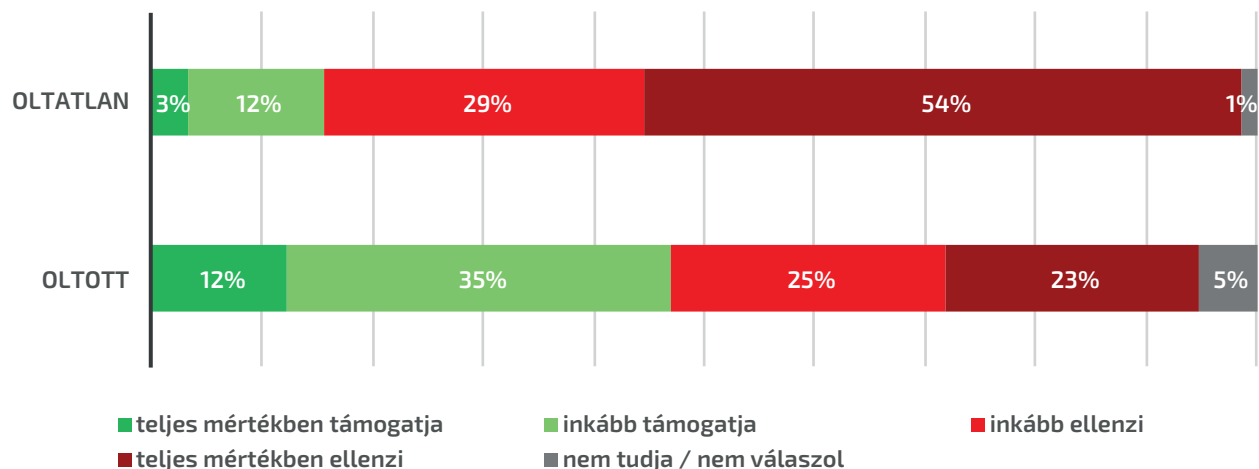
Jogában álljon a munkáltatónak elvárni a munkavállalótól, hogy be legyenek oltva a koronavírus ellen

Ezen a téren is hatalmas szakadék tátong az oltottak és az oltatlanok hozzáállása között. Míg az oltottak körében lényegében ugyanannyian támogatják (47%), hogy a munkáltató elvárhassa a munkavállalók beoltását, mint ahá-
nyan ellenzik (48%), az oltatlanok körében mindössze 15% ért ezzel egyet, és 83%-uk elutasítja az ötletet.

5. ábra

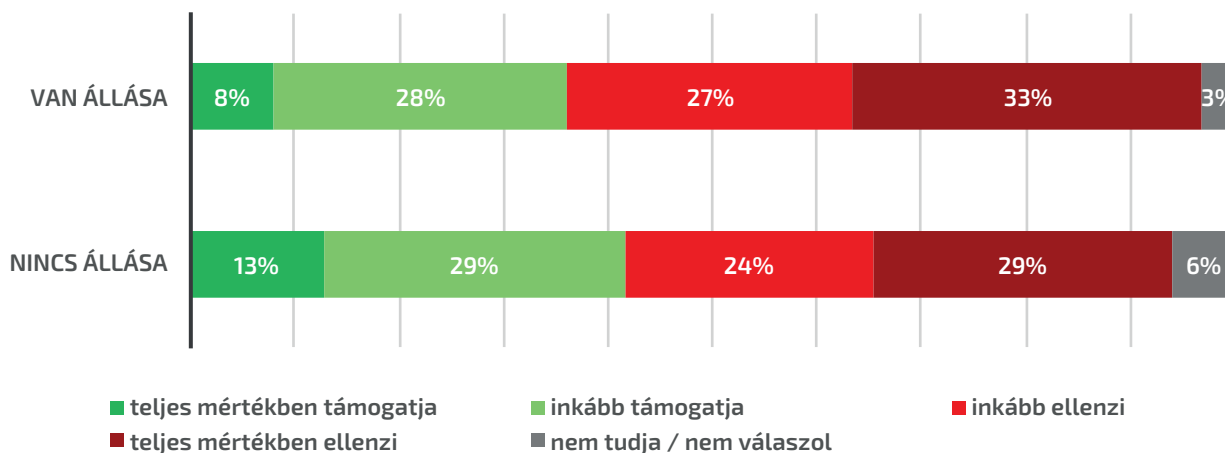
Jogában álljon a munkáltatónak elvárni a munkavállalótól, hogy be legyenek oltva a koronavírus ellen

Hibahatáron túlmutató különbség van a kérdés megítélésében az aktív dolgozók és az állásnélküliek között. Előbbi csoportban 36% támogatja, 60% ellenzi a javaslatot, utóbbiban 42% vs. 53% ez az aránypár. Ez azt jelenti, hogy 6 százalékponttal nagyobb az elutasítottsága a dolgozók körében a munkáltató által elrendelhető vakcina kötelezettségnek az állásnélküliekhez képest.

6. ábra

Jogában álljon a munkáltatónak elvárni a munkavállalótól, hogy be legyenek oltva a koronavírus ellen

Az előző kérdéshez hasonlóan a munkáltató által elrendelhető oltási kötelezettség támogatottsága is magasabb a nők, a 60 év feletti, a magasabb iskolai végzettségűek körében. Ezen felül a kistelepüléseken élők is valamelyest jobban támogatják ezt a javaslatot.

A nők 6 százalékponttal nagyobb arányban támogatnák, ha lenne ilyen munkáltatói elvárás (41%), mint a férfiak (35%). A 60 év feletti korcsoportban kiegyenlített a munkahelyi kötelező oltást támogatók és ellenzők aránya (45% vs. 49%). Ezzel szemben a fiatalabb korcsoportokban jelentős többségben vannak az ellenzők (56%–67%) a támogatókkal szemben (31%–39%).

Az érettségivel rendelkezők és diplomások körében valamivel magasabb a támogatók aránya (40% és 41%), mint a szakmunkás és legfeljebb alapfokú végzettségűek között (35% és 38%). A kisebb településkategóriák felé haladva növekszik az oltási kötelezettséget támogatók aránya. Budapesten 33%, kisebb városokban 38%, a falvakban már 41% támogatná a munkáltatók által elrendelt oltási kötelezettség lehetőségét.

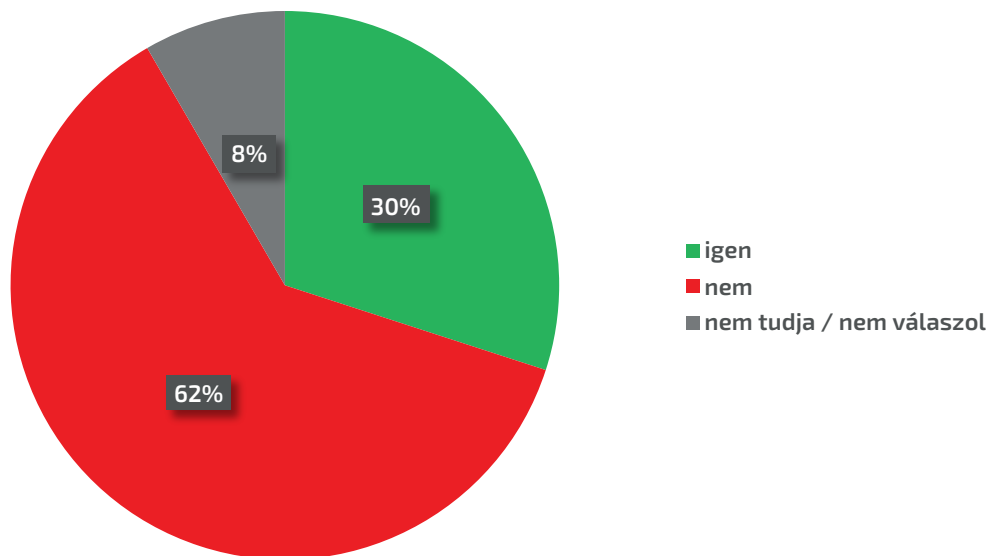
Vakcinalottó

A magyarok nem csak az oltási kötelezettséggel, de egy pozitív oltást ösztönző intézkedéssel szemben is szkeptikusak. Ez derül ki kutatásunk azon kérdéséből, amelyben azt mértük fel, hogy támogatnák-e az emberek szlovák mintára a vakcinalottó hazai bevezetését. Szlovákiában azért találták ki ezt az „állami szerencsejátékot”, hogy növeljék az oltási hajlandóságot. A pontos kérdés, amit a kutatásban feltettünk, a következő volt: *„A szlovák kormány az oltás ösztönzésére vakcinalottót hirdetett. A lottó játékra a koronavírus ellen beoltott emberek ingyen regisztrálhatnak, akik között pénzjutalmat sorsolnak ki, a legmagasabb nyeremény 100 000 euró (36,5 millió forint). Ön támogatná, hogy ennek mintájára Magyarországon is vakcinalottót hirdessenek?”*

Habár Szlovákiában a korai tapasztalatok alapján népszerű és sikeres volt az intézkedés, Magyarországon kétszer annyian elleneznék (62%), mint támogatnák (30%) a vakcinalottó bevezetését. Vakcinalottót a kutatásunk adatfelvétele utáni időszakban egyébként [Magyarországon is hirdettek](#): Józsefváros önkormányzata 2022 elején 150 000 Ft-ot fog kisorsolni azok között, akik az önkormányzattól igényelnek a COVID-19 oltással járó pénzügyi támogatást.

7. ábra

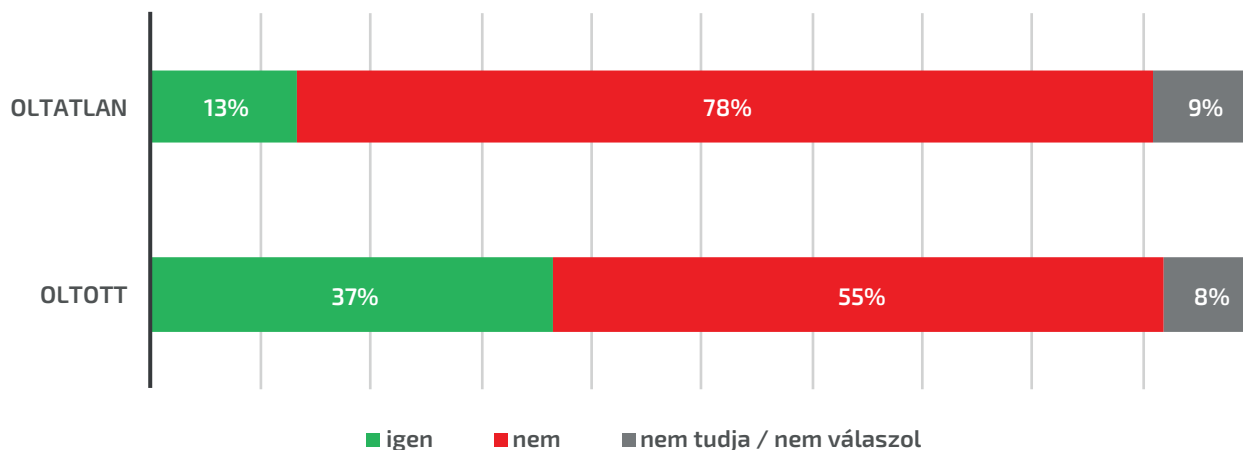
**A szlovák kormány az oltás ösztönzésére vakcinalottót hirdetett.
Ön támogatná, hogy ennek mintájára Magyarországon is vakcinalottót hirdessenek?**

Az oltatlanokat ez az intézkedés sem hatná meg: mindössze 13%-uk tartja jó ötletnek a vakcinalottót, míg az oltottak körében ez az arány 37%.

8. ábra

A szlovák kormány az oltás ösztönzésére vakcinalottót hirdetett. Ön támogatná, hogy ennek mintájára Magyarországon is vakcinalottót hirdessenek?

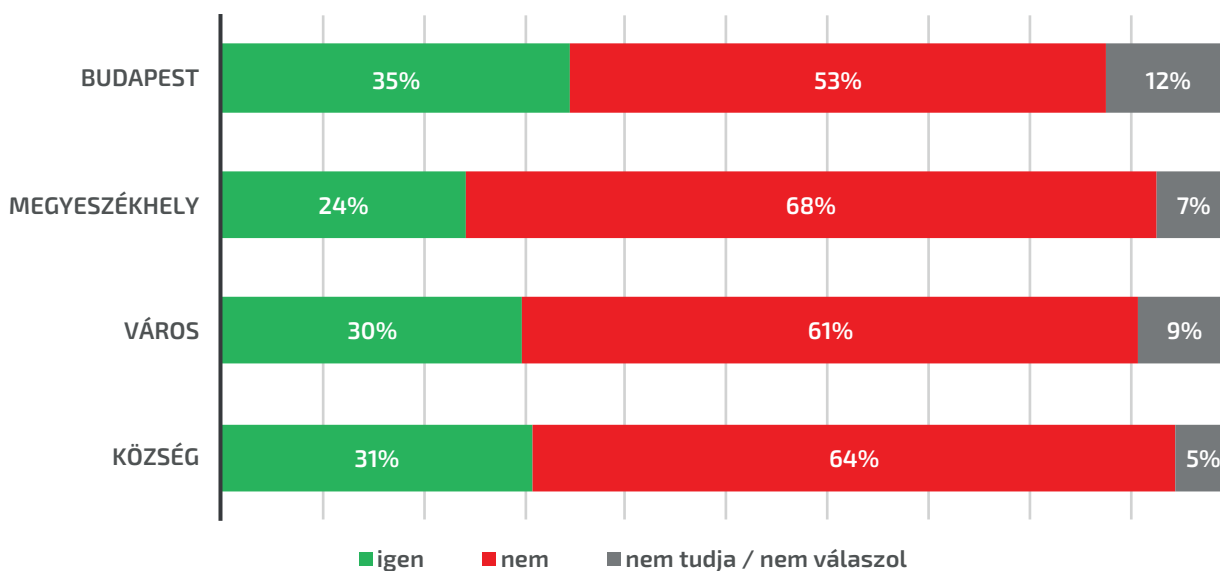
A főbb demográfiai csoportok között csak mérsékelt eltéréseket lehet találni a vakcinalottó megítélését illetően. Az életkori csoportok közül az 50–59 évesek között a legalacsonyabb az intézkedés támogatottsága (24%), a többi csoportban 5–9 százalékponttal többen támogatnák a vakcinalottót (29–33%). A végzettségi kategóriák közül az érettségizettek lógnak ki lefelé: csak 26 százalékuknak tetszik az ötlet (4–7 százalékponttal alacsonyabb az igenek aránya, mint az alacsonyabb és magasabb végzettségűek körében).

A leginkább markáns mintázatot a lakóhely szerinti bontás mutat, bár itt is 11 százalékponton belüliek a különbségek. A vakcinalottót támogató válaszadók aránya a fővárosban a legnagyobb (35%), egyben ott a legkisebb az elutasítottság is (53%). Ezzel szemben a megyeszékhelyeken a legkevésbé népszerű ez az ötlet (24% támogató, 68% ellenző). A kisvárosokban és a falvakban 30% és 31% a támogatók, 61% és 64% az ellenzők aránya.

9. ábra

A szlovák kormány az oltás ösztönzésére vakcinalottót hirdetett.

Ön támogatná, hogy ennek mintájára Magyarországon is vakcinalottót hirdessenek?

A politikai bontásban az látható, hogy jóval népszerűbb a vakcinalottó gondolata a kormánypártiak (34% támogató) és az ellenzékiek körében (31% támogató), mint a párt nélküliek között (23%). Ennek megfelelően az elutasítók aránya is kisebb a fideszes és az ellenzéki csoportokban (58% és 62%), mint a párt nélküli válaszadók között (67%).

Higiéniai intézkedések a járvány után

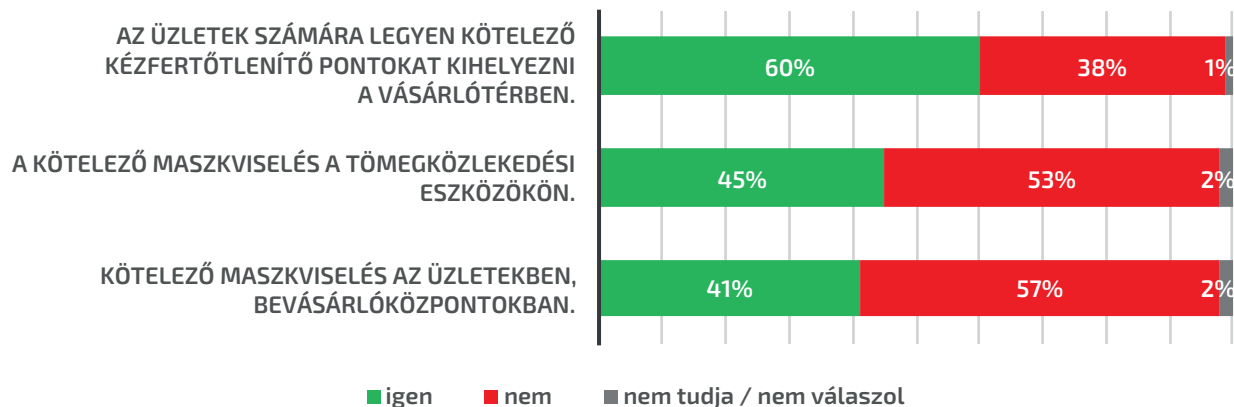
Arról is megkérdeztük kutatásunk résztvevőit, hogy mennyire támogatnák kötelező higiéniai intézkedések újbóli elrendelését a világjárvány után is, például influenzaszezonban. Ezt a kérdéscsomagot a 2021. márciusi „Koronavírus és válságkezelés” című tanulmányunkban is feltettük, így össze tudjuk hasonlítani, hogy miként változott meg a magyarok véleménye a világjárvány magyarországi harmadik hulláma és a negyedik hullám kezdete között.

2021 őszén továbbra is az a legnépszerűbb higiéniai intézkedés, hogy az üzletek számára legyen kötelező kézfertőtlenítő pontokat kihelyezni. Ugyanakkor fél év alatt 10 százalékponttal csökkent azoknak az aránya, akik ezt jó ötletnek tartják. Márciusban még tízből heten, míg szeptemberben már csak tízből hatan tartották ezt jó ötletnek.

Még ennél is jobban, 13 százalékponttal csökkent a kötelező maszkviselés újbóli bevezetésével szimpatizálók aránya. A Covid 4. hullámában többségben vannak azok, akik szerint a pandémia után már nem lenne szükség kötelező maszkviselésre sem a tömegközlekedésen (45% vs. 53%), sem az üzletekben (41% vs. 57%). Ez azért is szembetűnő, mert a harmadik hullám elején még a jövőbeli kötelező maszkviselés támogatói voltak többségben (tömegközlekedésen: 58% vs. 40%; üzletekben: 54% vs. 44%).

10. ábra

Ön szerint érdemes lenne a világjárvány után is, például influenzaszezonban elrendelni az alábbi intézkedéseket?

A válaszok alapján megállapítható tehát, hogy a magyarok nagyjából fele belátja a tömeges társadalmi gyakorlattá vált kézfertőtlenítés és maszkviselés koronavírustól független hasznosságát. Ugyanakkor láthatóan csökkent azoknak a száma, akik szerint érdemes lenne ezeket időszakosan újra kötelezővé tenni más betegségek megfékezésének céljából. Vagyis egyfajta „kollektív felejtést” figyelhetünk meg a járványügyi intézkedések terén. Valószínűsíthető, hogy ez részben tulajdonítható annak, hogy az emberek belefáradtak a folyamatos „készenléti állapotba”, elővigyázatosságba és tudatosan maguk mögött akarják hagyni a járvány élményét, így akár annak a tanulságait is. Másfelől ez onnan is eredhet, hogy a tömeges oltási kampány után megnőtt az emberek általános egészségügyi biztonságérzete.

2021 őszen az oltottak és a nem oltottak közötti különbségek mutatják a leglátványosabb mintázatot. Míg az oltottak többsége támogatja a kötelező maszkviselés előírását a tömegközlekedési eszközökön (52%), addig a nem oltottaknak csupán 25%-a ért ezzel egyet. Az üzletekben való maszkviselés előírását az oltottak 48%-a támogatná, a nem oltottaknak viszont csak 25%-a. Hasonlóan nagy a különbség a kötelező kézfertőtlenítő pontok üzletekben való kihelyezésének kérdésében is: az oltottak 67%-a támogatja, míg a nem oltottak körében ez az arány csak 42%.

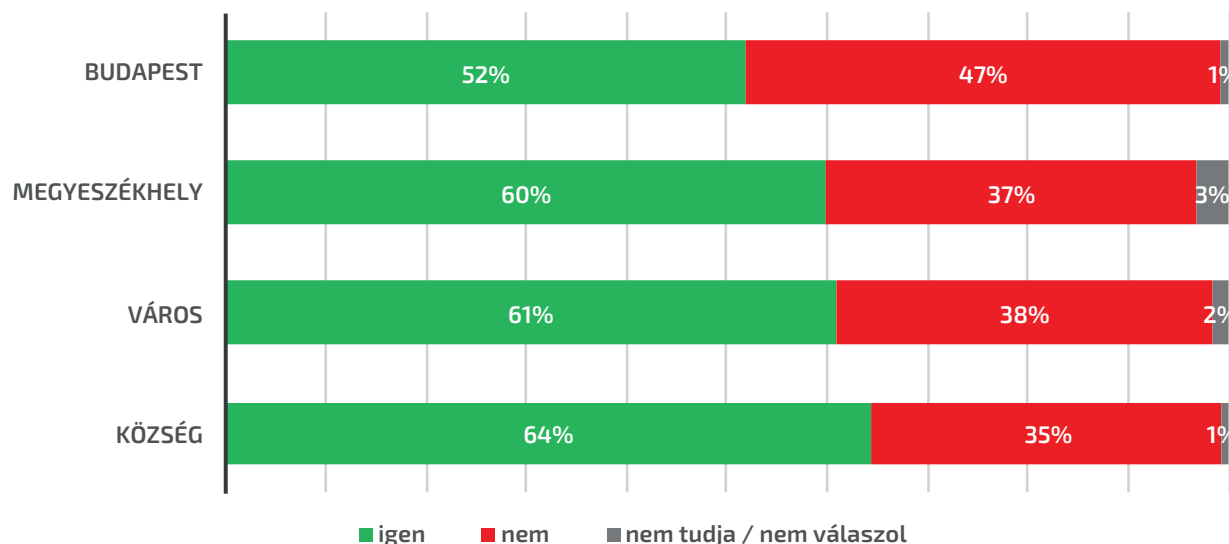
A kérdések demográfiai bontása is érdekes mintázatot mutat. A nők 4 százalékponttal nagyobb arányban támogatják a fertőtlenítő pontok kihelyezését (62%), 6 százalékponttal a maszkviselést a tömegközlekedésen (48%) és 4 százalékponttal a maszkviselést az üzletekben (43%). Az iskolázottsági csoportok között a szakmunkás végzettségűek körében a legkisebb az összes intézkedés támogatottsága, 2–8 százalékponttal alacsonyabb a többi kategóriához képest.

A településkategóriák között is mérsékelt különbségek mutatkoznak. A maszkviselés újbóli bevezetésének támogatása a megyeszékhelyeken a legalacsonyabb (üzletek 35%, tömegközlekedés 40%), ez 5–8 százalékponttal marad el a többi településcsoporttól. Az üzletekben kötelező fertőtlenítő pontok ötletét azonban Budapesten támogatják a legkevesebben (52%), míg a kisebb településeken 60% feletti ez az arány.

11. ábra

Ön szerint érdemes lenne a világjárvány után is, például influenzaszezonban elrendelni az alábbi intézkedéseket?

„Az üzletek számára legye kötelező kézfertőtlenítő pontokat kihelyezni a vásárlótérben”

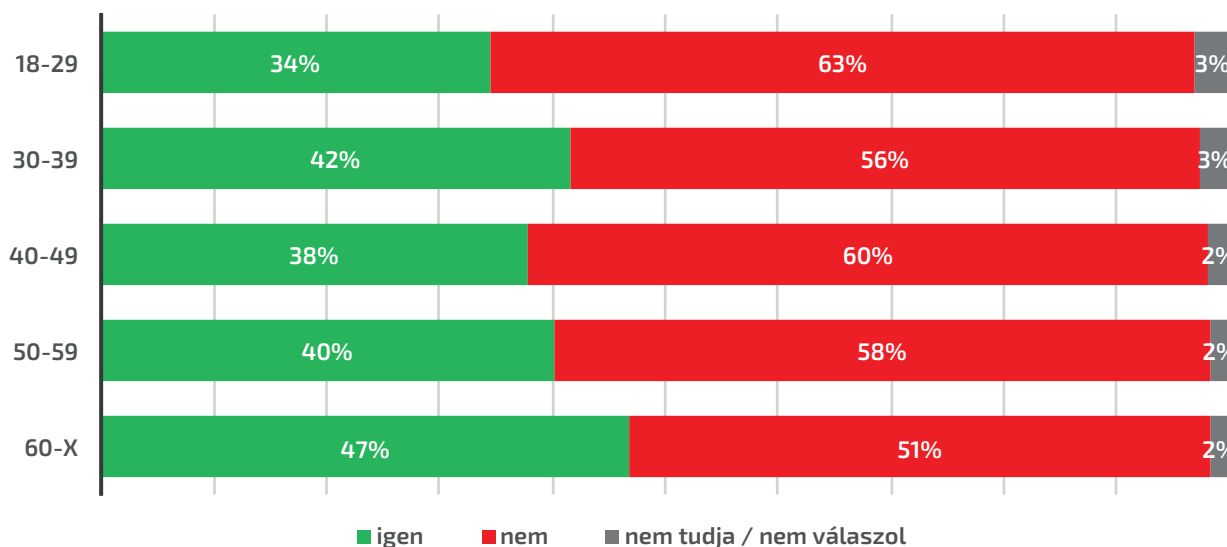
Egy konzisztens életkori mintát is felfedezhetünk: a legidősebb korcsoportban magasabb a támogatottsága az összes higiéniai intézkedés későbbi bevezetésének. Az üzletek kötelező kézfertőtlenítő pontjait a legidősebb korcsoport közel kétharmada tartja jó ötletnek (64%), míg a 30 év alattiaknak csak valamivel több mint a fele (55%) gondolkozik hasonlóan. Valamelyest mérsékeltőbb a különbség a tömegközlekedésben való maszkviselés kérdésében.

Az 50–60 évesek és a 60 év felettek körében is közel fele-fele arányban tartják ezt jó és rossz ötletnek a járvány után is (48%-48% támogatja, 50%–51% nem támogatja). A 30 év alattiak körében viszont már stabil többségben vannak az ellenzők (41% vs. 56%). A legnagyobb életkori szakadék az üzletekben való maszkviselés tekintetében mutatkozik. Míg a 60 felettek közel fele az üzletekben is maszkpárti (47%), a 30 év alattiaknak csak a harmadára mondható ez el (34%).

12. ábra

Ön szerint érdemes lenne a világjárvány után is, például influenzaszezonban elrendelni az alábbi intézkedéseket?

„Kötelező maszkviselés az üzletekben, bevásárlóközpontokban”

2. Koronavírus és a lelki egészség

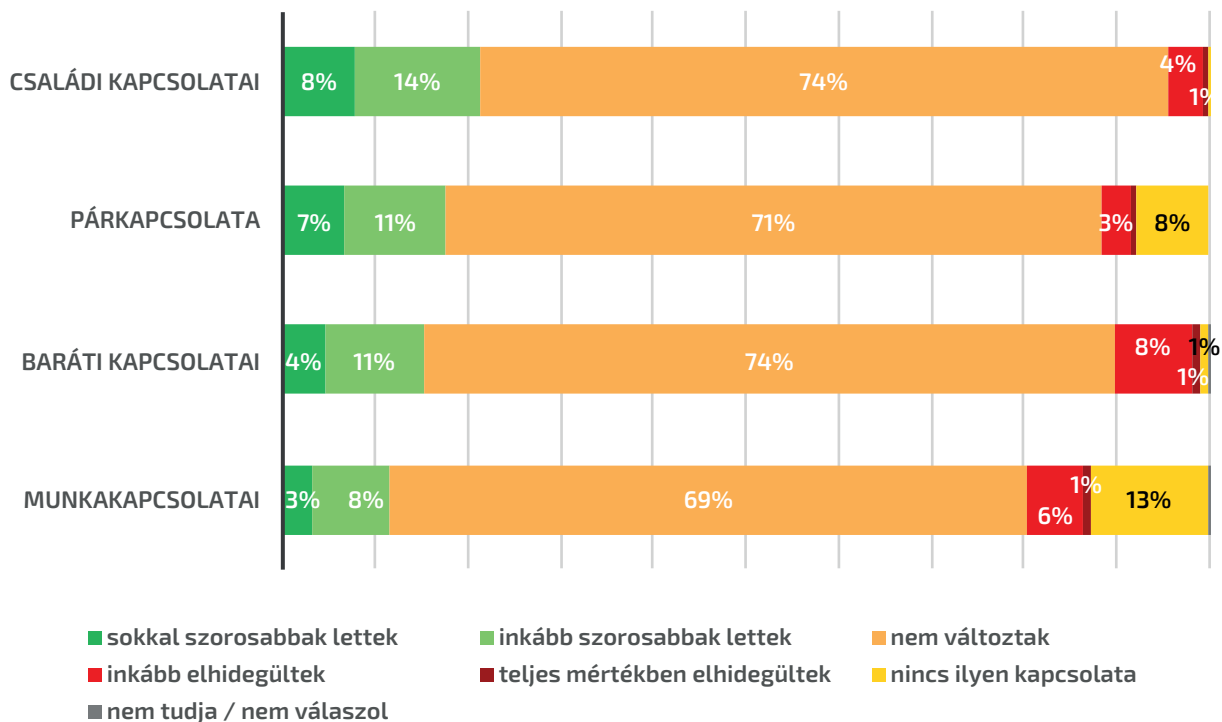
Emberi kapcsolatok a karantén után

A koronavírus harmadik hullámában végzett kutatásunkhoz hasonlóan 2021 őszén is felmértük, hogyan változtak a magyarok különböző emberi kapcsolatai. A kérdésfeltevésben volt egy különbség a két kutatás között. A harmadik hullám elején azt kérdeztük, hogy „a karantén, valamint a szociális távolságtartás ideje alatt” milyen változásokat tapasztaltak a válaszadók a kapcsolataikban. A mostani kutatásunkban azt kérdeztük, hogy miként változtak ezek a kapcsolatok „a nyitás kezdete óta, vagyis amióta véget ért a karantén, valamint a szociális távolságtartás”.

A harmadik hullámhoz hasonlóan a megkérdezettek nagy többsége (tízből hét ember) fél évvel később is azt mondta, hogy nem változtak az emberi kapcsolataik, ebbe beleértve a családi és párkapcsolatokat, baráti és munkakapcsolatokat. A nyitást követően viszont az összes kapcsolattípus tekintetében kevesebben voltak azok, akik elhidegülést tapasztaltak, mint akik javulást. A megkérdezettek nagyjából ötöde számolt be a családi kapcsolatai és párkapcsolata javulásáról (22% és 18%). Valamivel alacsonyabb volt a javulást tapasztalók aránya a baráti kapcsolatok és a munkakapcsolatok tekintetében (15% és 11%), de ez is meghaladta azok arányát, akik romló minőségű kapcsolatokról számoltak be.

13. ábra

A következőkben arról fogjuk kérdezni, hogy a különböző emberi kapcsolataink inkább szorosabbak lettek, vagy elhidegültek a nyitás kezdete óta, vagyis amióta véget ért a karantén, valamint a szociális távolságtartás?

Legnagyobb arányban a baráti kapcsolatok elhidegüléséről számoltak be 2021. szeptemberben, ugyanakkor ez az arány felére csökkent márciushoz képest (akkor 19% mondta, hogy elhidegültek a barátságai, szeptemberben 9%). Emellett tavasz óta jelentősen, 7 százalékponttal megnőtt azok aránya, akiknek a barátságai szorosabbá váltak (akkor csak 8% tapasztalta ezt, szeptemberben 15%).

A munkakapcsolatok dinamikája is szignifikánsan megváltozott a harmadik hullám óta. Többen mondták, hogy nem változtak a munkakapcsolatai szeptemberben (69%), mint márciusban (64%). Szintén többen voltak azon válaszadók, akiknek javultak a munkakapcsolatai ősszel (11%), mint tavasszal (5%). Szeptemberben 7% mondta, hogy romlottak a munkakapcsolatai, míg márciusban 11% volt ez az arány. Vagyis vélhetően inkább jót tett a munkakapcsolatoknak a munkahelyekre való visszatérés a távmunka időszak után – habár ez viszonylag kevés embert érintett: a 2021. márciusi kutatásunk alapján a dolgozó magyarok 18 százaléka dolgozott távmunkában a vírusválság miatt. A válság utáni konszolidáció jele, hogy csökkent azok a száma, akik azt mondták, hogy nincsenek munkakapcsolataik: tavasszal 19%, szeptemberben már csak 13% volt ez az arány.

A családi kapcsolatok és párkapcsolatok tekintetében is nőtt azon válaszadók száma, akiknek szorosabbá váltak és csökkent azoknak a száma, akiknek elhidegültek a kapcsolataik. Ugyanakkor ezek a változások hibahatáron belüliek. Szignifikáns, bár nem jelentős különbség azonban, hogy a szeptemberi mintánkban kevesebb olyan válaszadó volt, akinek nincs párkapcsolata (8%), mint a tavaszi kutatásunkban (12%).

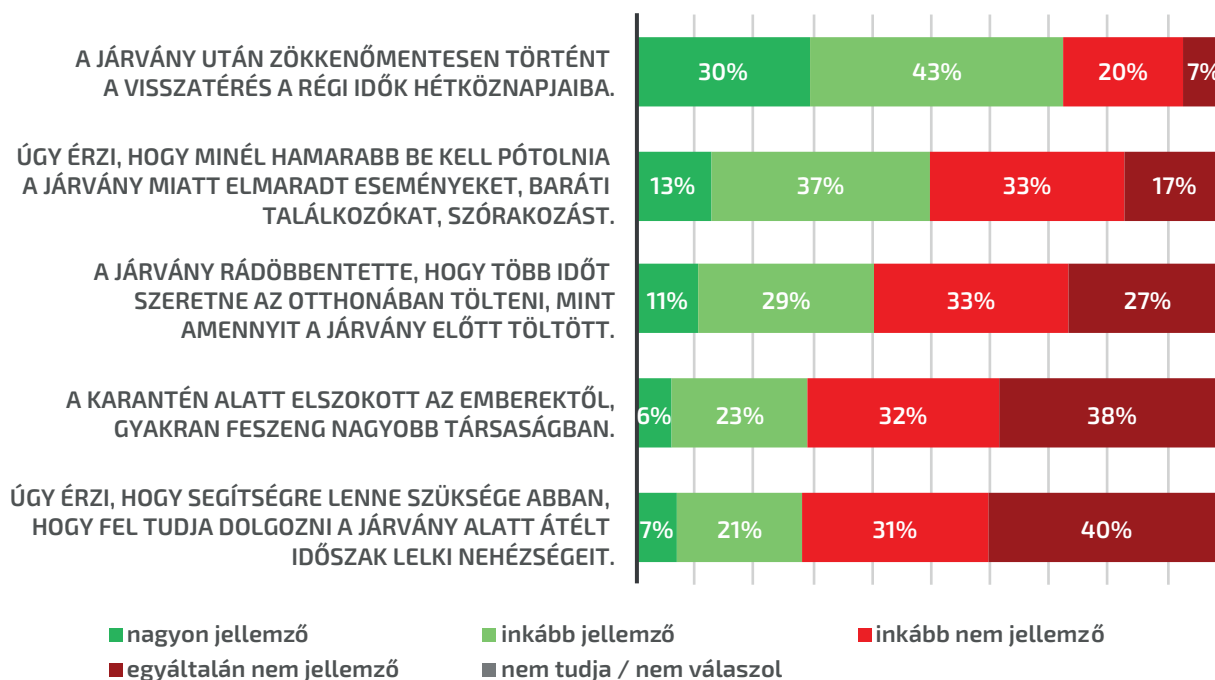
A járvány lelki nyomai

A kutatásunkban azt is vizsgáltuk, hogy mennyire hagyott a világjárvány maradandó lelki nyomokat a magyarokban. A válaszadóktól megkérdeztük, hogy mennyire ment könnyen a visszatérés a régi idők hétköznapijaiba, mennyire érzik sürgetőnek a kimaradt események bepótlását. Azt is felmértük, mennyire váltak otthonülő típusú és mennyire szoktak el a társaságtól az emberek, valamint azt, hogy hányan érzik azt, hogy lelki segítségre lenne szükségük a járvány után. Ezeket a kérdéseket azért is tartjuk kimondottan fontosnak, mivel a világjárvánnyal járó lezárások és a társas elszigetelés pszichológiai hatásairól még viszonylag kevés kutatás született, és ezeknek a tanulmányoknak is ellentmondásos eredményei vannak.¹

¹ Számos olyan időszoros kutatást publikáltak, amelyek a járvány negatív pszichológiai hatásairól számoltak be (Argentína, Spanyolország, Kína, Egyesült Királyság), más tanulmányok viszont nem találtak szignifikáns negatív hatásokat (Kína, Lengyelország). A szakirodalom rövid áttekintését megtaláljuk [Andrés Losada-Baltasar és társai kutatásában](#).

14. ábra

Most a járvány harmadik hulláma utáni nyitás időszakáról fogunk kérdéseket feltenni. Kérem mondja el, hogy mennyire jellemzőek Önre az alábbiak!

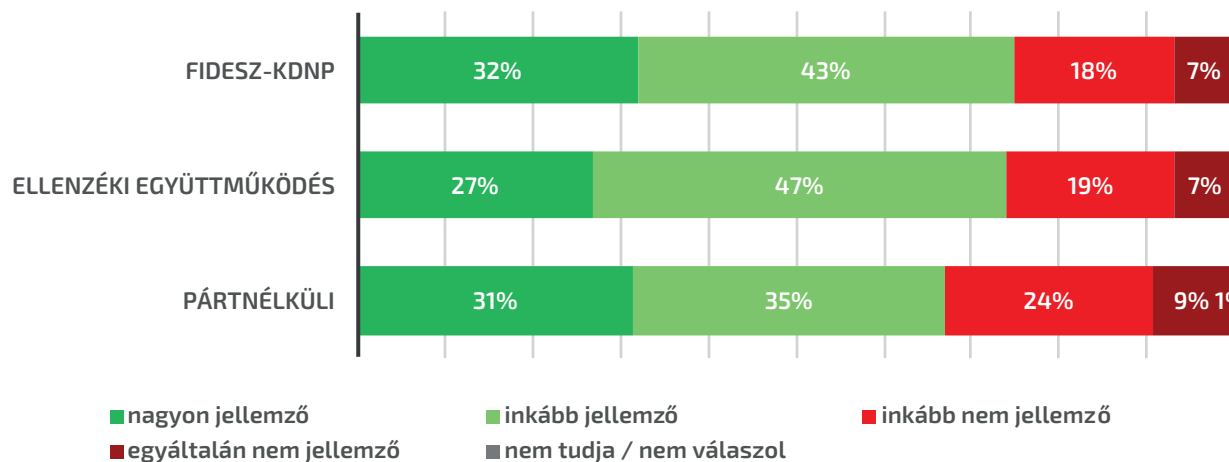
A válaszadók közel háromnegyedének (73%) nem okozott problémát a visszatérés a lezárások nélküli életbe, míg a megkérdezettek több mint negyedének (27%) ez nem ment könnyen. Pontosan fele-fele arányban voltak azok, akik minél hamarabb be akarták pótolni az elmaradt élményeket, és azok, akik ezzel nem azonosultak. A járvány időszaka tízből négy válaszadót döbbsentett arra rá, hogy többet szeretne otthon lenni, a többségre azonban ez nem igaz (tízből hat válaszadó). Összességében, a kutatásunk alapján a magyarok többségének nem okozott lelki nehézséget az elmúlt év feldolgozása: 70% úgy véli, hogy nem szokott el az emberektől, 71% nem gondolja, hogy segítségre lenne szüksége az elmúlt időszak feldolgozására. Ugyanakkor van egy számottevő kisebbség, akit traumatizált a járvány: sokan vannak, akik a hosszú elzártság után feszengenek nagyobb társaságban (29%), illetve azok is, akik úgy érzik, hogy lelki segítségre lenne szükségük (28%).

Visszatérés a régi hétköznapiakba

A járvány utáni életbe való visszatérés kérdésében a politikai bontás érdekes mintázatot mutat. Átlaghoz közeli arányban mondták a kormánypártiak (75%) és ellenzéki szavazók is (74%), hogy könnyen ment nekik a visszarázódás. A párt nélküliek közül azonban több embernek volt ezzel problémája: ebben a csoportban 7 százalékponttal az átlag alatt volt azoknak az aránya, akiknek zökkenőmentes volt a visszatérés (66%). Vagyis a kormánypárti és ellenzéki szavazók negyedének (25% és 26%), míg a párt nélküliek harmadának (33%) voltak problémái a régi kerékvágásba való visszatéréssel.

15. ábra

A járvány után zökkenőmentesen történt a visszatérés a régi idők hétköznapijaiba

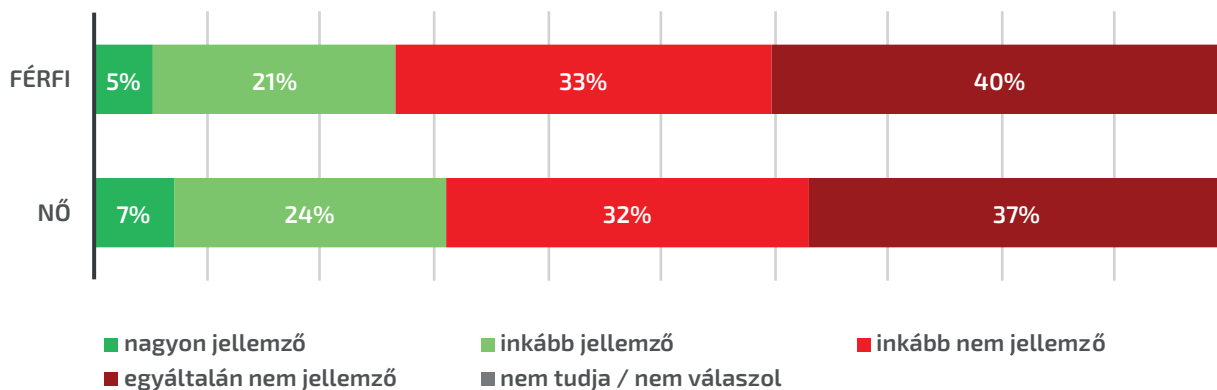
A férfiak és nők között hibahatáron belüli volt a különbség a kérdésben. Az életkori csoportok közül a 30–39 éveseknek ment kimondottan jól a visszatérés a lezárások utáni életbe (78%), míg átlag alatti volt ez az arány a 30 év alattiak (70%) és a 40–49 évesek körében (69%). Az iskolázottsági csoportok közül a szakmunkás végzettségűek között voltak az átlagnál kevesebben azok, akiknek könnyen ment a visszatérés (69%). A lakóhelyi bontás szerint ez az arány Budapesten volt magasabb (79%), a megyeszékhelyeken és falvakban alacsonyabb (70% és 69%), míg a kisvárosokban átlagos volt (73%).

Szorongás az emberek között

A kutatásunkban a nők között valamivel többen voltak, akik arról vallottak, hogy a karantén alatt elszoktak az emberektől és feszengenek nagyobb társaságban (31%), mint a férfiak körében (26%). Ez az eredmény konzisztens számos pszichológiai kutatás eredményével, ami alapján a nők nagyobb arányban kitettek többféle lelki nehézségnek és pszichés betegségnek, egyebek mellett a [depresszió](#)nak, a [szorongás](#)nak, valamint a [kevésbé súlyos és krónikus stressz](#)nek egyaránt.

16. ábra

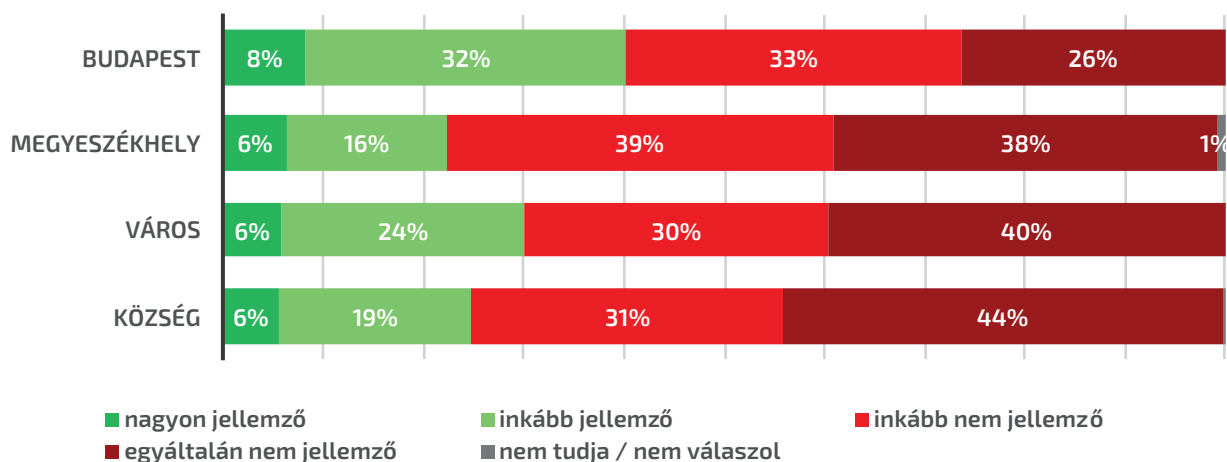
A karantén alatt elszokott az emberektől, gyakran feszeng nagyobb társaságban

A nemi különbségnél ugyanakkor látványosabb a lakóhelytípus szerinti mintázat ebben a kérdésben. Kimagaslóan magas volt Budapesten azoknak az aránya, akik komolyan elszoktak a nagyobb társaságtól: tízből négy fővárosira ez jellemző. A kisvárosokban 30%, a falvakban 25%, a megyeszékhelyeken pedig csak 22% érezte azt, hogy fesheng, ha sok emberrel találkozik a hosszú elzártság után.

17. ábra

A karantén alatt elszokott az emberektől, gyakran fesheng nagyobb társaságban

A végzettségi csoportok között nem volt szignifikáns különbség a kérdésben. A politikai csoportok között mérsékelt különbségek mutatkoztak. A fideszesek és ellenzékiek átlagos mértékben számoltak be a problémáról (29% és 31%), míg a párt nélküliekre ez kisebb arányban volt jellemző (25%).

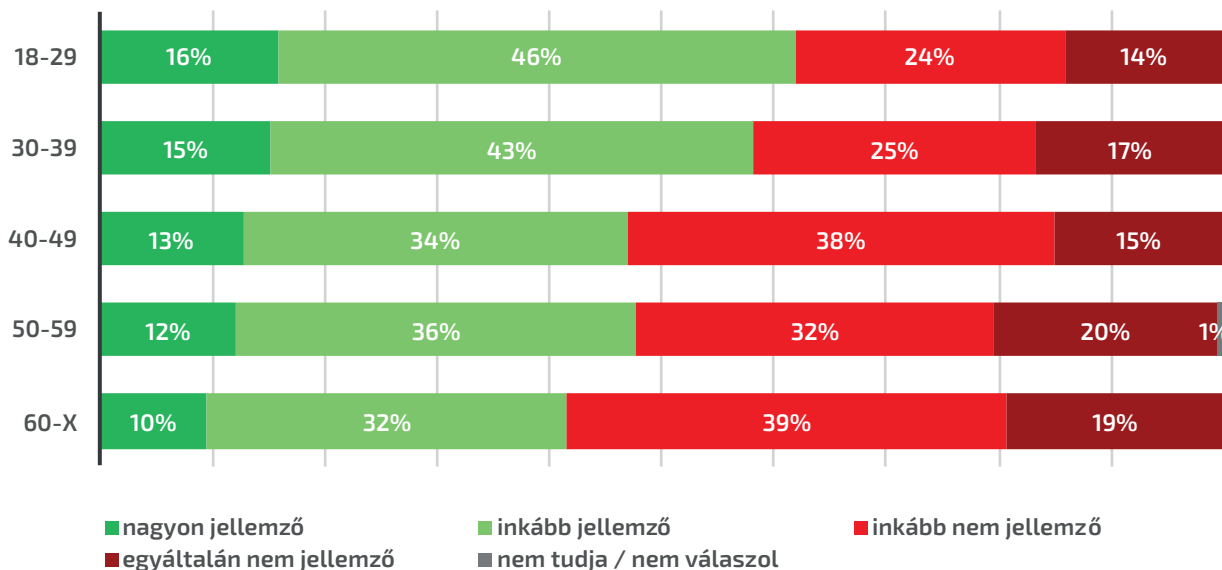
A szociális helyzetektől való elszokottság legkevésbé a 30 év alattiakra (26%), valamint a 40–49 évesekre (24%) volt jellemző. Ez azért is meglepő, mert több olyan [tudományos munkában](#), amely a járvány mentálhigiénéjére gyakorolt negatív hatásairól számolnak be, visszatérő mintázat, hogy a fiatalokat jobban érinti a járvány időszakában a szorongás. Vagyis még ha nehezebben is viselték a fiatalok a karantén időszakát, a járvány hosszabb távú lelki hatásai már nem mutatnak életkori mintát Magyarországon. Ezt támasztják alá a kimaradt időszak bepótlására vonatkozó válaszok is.

A kimaradt élmények bepótlása

Az idősebb csoportok felé haladva egyre csökken azoknak az aránya, akik minél hamarabb be szeretnék pótolni azokat az eseményeket, amiket a világjárvány elvett tőlük. A 40 év alatti korcsoportok abszolút többsége érez így (58–60%), míg az idősebb csoportoknak csak a kisebbségére jellemző ez az érzés (42–48%).

18. ábra

Úgy érzi, hogy minél hamarabb be kell pótolnia a járvány miatt elmaradt eseményeket, baráti találkozót, szórakozást

A válaszok megoszlása iskolázottsági szint szerinti mintát is mutat. A legfeljebb alapfokú végzettségűek és a szakmunkás képesítésűek kevesebb, mint fele érezte sürgetőnek a kimaradt élmények bepótlását (45% és 47%). Ezzel szemben az érettségizettek és diplomások körében már többségben voltak ezek a válaszadók (55% és 56%). A lakóhely szerinti eloszlás is látványos: a budapestiek 65 százaléka, a kisebb településeken élőknek viszont csak 46–48 százaléka akarta mihamarabb bepótolni az elmaradt eseményeket. A nemek közötti különbség hibahatáron belül volt.

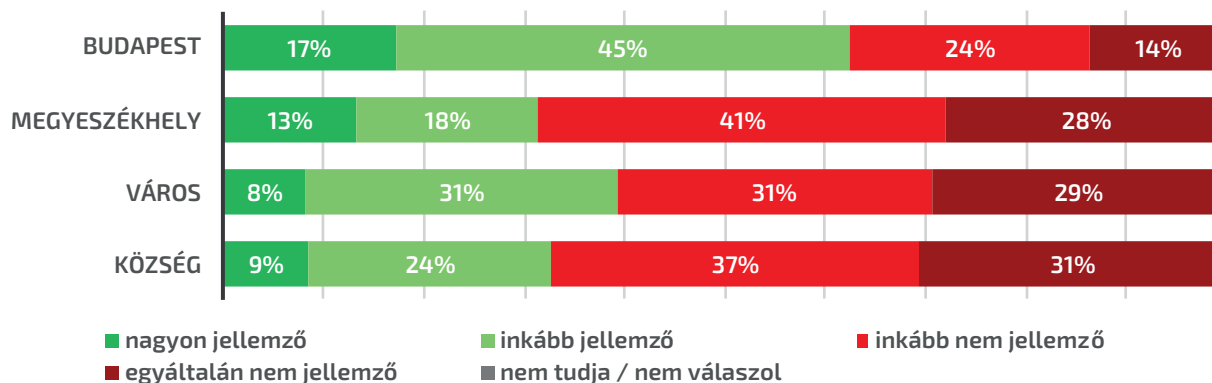
A politikai csoportok közül a kormánypártiakra 49 százaléka jellemző a kimaradt események bepótlására jellemző sürgető igény. A párt nélküliek 53 százaléka, az ellenzékiek 56 százaléka mondható el ugyanez. Ezt a mintát magyarázhatja egy összetételi hatás, vagyis az, hogy a kormánypártiak között felülreprezentáltak az idős, alacsonyabb végzettségű és kistelepüléseken élő válaszadók.

Az otthon töltött idő felértékelődése

Egyedül Budapesten vannak többségében azok, akik a járvány alatt rájöttek, hogy több időt szeretnének otthon tölteni: a fővárosiak 62 százaléka élte ezt át. A kisvárosokban 39%, a falvakban 33%, a megyeszékhelyeken 31% vágyik több otthoni időre a karantén után is.

19. ábra

A járvány rádöbbsentette, hogy több időt szeretne az otthonában tölteni, mint amennyit a járvány előtt töltött

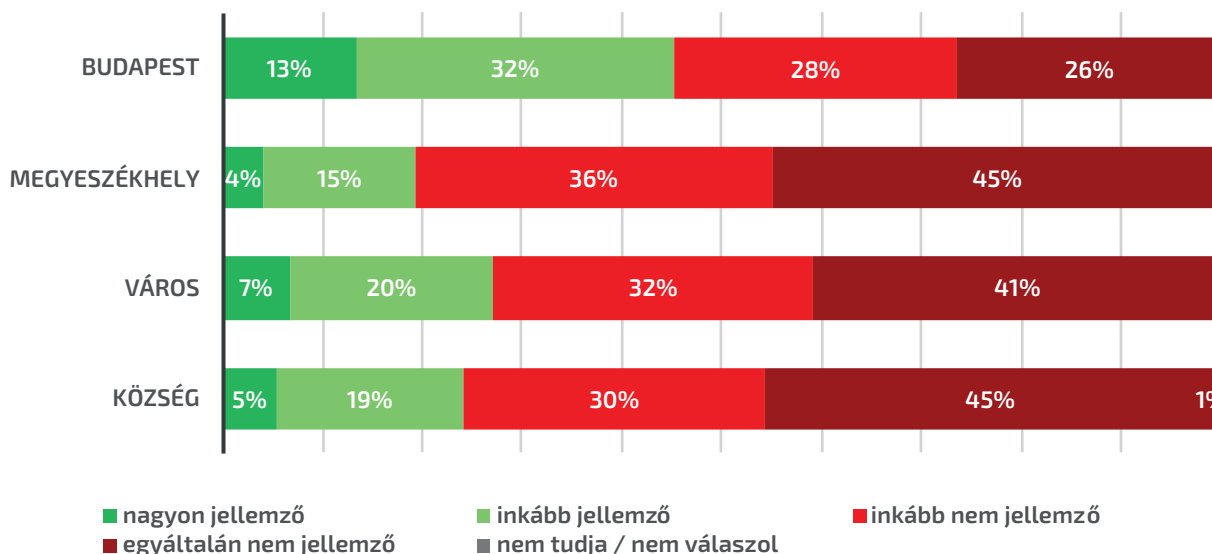
A 40–49 évesek között (5 százalékponttal) átlag alatti, az 50–59 évesek körében (7 százalékponttal) átlag feletti volt azoknak az aránya, akik több időt töltenének otthon. A párt nélküliekre sokkal kevésbé volt jellemző ez az igény (28%), mint a kormánypárti és ellenzéki szavazókra (43% és 44%). A legfeljebb alapfokú végzettségűek kisebb (36%), míg az érettségizettek nagyobb arányban (44%) váltak otthonülő típusúvá. A nemek között ebben a kérdésben sem volt számottevő különbség.

Segítség a járvány okozta traumák feldolgozásához

A járvány okozta maradandó lelki sérülések tekintetében is a lakóhelyi mintázat a leginkább látványos. A budapestiek 45 százaléka úgy érzi, hogy segítségre lenne szüksége, hogy feldolgozza az elmúlt időszakot. A kisebb településeken nagyjából fele ekkora arányban válaszoltak hasonlóan. A kisvárosokban 27%, a falvakban 24%, a megyeszékhelyeken 19% mondta, hogy szüksége lenne lelki támogatásra.

20. ábra

Úgy érzi, hogy segítségre lenne szüksége abban, hogy fel tudja dolgozni a járvány alatt átélt időszak lelki nehézségeit

Erről a problémáról a 30 év alattiak (30%), 50–59 évesek (29%) és 60 év felettiak (30%) számoltak be gyakrabban. A 30 és 50 év közöttieknek a negyede válaszolt hasonlóan (25%-25%). A nemek között nem volt különbség, a különböző iskolázottsági csoportok nem tértek el jelentősen az átlagtól a kérdésben. A pártnélkülieknek az ötöde (21%), a kormánypártiaknak több mint a negyede (27%), míg az ellenzékieknek a harmada (33%) mondta, hogy segítségre lenne szüksége az elmúlt időszak feldolgozásában.

3. A koronavírus-válság hatása a magyarok gazdasági helyzetére

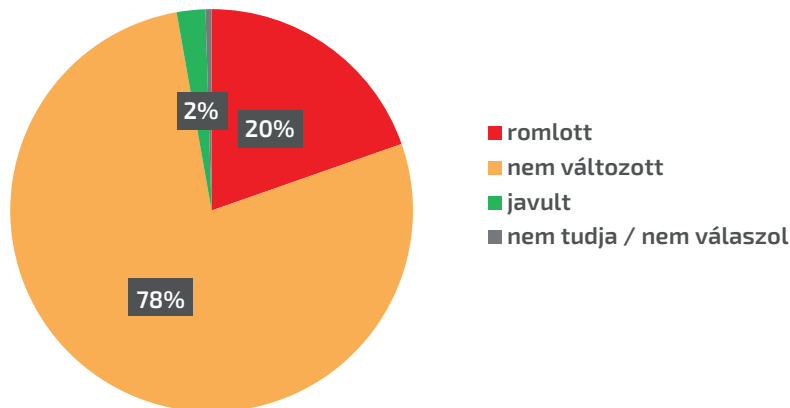
Anyagi helyzet változása a világjárvány kitörése óta

A tavaszi kutatásunkhoz hasonlóan szeptemberben is külön kérdésblokkban mértük fel, hogy miként érintette a magyarokat a világjárvány következtében kialakult gazdasági válság. Mindkét kutatásban megkérdeztük, hogy miként változott a válaszadók háztartásának anyagi helyzete a koronavírus-járvány 2020. márciusi magyarországi kitörése óta.

Fél év alatt megfeleződött azoknak az aránya, akik visszaesésről számoltak be: márciusban még 39%, szeptemberben már csak 20% számolt be anyagi helyzetének romlásáról. A javulást tapasztalók aránya változatlan, továbbra is csak a válaszok 2 százalékát teszi ki. Ugyanakkor jelentősen többen voltak szeptemberben, akik nem tapasztaltak változást (78%), mint fél évvel korábban (59%).

21. ábra

Az Ön háztartásának anyagi helyzete összességében javult vagy romlott a koronavírus-járvány 2020. márciusi magyarországi kitörése óta?

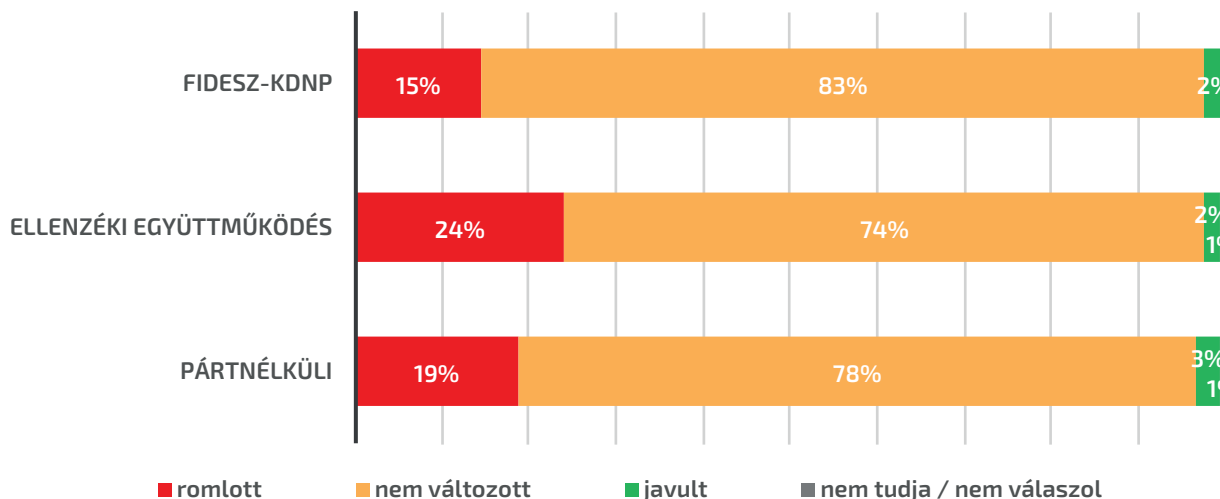

A kormánypárti válaszadók jelentősen kisebb arányban számoltak be háztartásuk anyagi helyzetének romlásáról (15%), mint az ellenzéki szavazók (24%). A kormánypártiaknál nagyobb, az ellenzékieknél kisebb arányban tapasztaltak visszaesést a párt nélküliek (19%). Azok vannak nagy többségben az összes politikai csoportban, akik nem érzékeltek változást (74–83%).

A politikai csoportok eltérő gazdasági helyzetértékelése tavasszal is látható volt, de a különbség azóta csökkent. Márciusban 13 százalékponttal több ellenzéki érzékelt anyagi visszaesést, mint kormánypárti, szeptemberben már csak 9 százalékpontos volt a különbség.

22. ábra

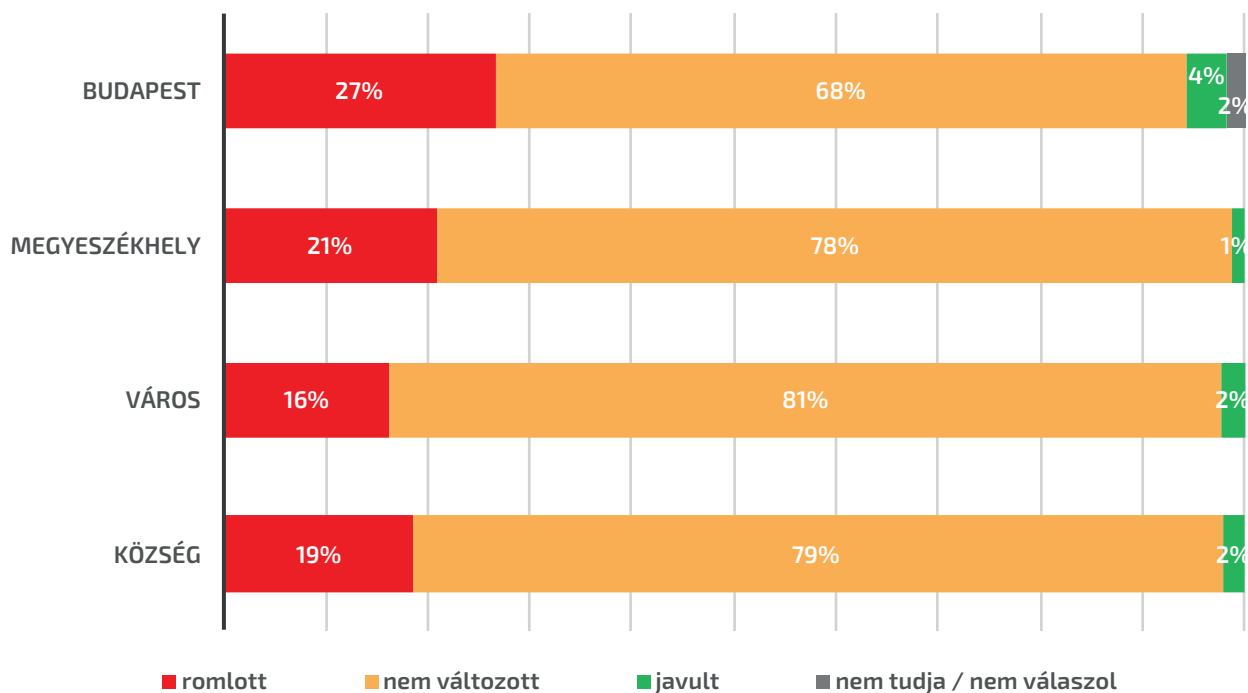
Az Ön háztartásának anyagi helyzete összességében javult vagy romlott a koronavírus-járvány 2020. márciusi magyarországi kitörése óta?

Budapesten számoltak be a legnagyobb arányban anyagi visszaesésről (27%), míg a kisvárosokban volt a legalacsonyabb ez az arány (16%). A falvakban és a megyeszékhelyeken a válaszadók ötöde tapasztalta anyagi helyzetének romlását a világjárvány hazai kitörése óta (21% és 19%). A negatív tapasztalatról beszámolók aránya legkevésbé Budapesten csökkent (12 százalékponttal), leglátványosabban a megyeszékhelyeken esett vissza tavasz óta (27 százalékponttal).

23. ábra

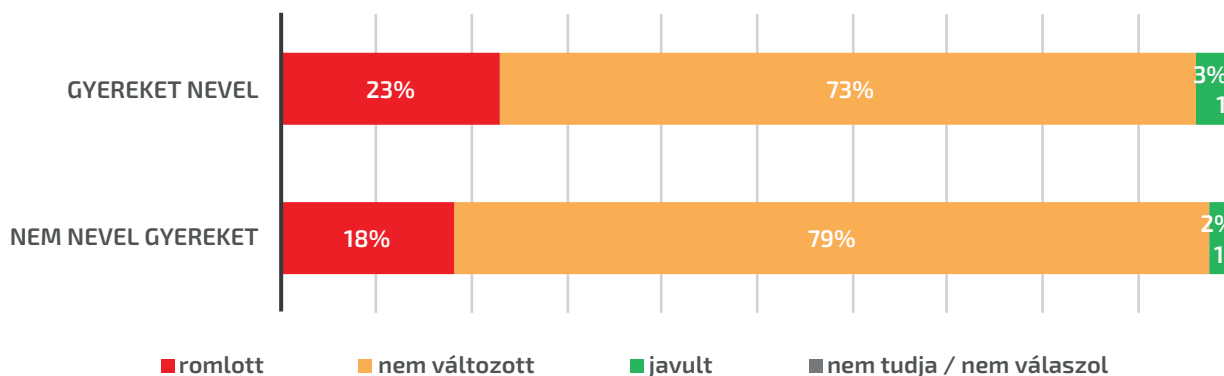
Az Ön háztartásának anyagi helyzete összességében javult vagy romlott a koronavírus-járvány 2020. márciusi magyarországi kitörése óta?

Hibahatáron túlmutató különbséget találtunk a gyerekesek és a gyereket nem nevelő válaszadók között. Utóbbi csoportban 5 százalékponttal kevesebben mondták, hogy anyagi helyzetük romlott a világjárvány kitörése óta (18%), mint azok körében, akik egy háztartásban élnek 18 év alatti gyerekükkel (23%).

24. ábra

Az Ön háztartásának anyagi helyzete összességében javult vagy romlott a koronavírus-járvány 2020. márciusi magyarországi kitörése óta?

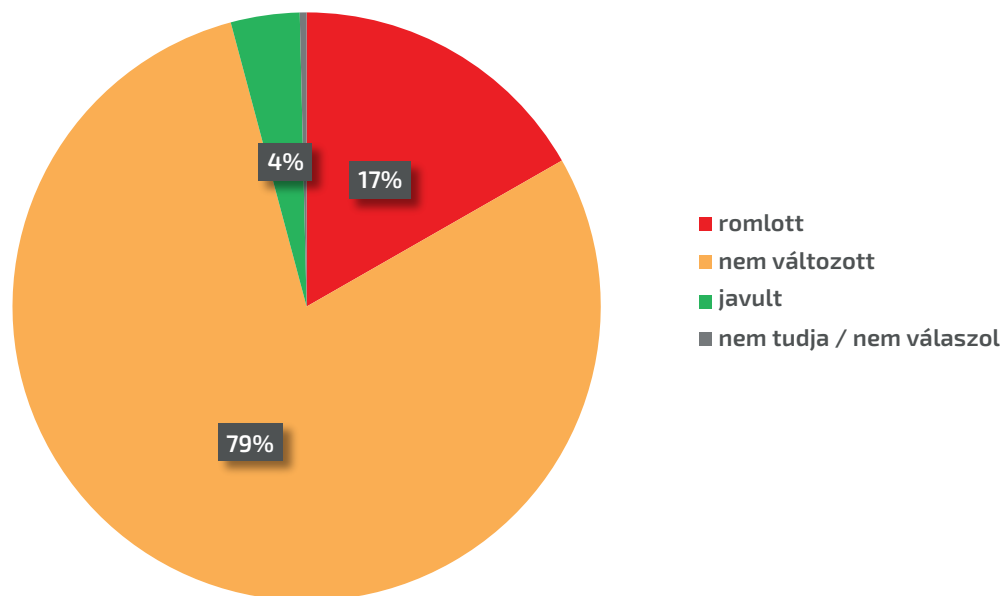
A férfiak és nők, végzettségi csoportok és korosztályok között többnyire csak elhanyagolható, hibahatáron belüli különbségek mutatkoznak a kérdésben. Ez azért is szembetűnő, mert a márciusi kutatásunkban a 60 év alattiak, és különösen a 30–39 évesek jelentősen többen érzékelték visszaesést a háztartásuk anyagi helyzetében, és az alacsonyabb végzettségi kategóriákban is nagyobb volt ez az arány. Vagyis március és szeptember között nem csupán a személyes gazdasági helyzetértékelése javult a válaszadóknak, de az ebben megmutatkozó egyenlőtlenségek is jelentősen csökkentek.

Anyagi helyzet változása az elmúlt fél évben

Kutatásunk résztvevőit külön megkérdeztük arról is, hogyan változott a háztartásuk anyagi helyzete rövidtávon, vagyis az elmúlt fél évben. Egy árnyalatnyival pozitívabban értékelik az emberek az anyagi helyzetüket, ha a viszonyítási pont az elmúlt fél év, nem pedig a járvány kitörése. 17 százalék mondta, hogy romlott a gazdasági helyzete és 79 százalék nem tapasztalt változást. A tavaszi nyitás utáni konszolidáció korlátait mutatja, hogy csupán a válaszadók 4 százaléka tapasztalt javulást – annak ellenére, hogy a viszonyítási alap a válság legsúlyosabb időszaka, vagyis lett volna honnan javulnia a helyzetértékelésnek.

25. ábra

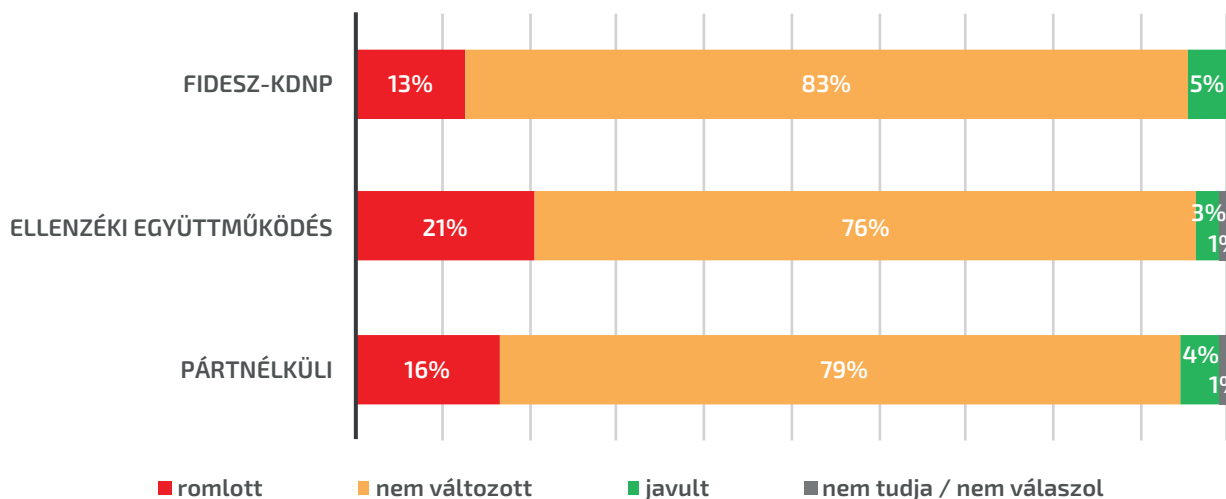
És az Ön háztartásának anyagi helyzete javult vagy romlott az elmúlt fél évben?

Az előző kérdéshez hasonló politikai mintát fedezhetünk fel a háztartások elmúlt fél évben érzékelt helyzetének tekintetében. A válaszadók több mint háromnegyede nem tapasztalt változást egyik politikai csoportban sem. Legkisebb arányban a fideszesek számoltak be anyagi helyzetük romlásáról (13%), valamivel magasabb volt ez a szám a párt nélküliek körében (16%). Kimagasló volt ez az arány az ellenzékiek körében: minden ötödik megkérdezett számolt be anyagi visszaesésről az elmúlt 6 hónapban is (21%).

26. ábra

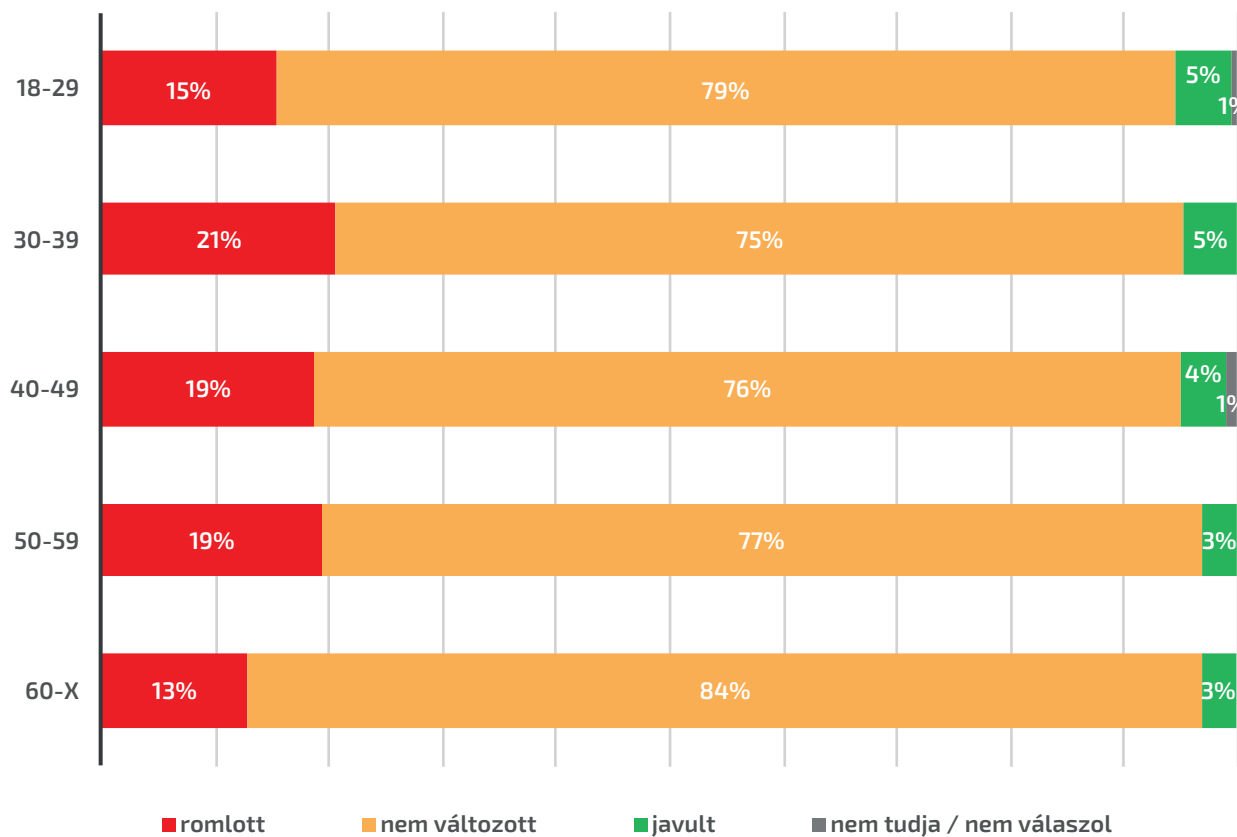
És az Ön háztartásának anyagi helyzete javult vagy romlott az elmúlt fél évben?

Életkori bontásban az látható, hogy a középső korcsoportokat viselte meg gazdaságilag a leginkább a március óta eltelt idő. A 30 év feletti és 60 év alatti csoportokban az emberek ötöde tapasztalta anyagi helyzetének romlását (19%–21%). Valamivel alacsonyabb volt ez az arány a 30 év alattiak (15%) és a 60 év felettiek körében (13%).

27. ábra

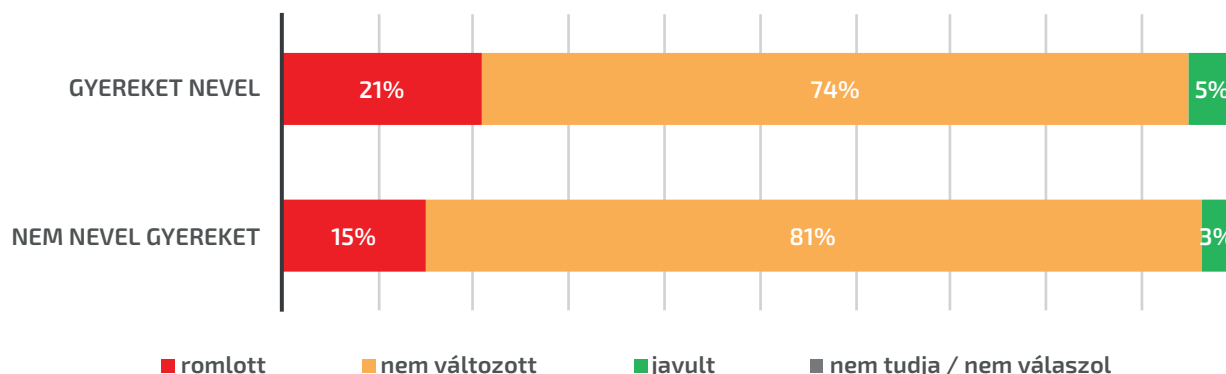
És az Ön háztartásának anyagi helyzete javult vagy romlott az elmúlt fél évben?

A férfiak és nők, valamint a végzettségi és lakóhelyi csoportok között is hibahatáron belüli volt az eltérés a kérdésben. A családi élethelyzet azonban ebben a kérdésben is különbségeket mutat: a gyereket nevelők 21 százaléka érezte úgy, hogy az elmúlt fél évben romlott a gazdasági helyzete, míg 15 százalék volt ez az arány azok körében, akik nem nevelnek jelenleg gyereket. A különbségek mögött állhat, hogy vélhetően nehezebb helyzetbe hozta a gyerekes családokat a válság. A Policy Solutions márciusi kutatásában többváltozós elemzéssel is bemutattuk, hogy a gyereket nevelő szülők szignifikánsan nagyobb arányban veszítették el a munkájukat. Ezt a mostani kutatásunk később bemutatott eredményei is alátámasztják. Ugyanakkor a különbségekhez hozzájárulhatott az is, hogy az adatfelvétel az iskolakezdés időszakára esett, amit sok gyerekes család jelentős anyagi megpróbáltatásnak él meg.

28. ábra

És az Ön háztartásának anyagi helyzete javult vagy romlott az elmúlt fél évben?

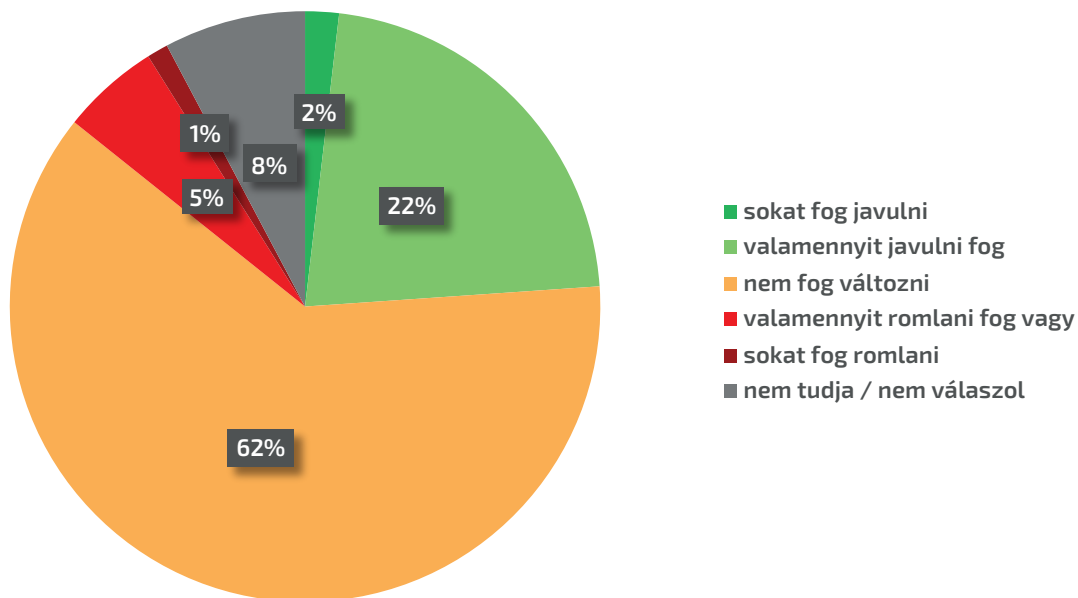

Gazdasági kilátások

A retrospektív értékelésen túl a magyarok jövőbeli várakozásait is felmértük a személyes anyagi helyzet változásának tekintetében. A következő kérdést tettük fel a kutatásunk résztvevőinek: *„És mit vár, a következő 1 évben hogyan alakul az Ön és családjának anyagi helyzete?”* A válaszadók közel negyede volt optimista (24%), ennél jóval kevesebben voltak borúlátóak, további visszaesést már csak nagyon kevesen várnak (6%). Tízből hat megkérdezett nem számít a személyes anyagi helyzetének változására (62%). A többi kérdéshez képest kimagasló volt azoknak az aránya, akik nem tudták, hogy mire számítsanak (8%). Nagyon kevesen voltak, akik erős javulásra (2%) vagy erős romlásra (1%) számítanak.

29. ábra

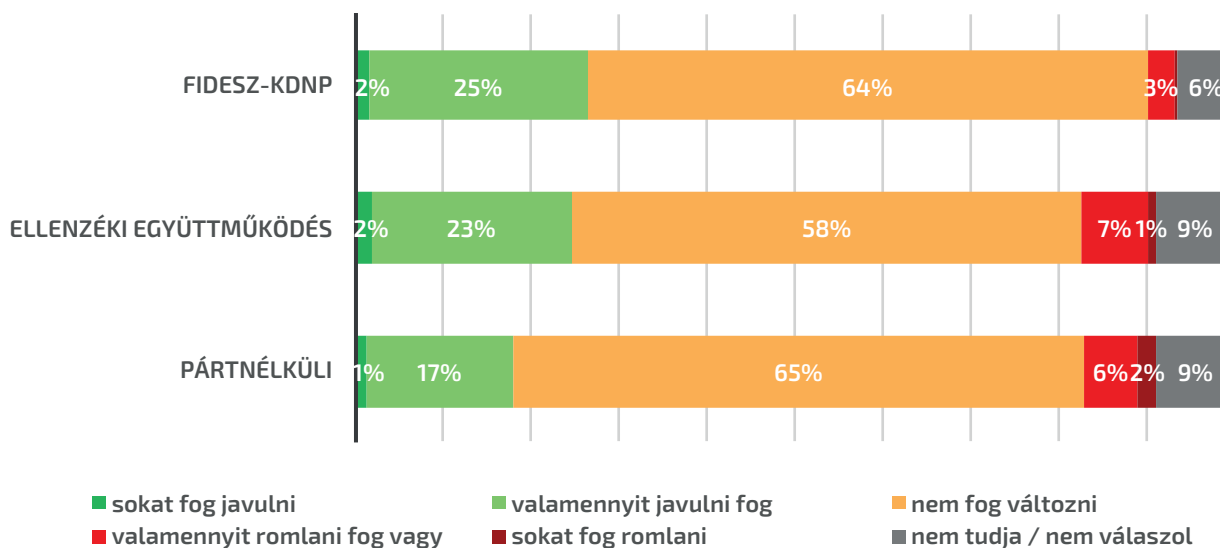
És mit vár, a következő 1 évben hogyan alakul az Ön és családjának anyagi helyzete?

Az elmúlt időszak értékelésével szemben a jövőbeli várakozások terén már jóval kisebb volt a különbség a kormánypárti és ellenzéki szavazók között. Mindkét csoportban a válaszadók negyede volt optimista (27% és 25%). A kormánypártiak között azonban számottevően többen voltak semlegesek (64%), mint az ellenzékiek körében (58%). Ezzel szemben több pesszimista válaszadó volt az ellenzékiek csoportjában (8%), mint a fideszesek között (3%). A párt nélküliek körében a fideszesekhez hasonló arányban voltak a semleges válaszadók (65%), míg az ellenzékiekhez hasonló arányban voltak a pesszimisták (8%). Az optimista párt nélküliek ugyanakkor jelentősen kevesebben voltak a másik két csoporthoz képest (18%).

30. ábra

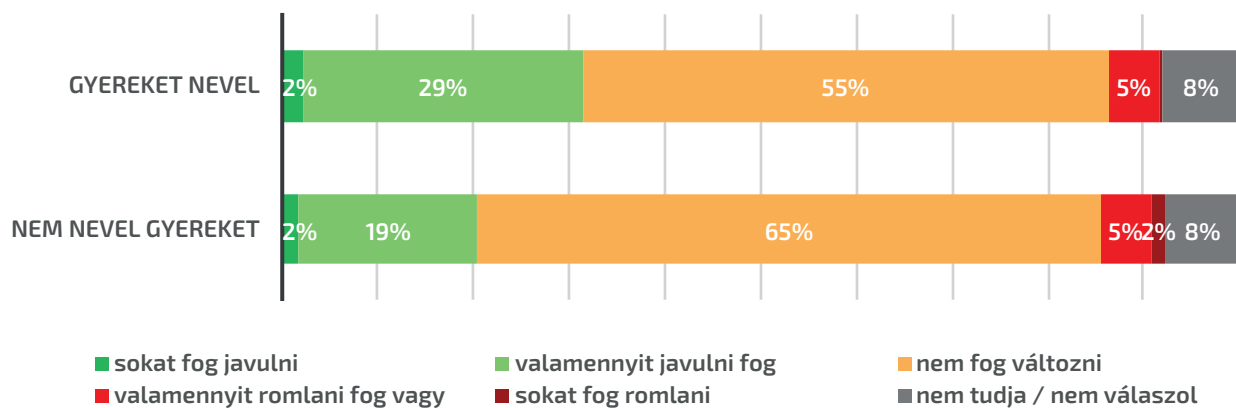
És mit vár, a következő 1 évben hogyan alakul az Ön és családjának anyagi helyzete?

Ahogy korábban bemutattuk, az elmúlt időszakot jelentősen többen értékelték negatívan anyagi szempontól a gyereket nevelők körében. Ezzel szemben a jövőbeli várakozások tekintetében pont fordított a helyzet. A gyerekekkel együtt élő válaszadók közel harmada optimista (31%) és valamivel több mint a felük rendelkezik semleges várakozásokkal (55%). A gyereket nem nevelő válaszadóknak viszont csak az ötöde optimista (21%) és közel kétharmada semleges (65%). A pesszimista válaszadók aránya nem tér el jelentősen a két csoportban (5% vs. 7%).

31. ábra

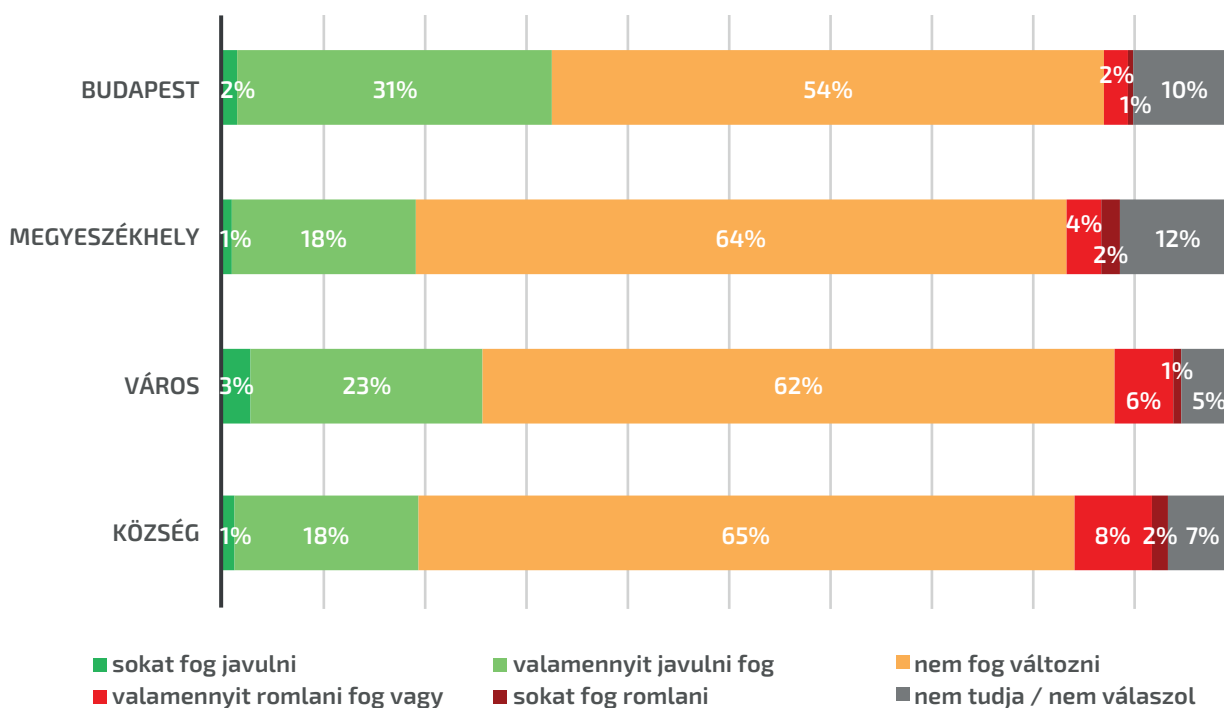
És mit vár, a következő 1 évben hogyan alakul az Ön és családjának anyagi helyzete?

A településtípus szerinti bontás is érdekes mintát mutat. Budapesten a legmagasabb az optimista válaszadók aránya (33%), ezt a kisvárosok követik (26%), a falvakban és megyeszékhelyeken azonos arányban derűlátóak az emberek (19%-19%). Az összes csoportban abszolút többségben vannak a semleges várakozású emberek (54–65%). A fővárosban nagyon kevés pesszimista válaszadó van (2%), a városokban valamivel több (6-7%), míg a falvakban minden tizedik válaszadó borúlátó volt a következő év kilátásait tekintve (10%).

32. ábra

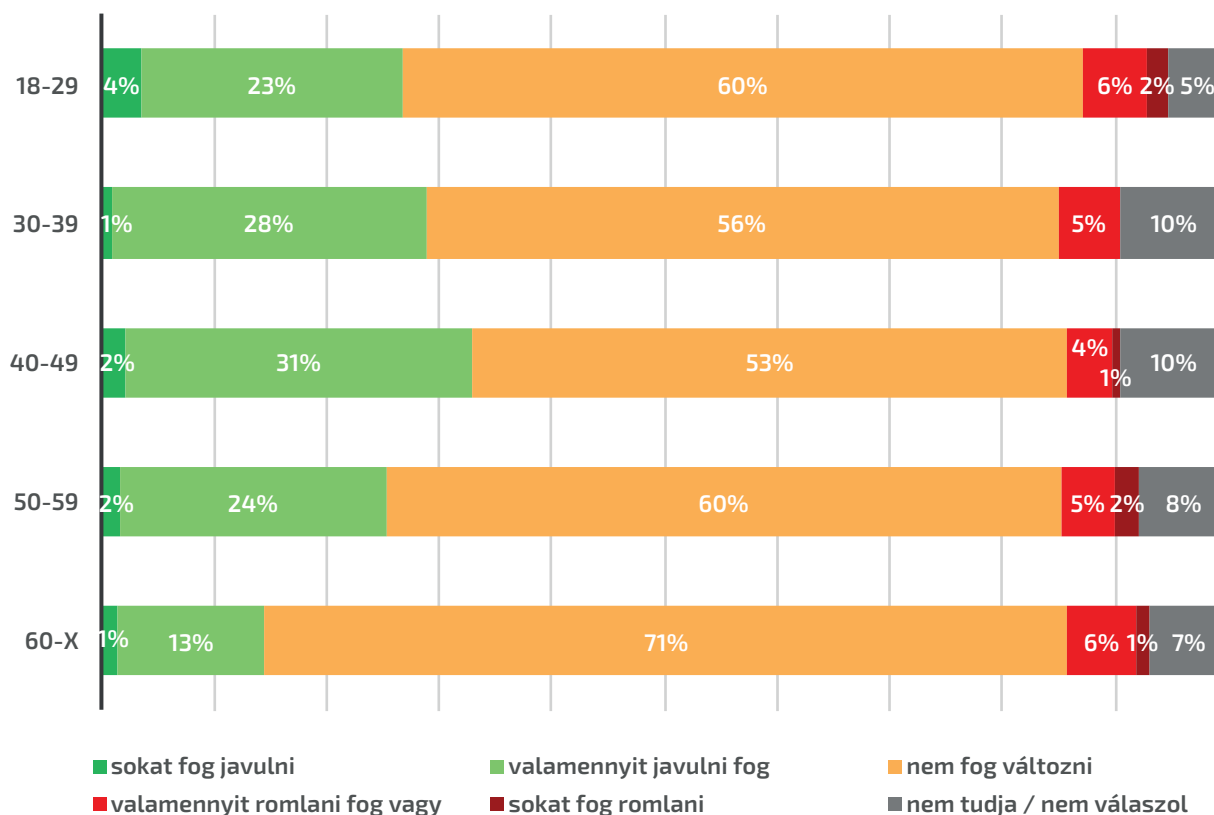
És mit vár, a következő 1 évben hogyan alakul az Ön és családjának anyagi helyzete?

Az életkori minta alapján 50 éves korig növekszik az optimista válaszadók aránya, majd meredeken csökkenni kezd. A 30 év alattiaknak 27 százaléka optimista az anyagi helyzetét illetően, a 40–49 éveseknek 33 százaléka, a 60 év felettieknek viszont már csak a 14 százaléka igaz ez. Utóbbi azért is fontos, mivel a kormány nyugdíjasokat célzó ígéretei és intézkedései az adataink alapján szeptemberben még nem befolyásolták érdemben a legidősebbek várakozásait.

33. ábra

És mit vár, a következő 1 évben hogyan alakul az Ön és családjának anyagi helyzete?

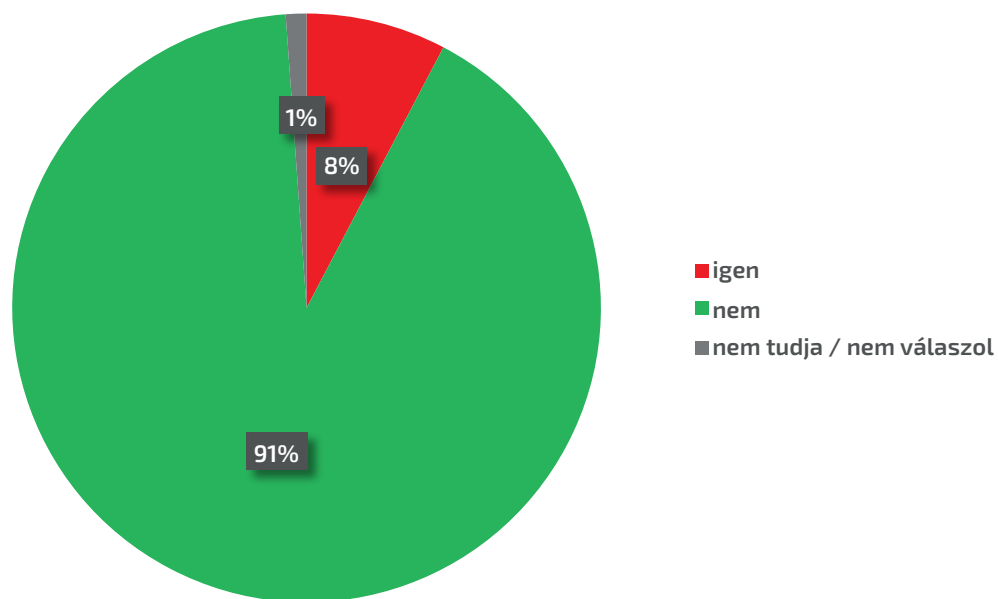

Állásvesztés és talpraállás

A tavaszi kutatáshoz hasonlóan szeptemberben is felmértük, hogy mekkora mértékben vezetett a válság leépítésekhez Magyarországon. Márciusban az emberek 10 százaléka, szeptemberben 8 százalék válaszolta, hogy elveszítette a munkáját a válság miatt. Ez a hibahatáron belüli különbség azt mutatja, hogy egyrészt a két kutatás eredményei konzisztensek, másrészt vélhetően az elmúlt fél évben nem növekedett számottevően az elbocsátások száma.

34. ábra

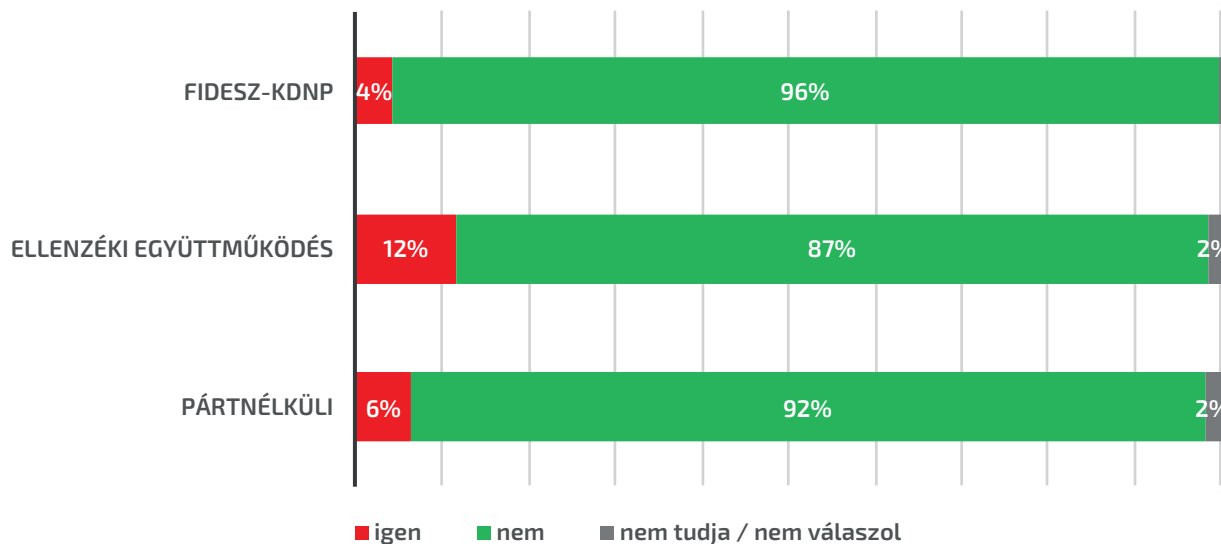
Ön elvesztette a munkáját a válság miatt?

Szembetűnő, hogy az ellenzéki válaszadók között háromszor annyi állásvesztő van (12%), mint a kormánypártiak körében (4%), és kétszer annyi, mint a párt nélküliek között (6%). Többféle ok-okozati viszony is feltételezhető a mintázat mögött. Egyfelől bizonyos esetekben elképzelhető, hogy a nézeteiket nyíltan vállaló ellenzékiek hamarabb kerülnek leépítések célkeresztjébe. Kézenfekvő magyarázat lehet továbbá, hogy az állásvesztők az ellenzék irányába sodródnak, mivel úgy érzik, hogy a kormány nem védte meg a munkahelyüket. A válság kirobbanása óta eltelt időszak már elég hosszú volt ahhoz, hogy a külső gazdasági körülmények ilyen politikai preferenciaváltozáshoz vezessenek.

35. ábra

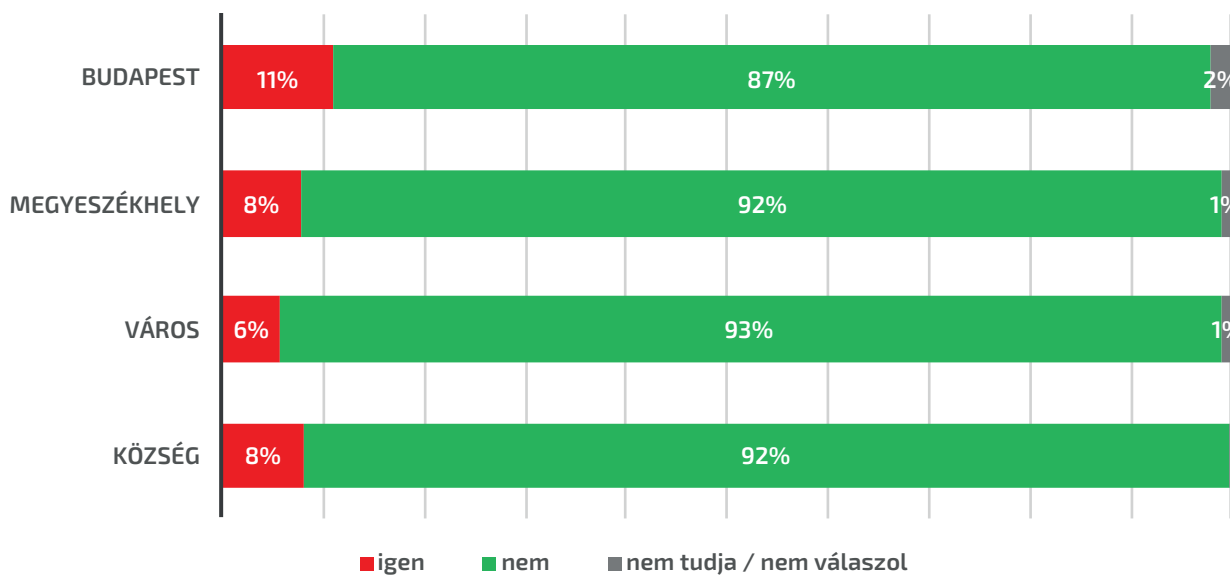
Ön elvesztette a munkáját a válság miatt?

A lakóhelyi minta azt mutatja, hogy Budapesten volt a legmagasabb az állásvesztők aránya (11%), a megyeszékhelyeken és falvakban ennél kevesebb állásvesztő volt (8-8%), míg a kisvárosokban volt a legalacsonyabb ez az arány (6%). A főváros és kisebb települések közötti különbség is azt bizonyítja, hogy a járvány nyomán kialakult visszaesés egy centrum-központú recesszióhoz vezetett, mivel különösen nagy mértékben érintette a szolgáltató szektort.

36. ábra

Ön elvesztette a munkáját a válság miatt?

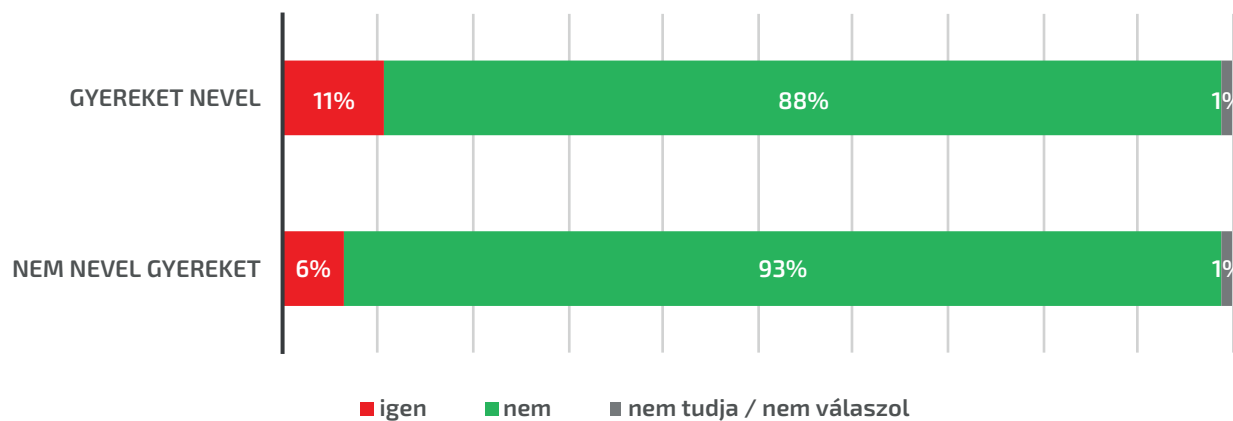

Mérsékelt volt a különbség a végzettségi csoportok között: míg a legfeljebb 8 általánost végzettek között 9%, a diplomások körében 6% volt az állásvesztők aránya. Ugyanekkora különbség mutatkozott a férfiak (9%) és nők között (6%).

A márciusi kutatásunkhoz hasonlóan szeptemberben is szignifikáns különbséget találtunk a gyerekesek és a gyereket nem nevelők között. Közel kétszer akkora arányban veszítették el az állásukat a gyereket nevelők (11%), mint a 18 év alatti gyerek nélküliek (6%).

37. ábra

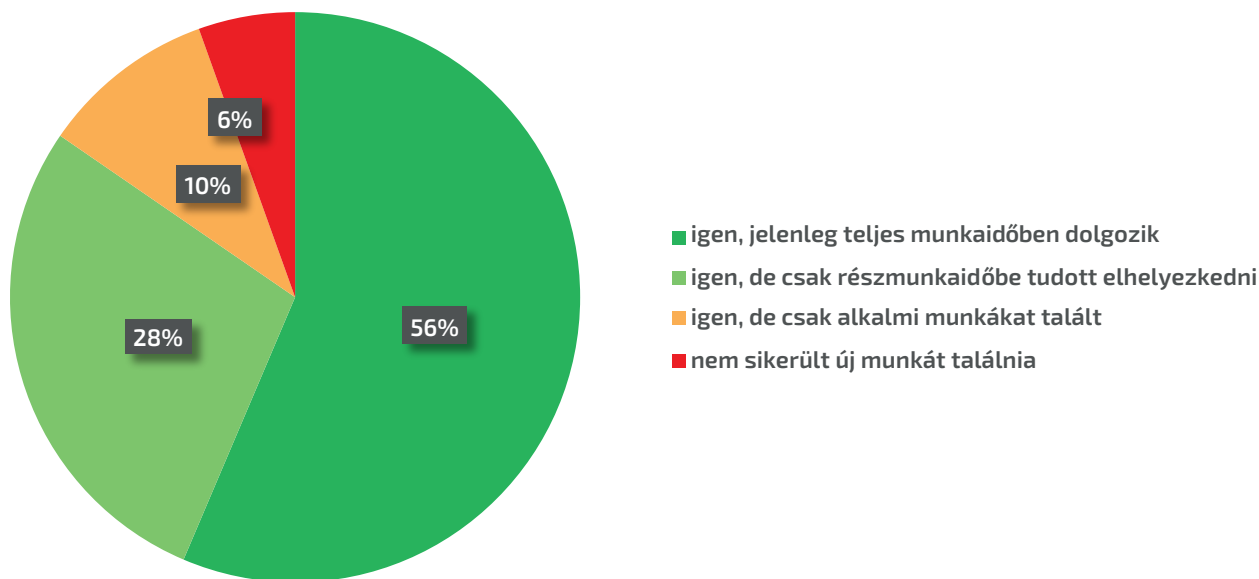
Ön elvesztette a munkáját a válság miatt?

Az állásvesztő válaszadóktól azt is megkérdeztük, hogy sikerült-e azóta újra elhelyezkedniük. Ezeknek a válaszoknak a megoszlása csak tájékoztató jellegű, mivel nagyon kevés esetszámot ábrázolunk (77 fő). Az általunk megkérdezett állásvesztők abszolút többsége azóta újra el tudott helyezkedni teljes állásban (56%). Negyedük csak részmunkaidőben tudott elhelyezkedni (28%). Minden tizedik állásvesztő csak alkalmi munkát talált az elbocsátása óta, 6% pedig egyáltalán nem talált új munkát.

38. ábra

Sikerült azóta új munkát találnia és ha igen, milyen foglalkoztatásban? (Azok körében, akik elveszítették a munkájukat (N=77); %)

4. Az Orbán-kormány válságkezelésének megítélése

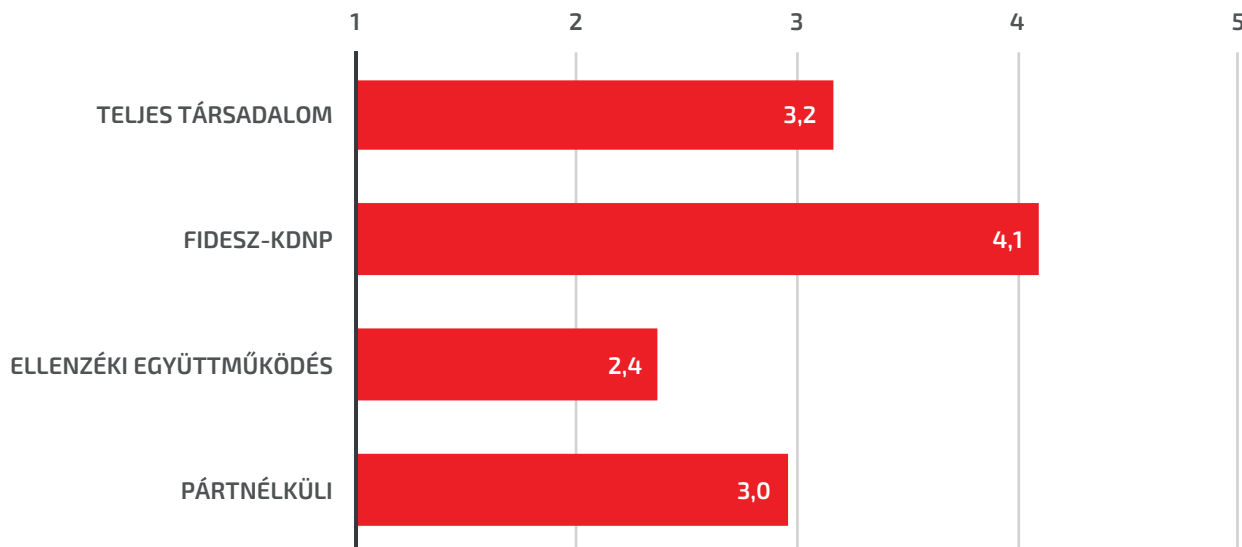
A kutatásunkban azt is felmértük, hogyan értékelik a magyarok az Orbán-kormány egészségügyi és gazdasági válságkezelését. Ezeket a kérdéseket a tavaszi kutatásunkban is feltettük, így össze tudjuk hasonlítani, mennyiben változott meg a kormány válságkezelésének megítélése fél év alatt.

Az egészségügyi válságkezelés megítélése

Először a következő kérdést tettük fel az embereknek: *„Ön szerint összességében hogyan kezelte az Orbán-kormány a koronavírus okozta válságot, amikor a magyarok egészségét kellett megvédeni?”* Arra kértük a válaszadókat, hogy az iskolai jegyek mintájára 1-től 5-ig terjedő skálán osztályozzák a kormány erőfeszítéseit, ahol az egyes a nagyon rossz, az 5-ös a nagyon jó teljesítményt jelenti. A magyarok szeptemberben átlagosan közepes osztályzattal értékelték a kormány egészségügyi intézkedéseit (3,2 pont), ami 0,2 pontos javulás a márciusban adott válaszokhoz képest (akkor 3,0 volt az átlag). Ez azt jelenti, hogy a világviszonylatban is kiugróan magas magyar halálozási adatok sem rontották az Orbán-kormány egészségügyi válságkezelésének megítélését. Mint ismert, a harmadik hullám során [szabadult el leginkább a járvány Magyarországon](#): 2021 márciusának elején 15 ezer halálos áldozata volt a járványnak, ami a tavasz során megduplázódott.

39. ábra

Ön szerint összességében hogyan kezelte az Orbán-kormány a koronavírus okozta válságot, amikor a MAGYAROK EGÉSZSÉGÉT KELLETT MEGVÉDENI? (Érdemben válaszolók átlagai 1-től 5-ig terjedő skálán)

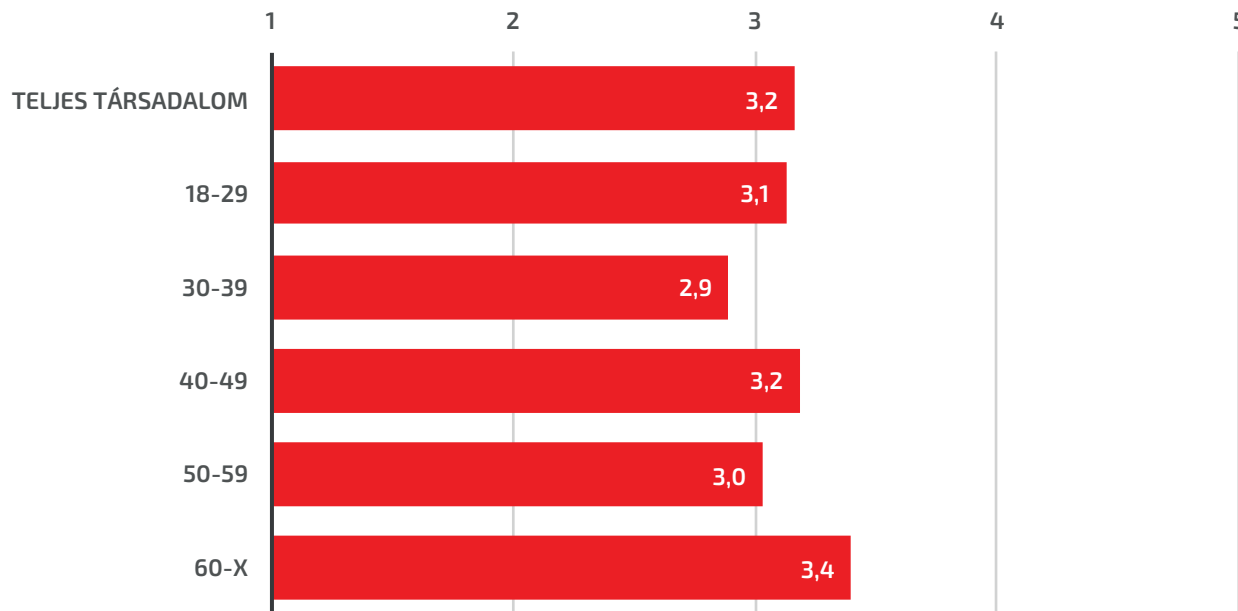

A kérdés politikai bontása azt mutatja, hogy a márciusi mintához hasonlóan továbbra is a politikai álláspont determinálja az emberek helyzetértékelését. A fideszesek jó (4,1-es) átlagértéket adtak a kormánynak, az ellenzékiek elégségest (2,4 pontot), míg a párt nélküliek közepest (3,1 pontot). Márciushoz képest csak az utóbbi két csoportban volt tapasztalható növekedés az átlagpontok tekintetében: az ellenzékiek 0,2 ponttal, a párt nélküliek 0,1 ponttal értékelték jobbnak az egészségügyi válságkezelést szeptemberben.

A válaszok életkori mintázata is érdekes, bár a politikai bontásnál kisebb különbségeket mutat. A 30–39 évesek és az 50–59 évesek értékelték valamivel rosszabbul a kormány egészségügyi válságkezelését: előbbi csoport 2,9 pontot, utóbbi 3 pontot adott átlagosan. A 30 év alattiak és a 40–49 évesek az átfogó átlaghoz hasonló osztályzatot adtak (3,1 és 3,2 pont). A 60 év felettiek értékelték a legjobbnak az egészségügyi válságkezelést: 3,4-es osztályzatot adtak átlagosan. A 30-as éveikben járók csoportjának kivételével az összes korcsoportban növekedett a kormány egészségügyi válságkezelésének megítélése március óta (0,1–0,4 ponttal).

40. ábra

Ön szerint összességében hogyan kezelte az Orbán-kormány a koronavírus okozta válságot, amikor a MAGYAROK EGÉSZSÉGÉT KELLETT MEGVÉDENI?
(Érdemben válaszolók átlagai 1-től 5-ig terjedő skálán)

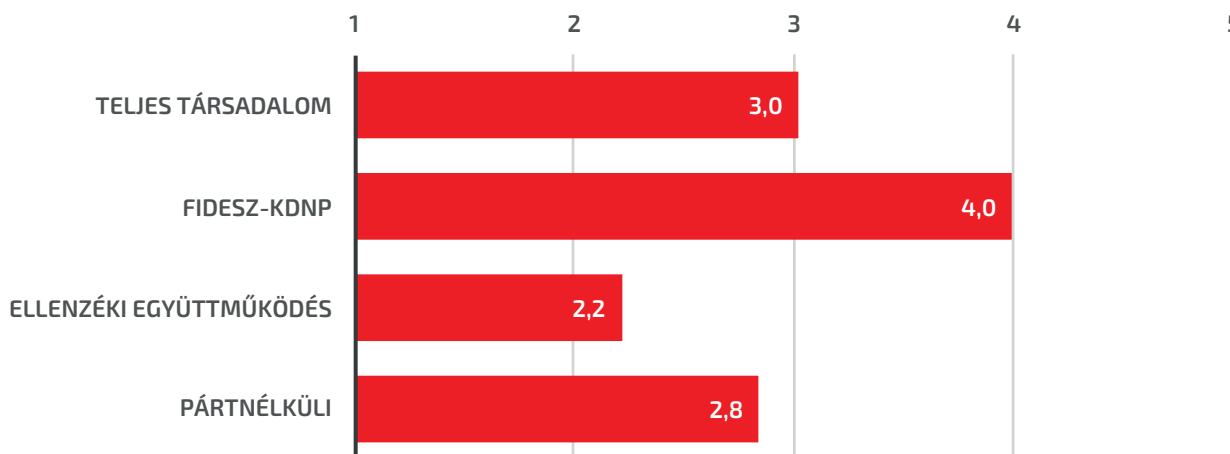
A gazdasági válságkezelés megítélése

Az Orbán-kormány gazdasági válságkezelésének megítélését is felmértük. Az alábbi kérdést tettük fel a válaszadóknak: *„Ön szerint összességében hogyan kezelte az Orbán-kormány a koronavírus nyomában kialakult gazdasági válságot?”* Az előző kérdéshez hasonlóan itt is arra kértük a válaszadókat, hogy 5-ös skálán értékeljék a kormány teljesítményét.

A magyarok átlagosan a gazdasági válságkezelést is közepesre értékelték (3 pont), a kormány megítélése ebben a tekintetben is kismértékben javult tavasz óta (0,2 ponttal). A márciusi kutatásban bemutatott mintát figyeltük meg szeptemberben is, vagyis az egészségügyi válságkezelést a magyarok átlagosan egy árnyalatnyival jobbnak értékelték, mint a gazdasági válságkezelést. Ennél a kérdésnél is jelentős szakadék látszik a politikai csoportok között: a kormánypártiak átlagosan jónak (4 pont), az ellenzékiek elégségesnek (2,2 pont), a párt nélküliek közepesnek (2,8 pont) értékelték a gazdasági válságkezelést. A politikai csoportok közötti különbségek nem változtak tavaszhoz képest, mivel az összes alcsoportban 0,2 ponttal javult a kormány megítélése.

41. ábra

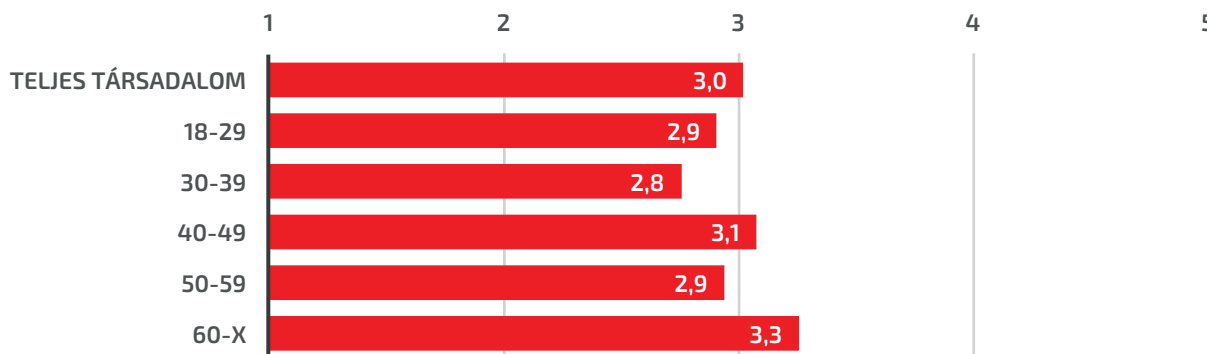
Ön szerint összességében hogyan kezelte az Orbán-kormány a KORONAVÍRUS NYOMÁBAN KIALAKULT GAZDASÁGI VÁLSÁGOT? (Érdemben válaszolók átlagai 1-től 5-ig terjedő skálán)

A gazdasági válságkezelés értékelésének életkori mintája szinte teljesen azonos az egészségügyi válságkezelésnél mutatott mintával, csupán 0,1-0,2 ponttal alacsonyabbak az értékek az egyes csoportokban. Ebben a kérdésben is leginkább a 60 év felettiek értékelték jónak a kormányt: átlagosan 3,3-as osztályzatot adtak. Legalacsonyabb átlagpontszámot pedig újra a 30–39 évesek adták, 2,8 pontot. A többi korcsoport átlag körüli pontszámot adott a kormány válságkezelésére.

42. ábra

Ön szerint összességében hogyan kezelte az Orbán-kormány a KORONAVÍRUS NYOMÁBAN KIALAKULT GAZDASÁGI VÁLSÁGOT? (Érdemben válaszolók átlagai 1-től 5-ig terjedő skálán)

Mindkét válságkezeléssel kapcsolatos kérdés esetén a politikai és életkori különbségek statisztikailag szignifikánsak maradnak akkor is, amikor többváltozós elemzéssel vizsgáljuk azokat². A 60 év felettiek ezekben az elemzésekben is szignifikánsan jobb pontot adnak átlagosan az egészségügyi és gazdasági válságkezelésre is, mint a 30 év alattiak. A kormánypártiaknál pedig az összes többi politikai csoport szignifikánsan rosszabb érdemjeggyel értékelte a kormányzati válságkezelést mindkét kérdésben. Vagyis a legidősebbek nem kizárólag azért értékelik jobban a válságkezelést, mert több közöttük a fideszes, és ez fordítva is igaz. További érdekesség, hogy a legfeljebb 8 általánost végzett válaszadókhoz képest az érettségizettek szignifikánsan rosszabbul értékelték a kormány válságkezelését (0,16 ponttal). A szakmunkás és diplomás végzettségűek értéke nem tér el szignifikánsan a legalacsonyabb iskolázottsági csoporttól.

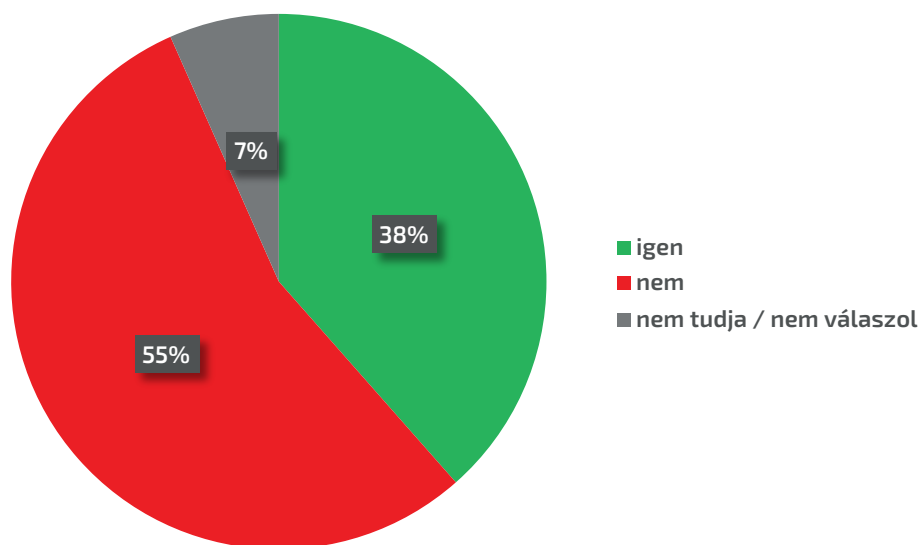
² Lineáris regressziós elemzéseket végeztünk, melyekben az eredményváltozó a kormányzat egészségügyi és gazdasági válságkezelésének megítélése volt (az nt/nv válaszokat kizárva az elemzésből). A magyarázó változók a főbb demográfiai változók és a politikai hovatartozás volt (kire szavazna a válaszadó).

Munkahelyek és jövedelmek védelme

Külön kérdésben felmértük azt is, hogy a magyarok szerint eleget tett-e a kormány a munkahelyek és a jövedelmek védelmének érdekében. Ezeket a válaszokat is össze tudjuk hasonlítani a márciusi kutatásunkkal. Szeptemberben a válaszadók abszolút többsége (55%) hiányosnak tartja a kormány munkavédelmi és szociális intézkedéseit. Tízből négy válaszadó (38%) gondolja azt, hogy eleget tett a kormány. A megkérdezettek 7 százaléka érdemben nem válaszolt a kérdésre. Márciushoz képest mindössze 4 százalékponttal nőtt a kormánnyal elégedettek és ugyanennyivel csökkent az elégedetlenek aránya ebben a kérdésben.

43. ábra

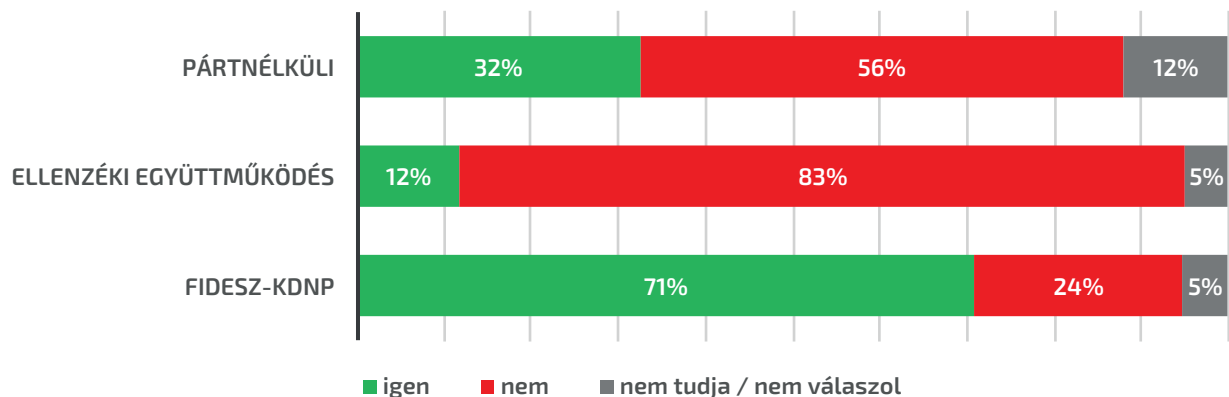
Ön szerint a rendelkezésére álló eszközök birtokában eleget tett a kormány annak érdekében, hogy megvédje a munkahelyeket és a jövedelmeket a koronavírus-válság során?

A politikai hovatartozás ebben a kérdésben is jelentősen befolyásolja a kormány értékelését. A kormánypártiak körében tízből heten gondolták úgy, hogy a kormánynak megfelelőek voltak a munkavédelmi intézkedései. Ugyanakkor a fideszesek negyede úgy gondolta (24%), hogy nem tett eleget a kormány a munkahelyek és a jövedelmek védelméért. A párt nélkülieknek több mint a fele (56%) volt elégedetlen, és harmaduk (32%) volt elégedett a kormánnyal a kérdésben. Az ellenzékieknek azonban csak a 12 százaléka gondolta elegendőnek a kormány válságkezelését, 83 százalék hiányosnak tartotta azt.

44. ábra

Ön szerint a rendelkezésére álló eszközök birtokában eleget tett a kormány annak érdekében, hogy megvédje a munkahelyeket és a jövedelmeket a koronavírus-válság során?

5. Magyarország problématerképe 2021 őszén

2021 őszén is felmértük, hogy milyen társadalmi ügyek foglalkoztatják a leginkább a magyarokat. Jó összehasonlítási alapot jelentenek azok a 2021. márciusi adatok, amiket a Policy Solutions „[Szorongások és félelmek Magyarországon](#)” című tanulmányában mutattunk be. Mindkét kutatásban arra kértük a válaszadókat, hogy válasszák ki, mit tartanak Magyarország három legnagyobb problémájának. A szeptemberi felmérésünkben új elemként a „túl sok a homoszexuális propaganda” kijelentést is betettük a felsorolt társadalmi ügyek közé. Ez a válaszlehetőség a korábbi kutatásainkban nem szerepelt, ugyanakkor ezzel fel tudtuk mérni, hogy a kormány LMBTQ+ közösségek ellen folytatott negatív kommunikációs kampánya mekkora hatással volt a magyar társadalomra.

A magyarok problémalistájának első három eleme a koronavírus harmadik hulláma óta változatlan. 2021 őszén is a megélhetés magas költségeinek problémája van az első helyen (47 százalékos említési arány). Ezt második helyen az alacsony fizetések (46%), harmadik helyen pedig az egészségügyi ellátás alacsony színvonala követik (38%). A korábbi évek trendjébe illeszkedik, hogy kiemelt jelentőségű problémának tekintik a magyarok az egészségügy helyzetét. Ugyanakkor figyelemre méltó, hogy a koronavírus járvány másfél éve után az emberek többségének helyzetértékelését elsősorban a megélhetési válság határozza meg.

45. ábra

Ön melyik hármat tartja ezek közül a legnagyobb problémának Magyarországon?
(Összes megkérdezett, %)

Fontos változás, hogy a korrupció a márciusi lista hatodik helyéről szeptemberben a negyedik helyre ugrott előre. Ennek magyarázata lehet, hogy az ellenzéki előválasztási kampány időszakában a korábbiaknál is intenzívebbé váltak a kormánnyal kapcsolatos kritikák a hazai közbeszédben, így a korrupciós ügyek is: a pártok és miniszterelnökök jelöltek egyenesen versenyezni kezdtek abban, hogy „ki fogja jobban elszámoltatni a Fideszt”.

Az első négy helyet követően további gazdasági természetű, materiális problémák sorakoznak a problémalistán. Az alacsony nyugdíjak problémája továbbra is a lista ötödik helyén szerepel (23%). A társadalmi egyenlőtlenségek témája ugyanakkor a negyediktől a hatodik helyre szorult vissza (19%) – ez az ügy cserélt helyet a korrupcióval. A túl magas lakásárak problémája ugyanakkor a márciusi tizedik helyről szeptemberben a hetedik helyre ugrott előre (17%). A lakhatási nehézségek növekvő említési aránya mögött vélhetően a valós piaci trendek állnak: a [KSH adatai alapján](#) a lakásárak elmúlt időszakban stagnáló trendje újra növekedésbe kezdett fordulni.

A képzett munkaerő kivándorlásának kérdése szintén előreugrott a listán a márciusi 14. helyről szeptemberben a 8. helyre (15% említette). Az ezt követő témák helye a problémalistán érdemben nem változott március óta, csak egy-két helyet ugrottak előre vagy csúsztak hátra. Szeptemberben a munkáltatóknak való kiszolgáltatottság problémája a kilencedik a listán (14%). Ezt a demokrácia minősége követi (11%). Az oktatás alacsony színvonala a tizedik (10%), a vidéki élet nehézségei a tizenegyedik helyen vannak a listán (10%).

A leginkább szimbolikus jelentőséggel bíró ügyek a magyarok problémalistájának végére szorultak. A Fidesz évekig tartó, intenzív migráció-ellenes kampányának kifulladását jelzi, hogy a bevándorlást csak a magyarok tizede sorolta az ország fő problémái közé (10%). A Fidesz szexuális kisebbségeket veszélyként beállító kommunikációjának korlátozait jelzi, hogy a „homoszexuális propagandát” még a migrációnál is kevesebben említették (8%). Hasonló volt a környezeti és klímaválság megnevezési aránya (7%), ez a téma hat helyet csúszott hátra az elmúlt fél évben. Összességében elmondható, hogy a koronavírus negyedik hullámában az embereket nem a politikai kommunikáció által napirenden tartott veszélyek és ellenségek képe foglalkoztatják – a világvége helyett a hónap vége lebeg a magyarok szeme előtt.

A problémalisták politikai bontásban

A kormánypárti, ellenzéki és párt nélküli válaszadók csoportjában is a megélhetés magas költségei, az alacsony fizetések és az egészségügyi ellátás alacsony színvonala a három leggyakrabban említett probléma. A három probléma sorrendjében mutatkozik némi különbség csupán. A kormánypárti és a párt nélküli válaszadóknál a megélhetés költségei, míg az ellenzékieknél az alacsony fizetések vezetnek a listát. Az egészségügy helyzete mindhárom csoportban a lista harmadik helyén áll. Ez a márciusi adatainkban is így szerepel, vagyis egy stabil mintázatnak mondható, hogy az ellenzékiek az alacsony fizetésekre, a kormánypártiak és párt nélküliek a magas árakra érzékenyebbek – bár a különbségek nem jelentősek.

Ennél meghatározóbb különbséget a politikai csoportok között a szimbolikus témák jelentik. Míg az ellenzékiek közel fele említette a korrupciót (48%), a párt nélküliek már csak az ötöde (21%), a kormánypártiaknak pedig csupán a tizede (11%) nevezte meg ezt a problémát. A demokrácia helyzete szintén sokkal jobban aggasztja az ellenzékieket (14%) és párt nélkülieket (12%), de a kormánypártiak körében ez volt a legkisebb arányban említett téma (5%).

A migrációt a fideszesek nevezték meg gyakrabban az ország fő problémái között (17%), az ellenzékiek és párt nélküliek körében azonban a lista legvégén volt a bevándorlás (4% és 3%). Meglepő módon a klímaváltozás problémáját szintén jelentősen többen említették a kormánypártiak (11%), mint az ellenzéki (5%) és párt nélküli válaszadók (4%). Ezek a különbségek szintén konzisztensek a márciusi kutatásunk eredményével.

A „homoszexuális propaganda” a kormánypártiak számára sokkal fontosabb téma volt, de így is csak 10. a kormánypártiak listáján (12%). A párt nélküliek fele ekkora arányban nevezték meg (6%), az ellenzékiek körében pedig ez volt a legkevésbé említett téma (3%). A többi csoporthoz képest a párt nélküliek az oktatás alacsony színvonalának kérdését emelték ki nagyobb arányban: a körükben 14% nevezte meg ezt a problémát, míg az ellenzékieknél 9%, a fideszeseknél 7% volt ennek az említési aránya.

46. ábra

**Ön melyik hármat tartja ezek közül a legnagyobb problémának Magyarországon?
(Kormánypárti válaszadók, %)**

47. ábra

**Ön melyik hármat tartja ezek közül a legnagyobb problémának Magyarországon?
(Ellenzéki válaszadók, %)**

48. ábra

**Ön melyik hármat tartja ezek közül a legnagyobb problémának Magyarországon?
(Párt nélküli válaszadók, %)**

6. A magyarok viszonya a COVID-19 oltásokhoz, a harmadik vakcina felvétele

A magyarok átoltottsága

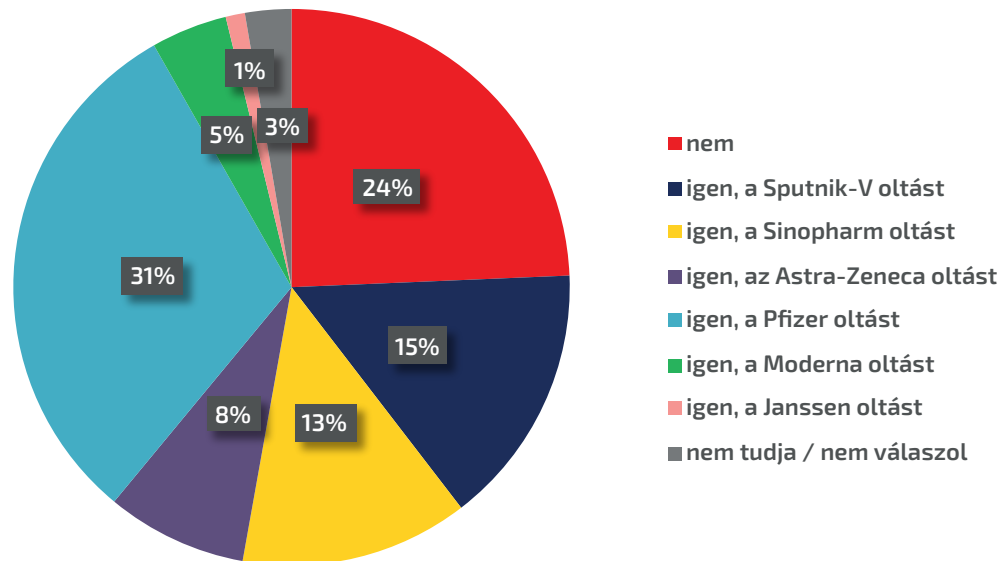
Külön kérdésblokkban vizsgáltuk a magyarok koronavírus elleni védőoltásokhoz kapcsolódó attitűdjeit. Kutatásunk résztvevőitől először azt kérdeztük meg, hogy beoltatták-e magukat, és ha igen, akkor milyen vakcinát vettek fel. Egyfelől azért volt fontos ez a kérdés, mivel a hivatalos adatokkal összevetve leellenőrizhetjük, hogy az átoltottság típusa szerint mennyire reprezentatív a kutatásunk. Másrészt a későbbiekben a harmadik oltással kapcsolatos adatokat az első oltás típusa szerinti bontásban is tudjuk vizsgálni.

A válaszadók negyede mondta, hogy nem oltatta be magát (24%), további 3% pedig érdemben nem válaszolt a kérdésre. Utóbbi csoportról feltételezhetjük, hogy nem vették fel a vakcinát. A megkérdezettek 72 százaléka mondta azt, hogy felvette valamelyik vakcinát. A kutatásunk időpontjában [a hivatalos statisztikák szerint](#) a felnőtt lakosság 69 százaléka vett fel legalább egy koronavírus védőoltást. Tehát az általunk mért átoltottsági arány 3 százalékponttal magasabb a kormányzati adatoknál, de ez hibahatáron belüli különbség. Ez különösen jó eredmény annak tükrében, hogy egy érzékeny kérdésről beszélünk. A politikai szereplők, orvosok és a társadalom sok más szereplője is elvárja az emberektől az oltás felvételét, ami miatt azt feltételeztük, hogy sok nem oltott válaszadó „[társadalmi megfelelési kényszerből](#)” valótlan választ ad a kérdésre. A hivatalos adatok és a kutatásunk közötti kis mértékű különbség alapján viszont arra következtethetünk, hogy vélhetően elenyésző a valótlan válaszok száma.

Az oltást felvevő válaszadók megoszlásából látjuk, hogy a Pfizer volt a legnépszerűbb vakcina: a megkérdezettek 31 százaléka ilyen oltást vett fel. Ezt a Sputnik-V vakcina (15%), majd a Sinopharm követte (13%). Kevésbé volt elterjedt az AstraZeneca és a Moderna oltóanyaga (8% és 5%), az egy dózisú Janssen vakcinával pedig nagyon kevesen lettek átoltva (1%). Ez nagyjából összhangban van a [beadott vakcinák hivatalos számával](#) – annyi különbséggel, hogy a kormányzati adatok szerint több Sinopharm oltást adtak be, mint Sputnikot (2,1 millió vs. 1,8 millió). Azt azonban nem tudjuk a beadott vakcinadózisok aggregált számából, hogy ebből hány oltást adtak be csak egyszer, kétszer vagy harmadik oltásként.

49. ábra

Ön felvette valamelyik koronavírus elleni védőoltást (első vagy első két oltás)?

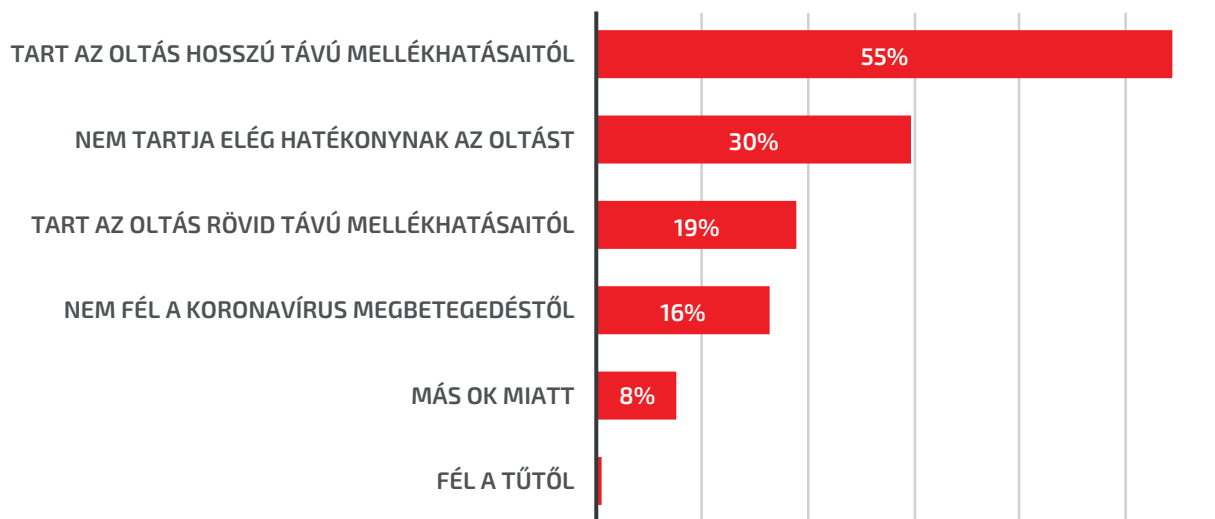

Az oltás megtagadása mögötti okok

Azoktól a válaszadóktól, akik nem vették fel az oltást, külön megkérdeztük, hogy mi áll a döntésük mögött. A válaszadók több indokot is kiválaszthattak, illetve a felsorolt válaszokban nem szereplő, egyéb okot is megnevezhettek. A leggyakrabban azt említették az oltatlan válaszadók, hogy félnek az oltás hosszú távú mellékhatásaitól (55%). A megkérdezettek közel harmada az oltás hatékonyságában kételkedik (30%). Minden ötödik megkérdezett nevezte meg az oltás rövidtávú mellékhatásait (19%). Valamelyest kevesebben indokolták a döntésüket azzal, hogy nem félnek a koronavírus megbetegedéstől (16%). Egyetlen olyan válaszadó volt, aki az indokai között felhozta, hogy fél a tűtől (0,4%).

50. ábra

Miért döntött úgy, hogy nem adatja be magának a védőoltást?
(Azok körében, akik nem oltatták be magukat, több válasz adható)

Az oltás felvételének megtagadása mögött álló egyéb okokat 8% említett. Öt ember az oltásokkal kapcsolatos kétségeit fogalmazta meg: közülük voltak, akik válaszaikban elmondták, hogy bizalmatlanok, mások kiemelték, hogy kísérleti vakcinákról beszélünk, illetve volt, aki oltást követő haláleset híre tántorította el az oltástól. Négy ember

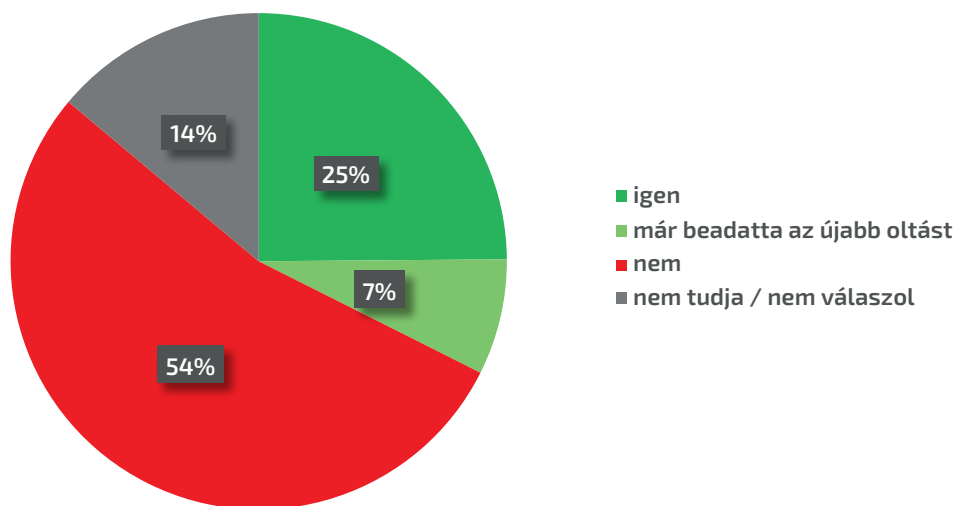
azt mondta, hogy valamilyen fennálló betegsége miatt nem adatta be az oltást, ketten a terhességükre hivatkoztak. Négy válaszadó úgy érezt, hogy már átesett a betegségen ezért nem tartja szükségesnek az oltást. Egy-egy válaszadó mondta, hogy bízik a saját immunrendszerében, túl öregnek érzi magát az oltáshoz, illetve azt, hogy nem hisz a koronavírusban.

A harmadik oltás felvétele

Az első körös oltáson már túlesett válaszadóktól megkérdeztük, hogy tervezik-e a harmadik oltás felvételét (az egy dózisú Janssen oltást kapott válaszadók a második oltás felvételét). A válaszadók mindössze negyede tervez élni a harmadik oltás lehetőségével, adatfelvételünk idején 7 százalék pedig már fel is vette a harmadik oltást. A kutatásunk alapján az átoltott magyarok több mint fele (54%) nem tervezi, hogy beadassa magának az (újabb) emlékeztető vakcinát. A megkérdezettek 14 százaléka érdemben nem válaszolt, vélhetően még nem döntött a kérdésben.

51. ábra

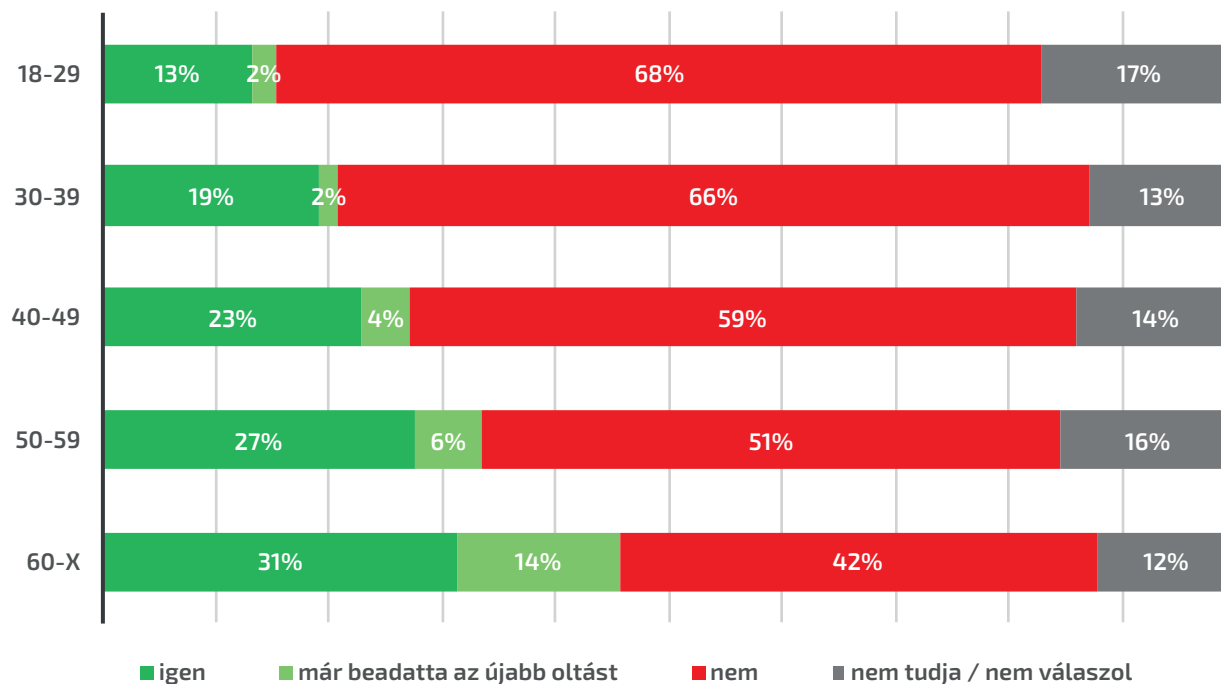
Tervezi egy újabb, harmadik oltás felvételét is? (Amennyiben korábban Janssen oltást kapott, a második oltás felvételét?) (Azok körében, akik beoltatták magukat)

A harmadik oltással kapcsolatos tervek egyértelmű életkori mintát mutatnak. Az idősebb korcsoportok felé haladva jelentősen csökken az ismételőltást megtagadók aránya. Míg a 30 év alattiak 68 százaléka nem tervezi felvenni az újabb oltást, addig a 60 év felettieknek csak a 42 százaléka igaz ez. A legfiatalabbak csupán 13 százaléka tervezi és 2 százaléka vette már fel az újabb oltást, ezzel szemben a legidősebbek 31 százaléka tervezi azt és 14 százaléka már túl is esett rajta. A hezitálók aránya a 30 év alattiak mellett (17%) az 50–59 évesek között mutatkozott magasabbnak (16%).

52. ábra

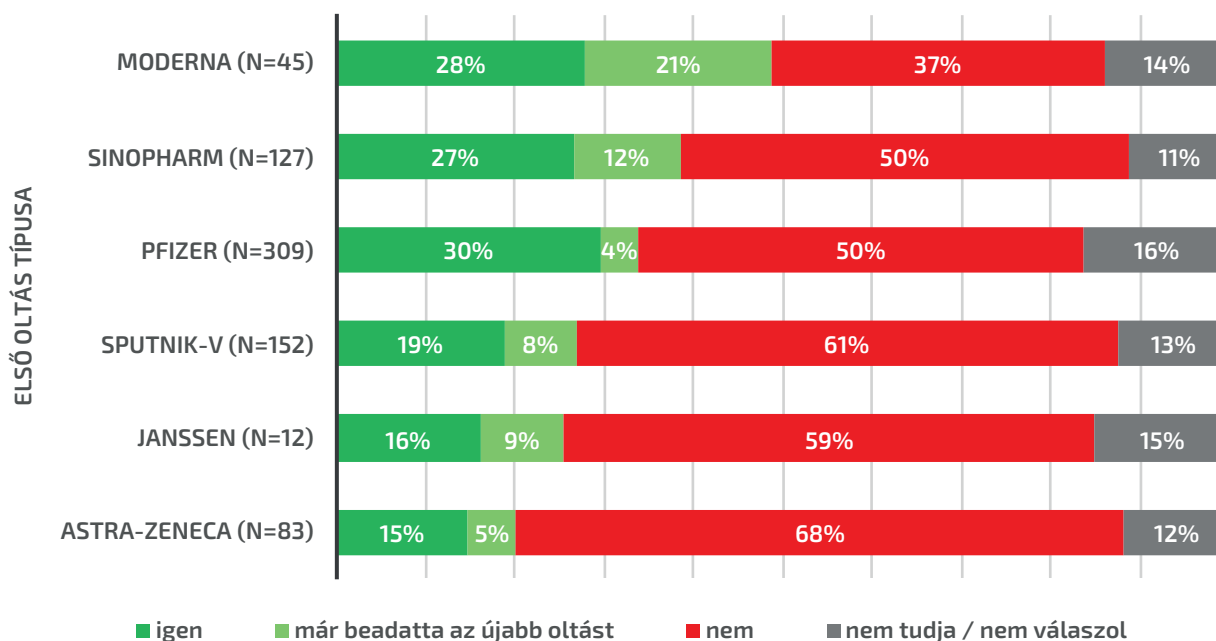
Tervezi egy újabb, harmadik oltás felvételét is? (Amennyiben korábban Janssen oltást kapott, a második oltás felvételét?) (Azok körében, akik beoltatták magukat)

Az első oltás típusa szerinti bontásban is vizsgáltuk a harmadik oltás felvételére vonatkozó szándékokat. Az első körben Modernával oltott csoportban a legmagasabb az újabb oltást tervező, vagy azon már túlesett válaszadók együttes aránya (49%). Ezt a Sinopharm vakcinával oltottak (39%), majd a pfizeresek (34%) és sputnikosok követik (27%). Alacsonyabb ez az arány a Janssennel oltottak (25%) és az AstraZeneca-val oltottak körében (20%).

53. ábra

Tervezi egy újabb, harmadik oltás felvételét is? (Amennyiben korábban Janssen oltást kapott, a második oltás felvételét?) (Azok körében, akik beoltatták magukat)

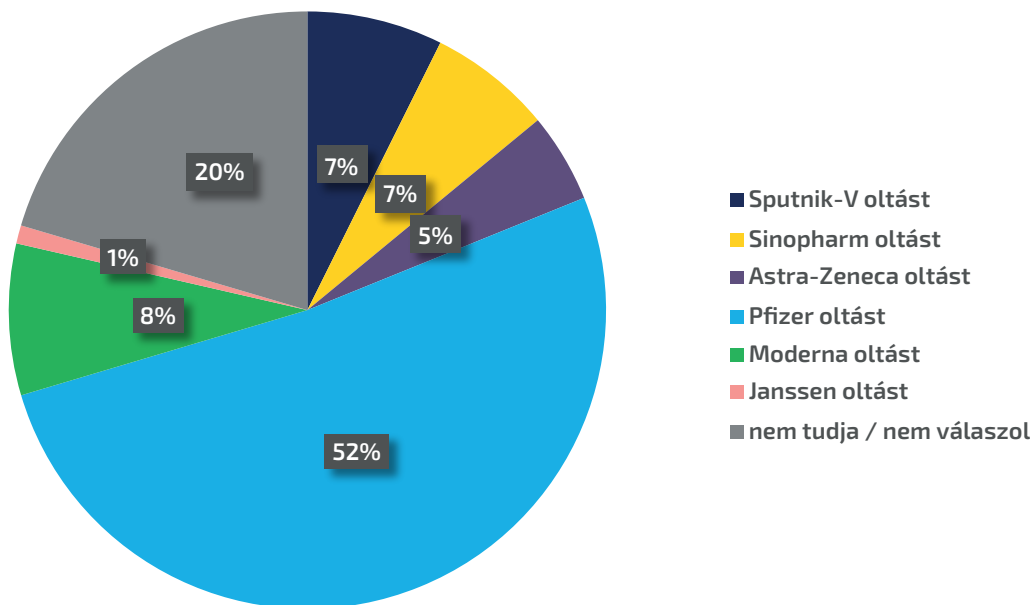

Fontos megjegyezni, hogy ezek az arányok csak tájékoztató jellegűek, a hibahatár különösen nagy lehet az alacsony elemszámú kategóriákban, vagyis a Janssen, Moderna és AstraZeneca vakcinával oltott csoportok esetén. Ugyanakkor az adatokból az körvonalazódik, hogy a Pfizerrel oltottaknál több sputnikos és sinopharmos vette már fel a harmadik oltást (4% vs. 8% vs. 12%). A sinopharmosok és pfizeresek közel azonos arányban tervezik beadatni az újabb oltást (27% és 30%), míg a sputnikosok szándéka ettől valamelyest elmarad (19%).

Azoktól a válaszadóktól, akik tervezik az újabb oltás felvételét, vagy már fel is vették azt, megkérdeztük, hogy milyen vakcinát választanának/választottak. A válaszadók abszolút többsége a Pfizer vakcinájára tette le a voksát (52%). A többi vakcinatípust közel azonos arányban nevezték meg (5–8%), kivéve a Janssen oltást, aminek nagyon alacsony volt az említése (1%).

54. ábra

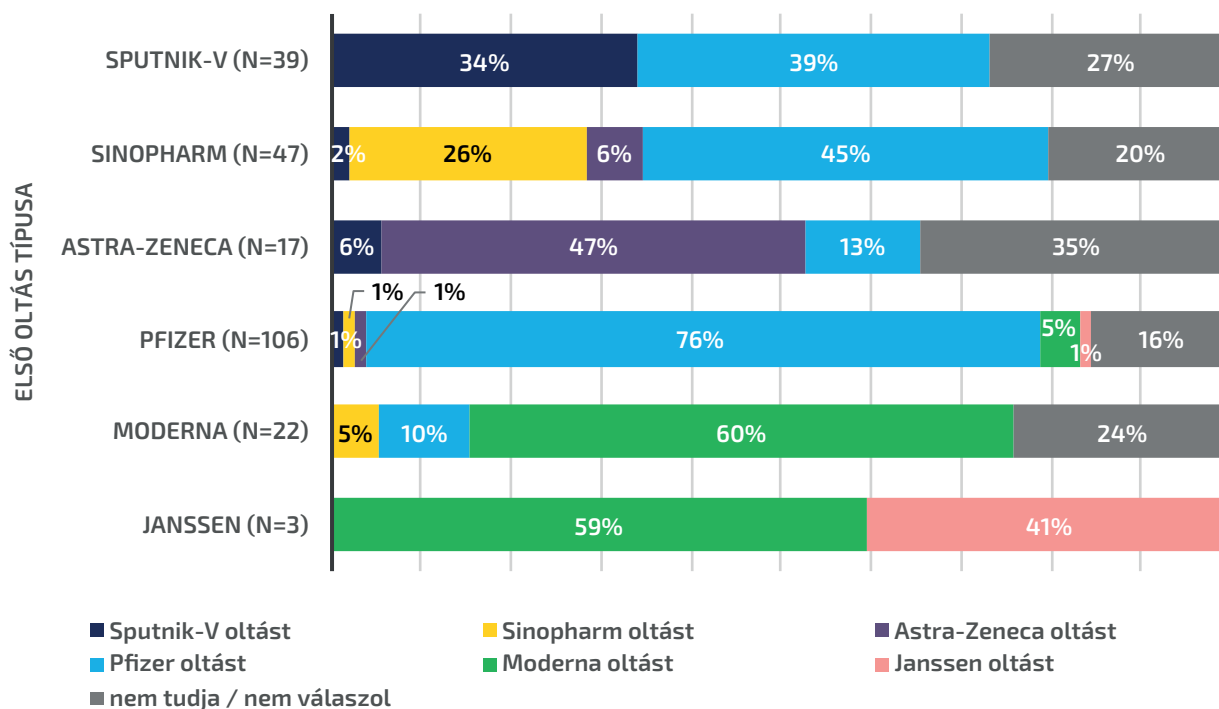
**Milyen vakcinát tervez felvenni vagy vett már fel harmadik oltásként?
(Amennyiben korábban Janssen oltást kapott, második oltásként?)
(Azok körében, akik tervezik a második / harmadik oltás felvételét)**

Ennél a kérdésnél is megnéztük az első körös oltás szerinti bontást. Itt még az előző kérdéshez képest is csökkent az egyes vakcinatípus szerinti csoportok elemszáma, ezért korlátozott mértékben vonhatunk le az arányokból következtetéseket. Jól látható trend, hogy az összes első körös vakcinatípus esetén igaz, hogy a válaszadók jelentős része ugyanolyan típusú oltást szeretne harmadik (Janssen esetén második) ismétlőoltásként is. Ugyanakkor az első körben Sputnikot, illetve Sinopharmot kapott válaszadók körében a Pfizer kifejezetten népszerű, sőt a legnépszerűbb választásnak tűnik. Szinte az összes csoportban magas azoknak a száma, akik még nem tudják, hogy milyen típusú vakcinát szeretnének újabb oltásként.

55. ábra

**Milyen vakcinát tervez felvenni vagy vett már fel harmadik oltásként?
(Amennyiben korábban Janssen oltást kapott, második oltásként?)
(Azok körében, akik tervezik a második / harmadik oltás felvételét)**

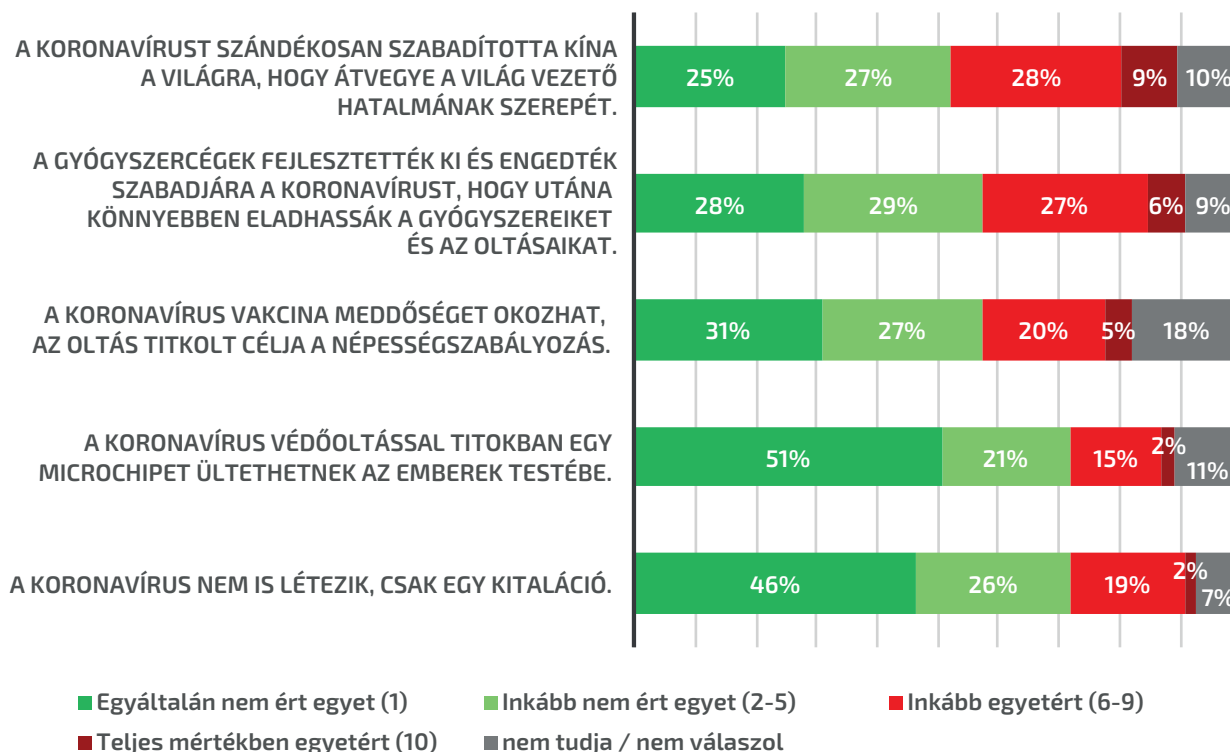
7. Összeesküvés-elméletek elterjedtsége

A koronavírus-járvánnyal kapcsolatos összeesküvés-elméletek magyarországi elterjedtségét is felmértük. Ugyan-ezekről a teóriákról a járvány harmadik hullámának elején is kérdeztük az embereket, így megvizsgálhatjuk, mennyire változott az egyes elméletekbe vetett hit szintje fél év alatt.

Az egyes elméletek elfogadottsága szerint felállított sorrend nem változott fél év alatt. Szeptemberben is azt az állítást fogadták el a legtöbben, miszerint *„a koronavírusat szándékosan szabadította Kína a világra, hogy átvegye a világ vezető hatalmának szerepét”*. Minden tizedik megkérdezett (9%) teljes mértékben elfogadja ezt az elméletet, 28% pedig hajlik arra, hogy higgyen ebben. A válaszadók kis többsége (52%) inkább vagy teljes mértékben elutasítja a Kína-elméletet. Március óta nem változtak érdemben az arányok (3 százalékponttal nőtt az elmélet elfogadóinak száma).

A lista második helyén a következő elmélet áll: *„a gyógyszercégek fejlesztették ki és engedték szabadjára a koronavírus, hogy utána könnyebben eladhassák a gyógyszereiket és az oltásaikat.”* Az adataink alapján a magyarok harmada elfogadja az elméletet (33%), de ennél jóval többen elutasítják ezt a feltételezést (57%). Ennek az elméletnek a népszerűsége sem változott érdemben tavasz óta (csupán 2 százalékponttal nőtt az elméletet elfogadók száma).

56. ábra

Mennyire ért egyet a következő állításokkal? (1-től 10-ig terjedő skálán)

A harmadik legnépszerűbb összeesküvés-elmélet szerint „*a koronavírus vakcina meddőséget okozhat, az oltás titkolt célja a népességszabályozás*”. A többség inkább vagy egyáltalán nem hisz ebben (58%), csupán a magyarok negyede fogadja el ezt az elméletet (25%). Ugyanakkor szembetűnő, hogy mindkét felmérésünkben kimagasló volt azoknak az aránya, aki nem tudtak vagy nem akartak erre a kérdésre válaszolni (márciusban 26%, szeptemberben 18%). A válaszmegtagadás arányának a csökkenése abból adódik, hogy március óta jelentősen (9 százalékponttal) megnőtt a népesség-szabályozásról szóló elmélet elfogadóinak száma. Ez a növekvő trend, és a válaszmegtagadók magas száma is azt mutatja, hogy sokaknak komoly félelme a vakcinák termékenységre gyakorolt esetleges negatív hatása.

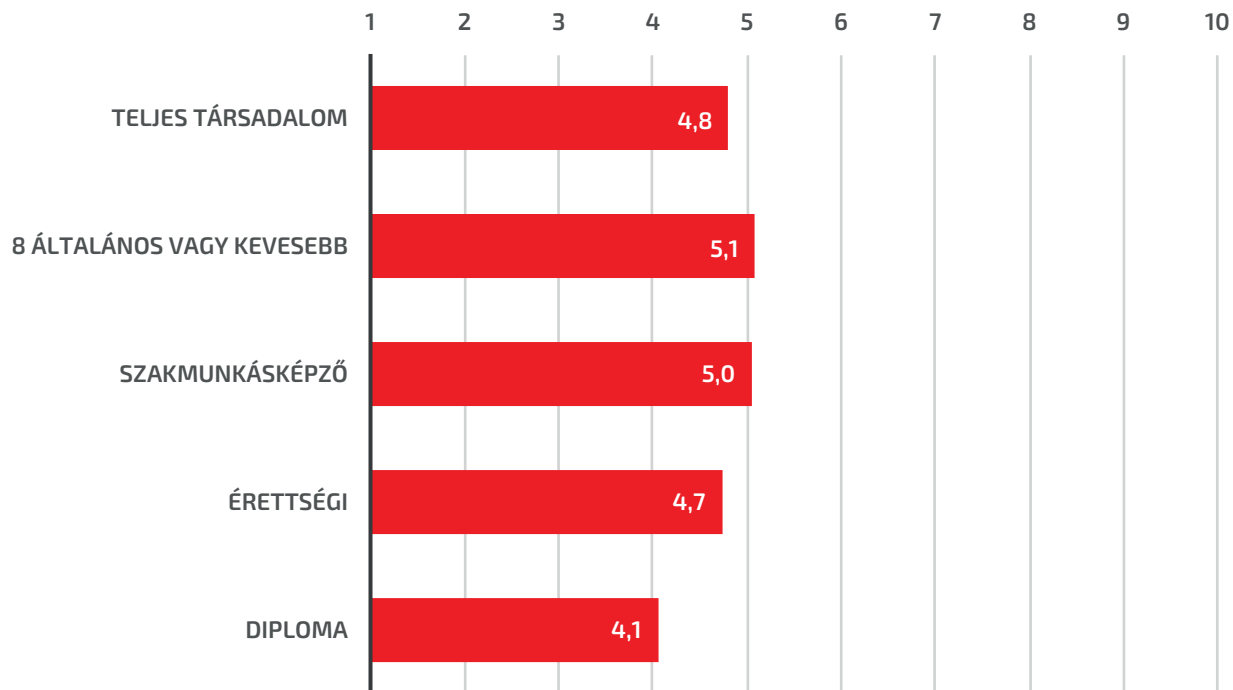
Az általunk vizsgált állítások közül a második legkevésbé elterjedt elmélet az, hogy „*a koronavírus nem is létezik, csak egy kitaláció*”. A válaszadóknak a 2%-a volt biztos ebben, további 19% pedig kevésbé magabiztos vírustagadó volt. A nagy többség (72%) inkább vagy határozottan elutasítja ezt az elméletet. Az időbeli összehasonlítás ugyanakkor aggasztó trendet mutat. A harmadik hullám kezdete óta 9 százalékponttal megnőtt (közel megduplázódott) a vírustagadók száma: márciusban még csak 1 százalék volt teljesen biztos abban, hogy a vírus kitaláció, és 11 százalék volt kevésbé magabiztos vírustagadó.

A legkevésbé elterjedt elmélet továbbra is az, miszerint „a koronavírus védőoltással titokban egy microchipet ültetnek az emberek testébe”. Szeptemberben 17% hajlott az elmélet elfogadására, és 2% volt biztos a chip-teóriában. Az elutasítottsági arány ennél a kérdésnél is magas (72%). Fél év alatt 4 százalékponttal nőtt az elméletet részben vagy egészében elfogadók aránya.

Az összes összeesküvés-elmélet esetén egy végzettségi trendet láthatunk: az alacsonyabb végzettségi szintek felé haladva növekszik az adott elmélet elfogadási szintje. Ez a minta a Kína-elmélet esetén volt az egyik leglátványosabb. A legfeljebb 8 általánost végzettek körében 5,1 pont volt az elméletre adott átlagpontoszám (47% inkább elutasítja, 41% inkább elfogadja az elméletet). Hasonlóan magas volt az elmélet elfogadása a szakmunkás végzettségűek között (5 pont, 49% vs. 41%). Az érettségizetteknél már átlag alatti volt ez az érték (4,7 pont, 55% vs. 35%), míg a diplomások között kimondottan kevesen hittek a Kína-elméletben (4,1 pont, 63% vs. 28%).

57. ábra

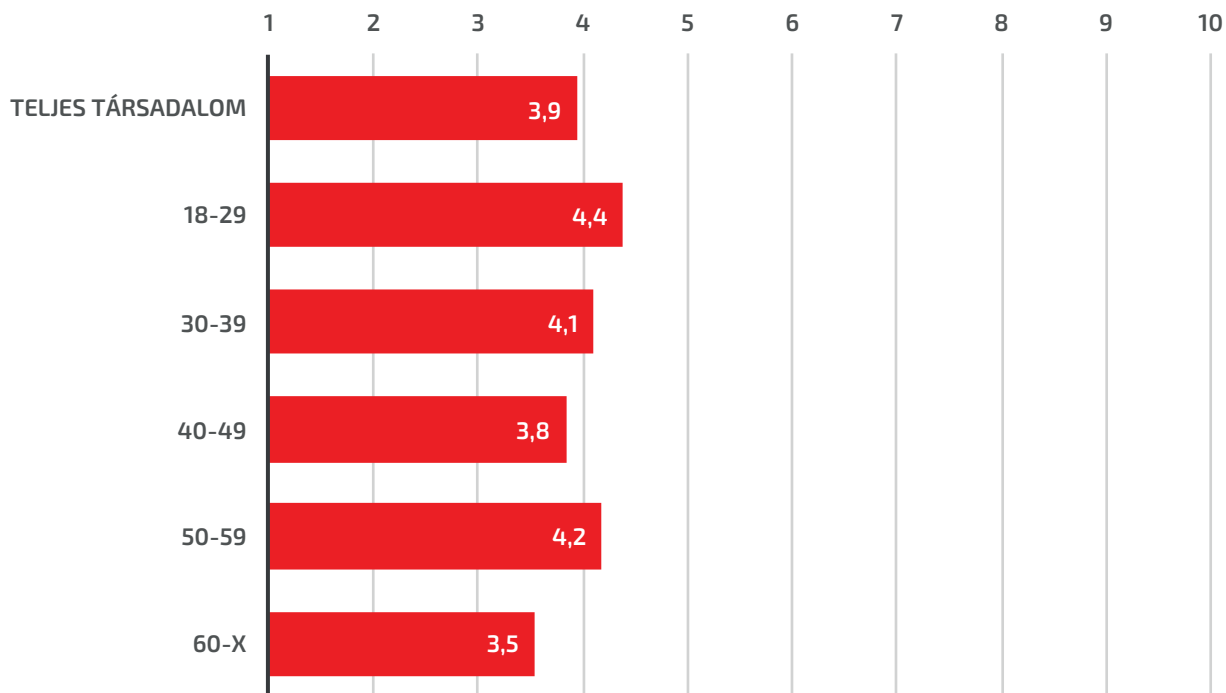
Mennyire ért egyet? A koronavírust szándékosan szabadította Kína a világra, hogy átvegye a világ vezető hatalmának szerepét (Érdemben válaszolók átlagai 1-től 10-ig terjedő skálán)

A népszerűség szabályozás elméletét életkori bontásban is vizsgáltuk, hogy lássuk milyen mértékben állhat a fiatalok meddőségtől való féelme az elmélet elterjedtsége mögött. A potenciálisan gyerekvállalás előtt álló korcsoportokban (40 év alattiak), valóban átlag feletti volt az elméletbe vetett hit. A 30 év alattiaknál volt a legmagasabb az átlagpontszám, 4,4 pont (53% inkább elutasította, 30% inkább elfogadta az elméletet). A 30–39 éveseknél 4,1 pont volt ez a szám (56% vs. 27%). Ugyanakkor az 50–59 éveseknél is átlag feletti volt az elmélet elfogadási szintje, 4,2 pont volt az általuk adott átlagpontszám (55% vs. 27%).

58. ábra

Mennyire ért egyet? A koronavírus vakcina meddőséget okozhat, az oltás titkolt célja a népszerűség szabályozás (Érdemben válaszolók átlagai 1-től 10-ig terjedő skálán)

Többváltozós elemzésben is vizsgáltuk, hogy mik határozzák meg a populáció-kontroll elméletbe vetett hit szintjét³. Ennek eredményeként is az látható, hogy más változók hatását kiszűrve is igazak a fenti különbségek. A 60 év felettiekhez képest a fent leírt három korcsoport szignifikánsan jobban hisz a vakcina okozta meddőségben (0,6–0,7 ponttal). Ezen túl a kormánypártiak, a fővároson kívül élők és a diplomások hisznek szignifikánsan kevésbé az elméletben. Ez konzisztens az összeesküvés-elméletekre való általános fogékonyság magyarázataival, amit a következő alfejezetben mutatunk be.

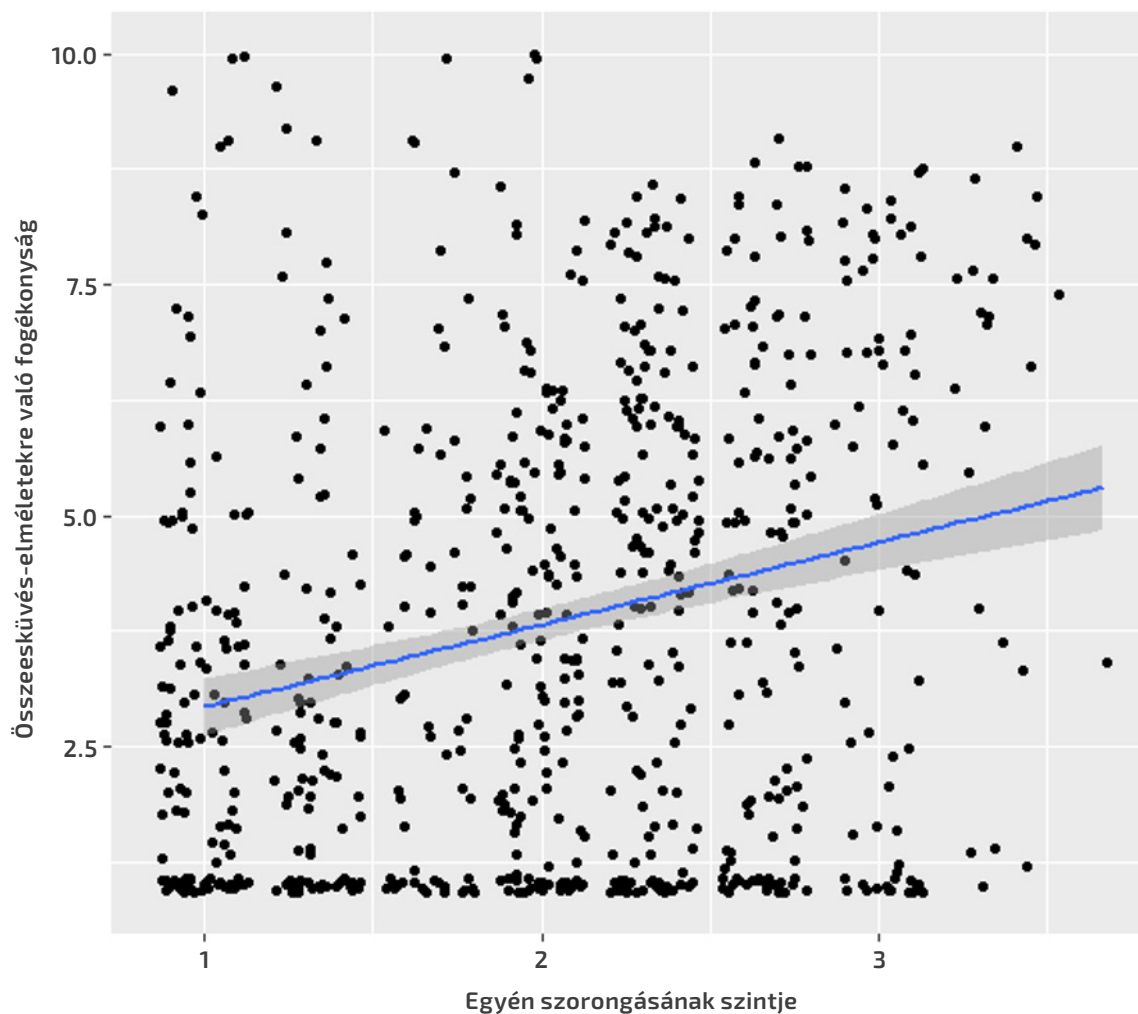
Az összeesküvés-elméletekre való általános fogékonyság

A márciusi „Koronavírus és válságkezelés” című tanulmányunkban többváltozós elemzést végeztünk, amiben az összeesküvés-elméletekre való fogékonyság magyarázóit kerestük. Ilyen elemzést a szeptemberi adatainkkal is készítettünk. Ehhez most is egy átfogó index változót hoztunk létre, ami az egyének összeesküvés-elméletekbe vetett hitét mérte. Ezt úgy számoltuk ki, hogy minden válaszadónál egyszerűen átlagoltuk a különböző elméletekre vonatkozó kijelentésekre adott pontszámokat. Így egy mérőszámba sűrítettük az összeesküvés-elméletekbe vetett hit egyéni szintjét. Ezen a 10-es skálán az 1-es azt jelenti, hogy az egyén az összes elméletet teljesen elutasítja, míg a 10-es azt, hogy az összes elméletet teljes mértékben elfogadja. A válaszmegtagadó egyéneknek nem számoltunk ilyen „fogékonyság-index” változót, így ők kimaradnak az alábbiakban bemutatott elemzésből.

Az első többváltozós modellbe a politikai hovatartozást és a fő demográfiai változókat vontuk be. A településtípusok hatása szignifikáns volt ebben a modellben: a fővároshoz képest az összes kisebb településkategóriában 0,6 ponttal alacsonyabb volt az összeesküvés-elméletekbe vetett hit szintje. A kormánypárti válaszadók fogékonysága szignifikánsan alacsonyabb volt a párt nélküli szavazókénál, 0,6 ponttal. A legfeljebb 8 általánost végzettekhez képest az iskolázottsági csoportok között egyedül a diplomások fogékonysági indexe volt szignifikánsan alacsonyabb, 0,8 ponttal.

3 Lineáris regressziós modelleket futtattunk, amiben az eredményváltozó a fenti elmélet értékelése volt a 10-es skálán (a válaszmegtagadókat az elemzésből kizárva). A magyarázó változók a főbb demográfiai változók, valamint a politikai hovatartozás voltak.

59. ábra

További modellekbe az egyének anyagi helyzetét és az egyén szorongásának szintjét vontuk be. Előbbit két változóval mértük: egyrészt azzal, hogy önbevallás alapján romlott-e a válaszadó anyagi helyzete a járvány kitörése óta, másrészt, hogy elveszítette-e az állását a válság során. A szorongás szintjének méréséhez egy újabb index változót hoztunk létre. Ezt a „Koronavírus és lelki egészség” fejezetben található három kérdés alapján számoltuk ki⁴. A szorongás index egy 1-től 4-ig terjedő skálán vesz fel értékeket, ahol az 1-es azt jelenti, hogy egyáltalán nem jellemzi a válaszadót szorongás, a 4-es pedig komoly szorongásokat jelez.

A gazdasági változók közül csak egy szignifikáns hatást találtunk. Azokhoz képest, akiknek nem változott az anyagi helyzete, 1,4 ponttal alacsonyabb az összeesküvés fogékonysági indexe annak a kevés válaszadónak, akiknek javult az anyagi helyzete. A szorongásnak szintén szignifikáns hatása volt: 1 ponttal magasabb szorongás-szint 0,8 ponttal magasabb összeesküvés-elméletekre való fogékonyságot jelez. Vagyis egy súlyosan szorongó egyén, akit a karantén rendkívül megviselt, a 10-es skálán átlagosan 3,2 ponttal fogékonyabb a járvánnyal kapcsolatos összeesküvés-elméletekre, mint az, aki zökkenőmentesen átvészelte a szociális távolságtartás időszakát. Ezt a kapcsolatot jeleníti meg az 59. ábra.

A fent leírt demográfiai és politikai változók hatása a kibővített modellekben is szignifikáns marad. Kivételt a községben való lakóhely jelent, ami ezekben a modellekben már nem különbözik szignifikánsan a fővárostól. Vagyis a kormánypártiak, megyeszékhelyeken és kisvárosokban élők és diplomások még úgy is kevésbé fogékonyak a járvánnyal kapcsolatos összeesküvés-elméletekre, ha kiszűrjük a válaszadó anyagi helyzetének és szorongási szintjének hatását.

4 Az index az alábbi kérdések átlaga: (1) „A járvány után zökkenőmentesen történt a visszatérés a régi idők hétköznapijaiba” (2) „A karantén alatt elszokott emberektől, gyakran feszeng nagyobb társaságban” (fordított kódolás), (3) „Úgy érzi, hogy segítségre lenne szüksége abban, hogy fel tudja dolgozni a járvány alatt átélt időszak lelki nehézségeit” (fordított kódolás). Válaszok: 1 – nagyon jellemző, 2 – inkább jellemző, 3 – inkább nem jellemző, 4 – egyáltalán nem jellemző.

